

SEGÉDKÖNYVEK
A MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM TANÍTÁSÁHOZ
SZERKESZTI DR. BÁN ALADÁR,
ÁLL. FŐGIMN. TANÁR.

10. füzet.

600 60 Allár.

ETELKA KARJEJÉN.

SZOMORKÁS TÖRTÉNET.

NÉGY SZAKASZOKBAN.

IRTA

DUGONICS ANDRÁS.

KIADTA ÉS BEVEZETÉSSEL ELLÁTTA:

DR. PRÓNAI ANTAL,

KEGYESRENDI TANÁR.

Pozsony-Budapest

Kiadja Stampfel Károly

cs. és kir. udvari és kir. akad. könyvkereskedő

megjelent és tőle, valamint minden hazai könyvtárus-
tól megszerezhető:

„Tudományos Zseb-Könyvtár“

Minden egyes füzet 30 kr. — 60 fillér.

Eddigelé a következő füzetek jelentek meg:

1. Földrajzi és statisztikai tabellák. 2. kiad. Összeállította Hickmann A. és Péter J.
2. Számítási példatár. 2. kiadás. Irta Dr. Lévay Ede.
3. Kis latin nyelvtan. 2. kiad. Irta Dr. Schmidt Márton.
4. Magyar irodalomtörténet. 2. kiadás. Irta Gaal M.
5. Görög nyelvtan. Irta Dr. Schmidt Márton.
6. Francia nyelvtan. Irta Dr. Pröhle Vilmos.
7. Angol nyelvtan. Irta Dr. Pröhle Vilmos.
8. Római jog. I. Institutiók. Irta Dr. Bozóky A.
9. Római jog. II. Pandekták. Irta Dr. Bozóky A.
10. Egyház jog. (Kathol.) Irta Dr. Bozóky Alajos.
11. Magyar nyelvtan. Irta Gaal Mózes.
12. Magyar stilisztika. Irta Gaal Mózes.
13. Magyar retorika. Irta Gaal Mózes.
14. A sík trigonometriája. Irta Dr. Lévay Ede.
15. Római régiségek. Irta Dr. Schmidt Márton.
16. Magyarország oknyomozó története. 2. kiadás. Irta Cseh L.
17. Kereskedelem története. Irta Dr. Stirling S.
- 18—20. Egyetemes irodalom történet. Irta Hamvas J.
21. Nemzetközi jog. Irta Dr. Gratz Gusztáv.
22. Magyar poétika. Irta Gaal Mózes.
23. Planimetria példatárral. Irta Dr. Lévay Ede.
24. A római nemzet irodalom története. Irta Márton J.
25. Német nyelvtan. 2. kiad. Irta Albrecht János.
26. Oszmán-török nyelvtan. Irta Dr. Pröhle Vilmos.
- 27—30. Árulsme-laxikon. Irta Dr. Kóss Gábor
- 31—34. Magyar magánjog. Irta Dr. Katona Mór.
35. Számítás. Irta Dr. Lévay Ede.
36. Logarithmustáblák. Összeállította Polkeitt K.
- 37—38. Magyarország éskora. Irta Daruay Kálmán.
- 39—40. Magyar büntetőjog. Irta Dr. Atzél Béla.
- 41—42. Bűnvádi perrendtartás. Irta Dr. Atzél Béla.
43. Kis növénygyűjtő. Összeállította Dr. Cserey A.
44. Algebra. 2. kiadás. Irta Dr. Lévay Ede.
45. A magyar helyesírás törvényel. Irta Gaal Mózes.
46. Ábrázolástan. I. füzet. Irta Kolbál Arnold
47. Ábrázolástan. II. füzet. Rajzok az ábrázolástanhoz.
- 48—49. Növényhatározó. Irta Dr. Cserey Adolf.
50. Stereometria. Irta Dr. Lévay Ede.
51. Villágtörténet. I. rész. Irta Cseh Lajos.
- 52—53. Stillsime. Irta Boros Rudolf.
54. Levelező gyorsírás. Irta Bódogh János.
55. Magyar közigazgatási jog. Irta Dr. Falosik Dá.
56. Alkotmányi politika. Irta Dr. Gratz Gusztáv.
- 57/57a. Magyar pénzügyi jog vázlat. Irta Dr. Bartha B.
58. Általános földrajz. Irta Hegedűs István.
59. Ethika. Irta Dr. Somló Bódogh.
60. Ásványhatározó. Irta Dr. Cserey Adolf.
61. Zeneműszótár. Összeállította Goll János.
62. A görög irodalom története. Irta Márton Jenő.
- 63—64. A románca. Irta Mihalik József.
65. Vita-gyorsírás. Irta Bódogh János.
66. A magyar váltójog. Irta Dr. Berényi Pál.
67. Villágtörténelem. II. rész. Irta Cseh Lajos.
- 68—69. A rajzolás vesztérfonalja. Irta és rajzolta Boros E.

SEGÉDKÖNYVEK
A MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM TANÍTÁSÁHOZ.
SZERKESZTI DR. BÁN ALADÁR, *d.*
ÁLL. FŐGIMN. TANÁR.

10.

ETELKA KARJELBEN.

SZOMORKÁS TÖRTÉNET.

NÉGY SZAKASZOKBAN. *L 38*

IRTA

DUGONICS ANDRÁS.

KIADTA ÉS BEVEZETÉSSSEL ELLÁTTA:

DR. PRÓNAI ANTAL,

KEGYESRENDI TANÁR.

POZSONY, 1904. BUDAPEST.

KIADJA STÄMPFEL KÁROLY

CS. ÉS KIR. UDVARI ÉS KIR. AKAD. KÖNYVKERESKEDŐ.

~~Magyar~~
689.

25

251898

KÖNYVTÁRA
I. Nyomt. Növendékneptő
1904 év 463 sz.

Eder István könyvnyomdája Pozsonyban.

BEVEZETÉS.

II. József németesítő törekvései fölrázták a nemzeti szellemet s az elnyomással fenyegetett magyar nyelv most már minden téren követelte jogát. Megindul az izgatás a magyar színészet és a színműirodalom érdekében is, oly sikerrel, hogy 1789-ben megalakulhat az egyetemi ifjakkól álló első magyar színjátszó társulat, 1790-ben pedig Kelemen László alapítja meg hivatásos színészekből álló társulatát.

Ezzel azonban nem volt még megoldva a magyar színjáték kérdése. Eddig nem volt színpad, mely drámaírókat nevelt volna s hogy most a hazafias buzgóság felállította nagyra hivatott oltárát, alig akadt író, ki áldozhatott volna rajta. Péczeli pályázata eredmény nélkül marad, Bessenyei komoly drámáinak előadását meg sem kísértik. A színpadnak eleinte fordított drámákkal kellett megelégednie. Majd nem-sokára Dugonics népszerű, általánosan ismert regényeihez fordul segítségért, hogy kiegészítse szegényes műsorát. Először az *Arany pereczeket* dolgozza át Endrődy János piarista, s miután e vállalkozás nagy sikerrel járt, az *Etelkát* is színre alkalmazta egy lelkes egyetemi hallgató, Soós Márton.

Dugonics nagy örömmel látja e darabok sikerét s ez ihleti, hogy bár nincs igazi drámaíró tehetsége, maga is szerezzen eredeti darabokat. S a mily élnék érzékkel találta el regényeivel korának izlését, ahogy bele tudott illeszkedni azokban korának érzésvilágába, ahogy szolgálni tudta közönsége szükségleteit ott, ép úgy megfelelt e tekintetben színdarabjaival is: tehát égető hiányt pótolta a közönség izlésének megfelelő módon. Ez az ő színdarabjainak legfőbb érdeme.

Egyébként ő mint színműíró az *iskolai dráma tanítványa*. Mint a poetika és retorika tanárának szinte évről-évre kellett gondoskodnia darabról, melyet tanítványaival előadhat.¹ A piarista növendékpapokat már korán hozzászoktatták, hogy alaposan megtanulják a drámaírás mesterségét. Mert valóban annak tekintették. Az anyagot vették, ahol kapták, előbb a szentírásból, majd a klasszikusokból, végül modernebb drámaírók műveit is átdolgozták. Tulajdonképpen nem is az volt a fődolog, hogy a mese művészi kerekdedséggel legyen megalkotva, vagy hogy igazi jellemekek szerepeljenek benne; a cél a tanítás, nevelés és ennek megfelelően erkölcsi példázatok, vallásos igazságok töltik meg e darabokat; ez az erkölcsstanítás azonban sokszor erőltetett. A darabokba szótt beszédek a szónoki előadás gyakorlására valók.

Mindezek azonban inkább az iskolai dráma virágzása első korszakára illenek; abban a korban, amikor Dugonics tanít, szinte háttérbe vonul az iskolai célzat; minél inkább látogatja ezeket az előadásokat a közönség, annál jobban fogy a drámákból a moralisatio. Első sorban mulattatni akarnak, más színház nincs, pótolják a hiányzóknak szerepét is. A közönség tetszése irányítja most már az iskolai dráma írójának a tollát s így kerülnek le a színpadról a szentírás tanító irányú darabjai s így jutnak az iskolába a francia és német vígjátékírók művei, sőt a hazai életből vett „közjátékok.“

Az iskolai dráma fejlődésének ezen a fokán vált alkalmassá a világi színpadra való átlépésre. Valóban az írókra ez nem is volt oly nehéz s ez magyarázza meg, hogy első színműíróink között több piarista van.

Mikor Dugonics a regényeiből átdolgozott dara-

¹ Iskolai drámái közül azonban csak kettő maradt ránk: *Menechmi* (Plautus után) és *Tárházi* (= Gyöngyösi, Gotschedből való átdolgozás).

bok sikerét látja, elhatározza, hogy irodalmi működését színdarabokkal fogja folytatni. S drámáiban ugyanolyan módszer szerint jár el ő is, mint amelyet iskolai színműveiben hatásosnak tapasztalt: darabjai mind átdolgozások, a tárgynak teljes megmagyarosításával.

Színdarabjai *Jeles történetek* címen jelentek meg két kötetben (1794—95). Az első kötetben van *Toldi Miklós* és *Etelka Karjelben*; a második *Bátori Mária* és *Kún László* című darabjait foglalja magában.

Mind a négy történeti színmű, bár az *Etelka Karjelben* történeti háttére költött. Dugonics nagyon jól látta az akkori színpad hiányát, észrevette mi fog tetszeni abban a lelkesedésre szoruló korban. Az ő utmutatója a közönség izlése. Csak ez magyarázza meg óriási sikerét, páratlan népszerűségét, melyet színdarabjaival is gyarapított. Valóban ő az első drámaírónk, aki igazi tekintélyt szerez, aki visszhangot kelt nemzete szívében. Nem igazi drámaíró, nincs kellő színpadismerete sem, de a tehetség hiányát pótolja éles szeme, a nemzet szükségletei iránt való érzéke.

Idegen darabokat dolgoz át, de azokat „talpig megmásolja.“ Ő hiszi, hogy a nevek cseréje, a magyar ruha s néhány becsempészett hazafias szólam gyökerében megváltoztatják az idegen darabot. Valójában a magyarosítás ritkán sikerült, mert a jellemekek, a darabok szelleme, levegője idegen maradt. De ezt ő maga sem vette észre, közönsége meg éppen nem; ennek elég volt a külső csillogás és — valljuk meg — műveltsége is sokkal csekélyebb, hogysem a történeti háttér igazságát megbírálni tudná. Olvasás közben pedig támogatták képzeletét a nagyszámú jegyzetek, melyekkel Dugonics igazán ügyesen tudta a cselekmény folyamát szegélyezni.

Darabjai közül legnagyobb hatása volt a *Bátori Máriának*, (1862-ben játszották utoljára), legérdekesebb meséjű színműve azonban az *Etelka Karjelben*.

E darabjának történeti háttére Sajnovics János Demonstratiójának köszöni keletkezését. Sajnovics könyve nyelvészeti munka, azonban inkább nyelvészeti rajongás, mint igazi nyelvészet.¹

Sajnovics úgy találja, hogy a lappok nyelve oly közel áll a magyarhoz, hogy ezek a lappot könnyen megértenék. Kutatásai közben annyira elragadta a buzgóság, hogy mikor a lappokat hallotta, szinte a magyarok közé képzelte magát (Demonstratio, 21. l.). Egy szóval igazi testvérnépet talált ott fent északon. Munkájának végén még tovább megy s Hell Miksa után a magyarok őshazáját Karéliába² helyezi, amely Finnországnak tartománya és a karjeliak a magyarok ősei. A finnek azonban még ezeknél is régibb néptörzs (Demonstratio, 119. l.). A munkának ez a része hatott leginkább Dugonics írói munkálkodására, már az *Etelka* c. regényében is, de még jobban később *Jólánkában* és szóban levő színművében.

Valóban szinte költi a történelmet. Megmagyarázza, miképen kerültek északra a magyarok testvérei, *Ed*, Csaba fiának vezérlete alatt s megalapították Finomországot, melyet azért neveztek így, mert lakosai csinosak, finomak voltak . . . Ennek a fejedelemnek ivadéka Etele, színdarabunk egyik főalakja.

Dugonics a hatalmas *karjeli birodalmat* így írja le (*Jólánka*, I. k. 55. jegyz.): „ . . . A karjeli birodalom . . . éjszak felé vagyon Balta-tengörnek finomi öble mellett. Ezt a sok részekre eloszlott tengört

¹ L. Halász Ignác: Sajnovics hatása a magyar költészetre, Budapesti Szemle 1880. ² Kareliós finnül Karjala, Finnországnak keleti tartománya, a Kalevalának, a finnek nemzeti époszának hazája. Az itt élő finn törzs mutat legtöbb hasonlóságot a magyarokhoz. Csontos barna emberek, élénk természetűek s nagy költői tehetséggel megáldottak. A finn népköltészet termékeinek háromnegyedrésze tőlük származik.

azért nevezhették édes eleink baltának: mert (az ő képzelődésük szerint) balta formája volt, vagyon mostanában is. A karjeli birodalomnak határjai ezek: I-szer a finomi öböl és Honvár (Hongria, Ingria, Ingermanland). II-szor: napkeletre, egy gyönyörű kis ország, melyet így neveztek: Holmi; mostanában: Holmia. III-szor: éjszakfelé vagyon egy hosszú ország, melyet a régiiek Savónak mondtak, most Savólandiának, Savólaxiának is. IV-szer: napnyugatra vagyon Botország (mostanában Bothnia). Azután Finomország (most Finnia). Innét Nyilország (most Nylandia). Végére Kajánország (mostanában Kajánia). Ezek bizonyára mind magyar nevek s azt jelentik, hogy magyar eleink ezen tartományokat birtokukban tartották és innét mentek aztán a világon széjjel . . .“

Ime így működik Dugonics képzelete nemcsak a történelem, hanem a földrajz terén is. Amit forrásaiban talál, átalakítja, a földrajzi neveket etymologiai játékkal magyarossá formálja — így népesíti be azokat az ismeretlen tartományokat a magyarok őseivel. Önkéntelenül is eszünkbe jut itt Horvát István, aki valóban egyenes követője Dugonicsnak a fanatikus hazafias érzés irányította történelmi módszer tekintetében.

A történelmi háttért Dugonics Sajnovics után alkotja meg, azonban a darab meséje sem az ő leleménye. Érdekes, hogy *Dugonicsnak e darabja az első nyoma irodalmunkban Shakespere hatásának*: határozottan észrevehető, hogy meséje a *Vihar* és a *Téli rege* cselekményéből készült. Nem valószínű, hogy Dugonics maga olvastotta össze a két darabot, bár nem volna lehetetlen, mert hisz akkor már Shakespere darabjai megjelentek német fordításban; azonban amint többi darabjait egy-egy kész német darab után alkalmazta magyar színre, úgy valószínűbbnek kell tartanunk e darabjánál is, hogy egy kész átdolgozásból

merített. Ez a közvetetlen forrása különben is ügyesebb kézre vall.

A darab meséje határozottan érdekesebb többi színdarabjainál, a figyelmet mindvégig leköti s még a mai olvasó is unalom nélkül olvashatja. Kár, hogy sok benne a főcselekményhez nem tartozó részlet s több felesleges szereplő is akadályozza a gyors kifejtet. Éppen ezeknek nincsenek Shakespere darabjaiban megfelelőik. A főbb szereplők mását mind megtaláljuk Shakesperenél. Etele nem más mint Leontesz (Téli rege), Etelka Hermione (Téli r.) és Prospero (Vihar) alakjából olvadt eggyé, Kréka szeretetreméltó, naiv egyénisége Mirandára (Vihar) és Perdítára (Téli r.) utal; az aljas cselszövő Hengeri a Vihar Sycoraxa, Nagyhabi Cleomenesre és Sebastianora emlékeztet. Felesleges személyek Márna, Tabán, Ballagi, sőt Széplaki is.¹

Shakespere idillikus, romantikus színműveiben sok a játszóság, a kedves, fantasztikus jelenetek beleillenek ama darabok keretébe. Dugonics azonban *történeti* színművet ír, amelyben nagyon is ügyelni kellene a valószínűsége; neki nincs is elegendő ereje a képzelet játékanak feltüntetésére, másrészt az ilyes jelenetek nem is valók az ő történeti színművébe. Pedig ami közönséget a figyelmet lekötő mese mellett élnen érdekelhetette, az a költött történeti háttér volt. Dugonics jól tudta, mi foglalkoztatja legjobban olvasói képzeletét s azért mutatott rá oly különös szeretettel az ősi dicsőség korára, amikor a magyar rokonság oly hatalmas, oly messze területeken uralkodó volt. A kilencvenes évek nemzeti lekesedésének így adott táplálékot.

A darab a színpadon nem szerepel oly sokszor, mint gyöngébb társai, például a Batori Mária. Ezt

¹ L. erről bővebben Bayer J.: Shakespere-i nyomok (Kisfaludy-Társ. Évl. XXII. 116. 1.) és Magy. drámaírók. tört. I. 169.

csak abból magyarázhatjuk, hogy színrehozatala sok áldozatot kívánt, a színi felszerelés, ruházat olyan, amelyet más darabokban nem igen használhattak.

Mikor Dugonicsnak e színdarabját a nyilvánosság elé bocsátjuk, nem mulaszthatjuk el, hogy rá ne mutassunk még az írónak mindenképen figyelemre méltó *nyelvére*. Dugonics az első író, aki a népnek nyelvét jóformán összes sajtáságaival beleviszi az irodalomba. A népnyelv rejtett kincseit, szólásait, közmondásait megbecsüli s hazafias buzgósággal illeszti műveibe. Csak az a kár, hogy túlságosan halmozza a népiességet, úgy hogy stílusa néha szinte roskadozik a népies sallang terhe alatt. De nem is válogató: kifejezéseinek nagy része így az izlés rovására esik. Stílusából valóban hiányzik a finomság.

Előadásának magyarsága azonban nem merül ki a népiességben: a mondatszerkesztés sem utolsó érdeme. Jól tudja, hogy a magyar stílus szereti a rövidebb, közbeszólásokkal nem nagyon terhelt mondatokat: itt-ott igazán meglep rövid, világos s magyarosan egymás mellé helyezett mondataival. Mások azonban feltűnően bántják nyelvérzékünket felbukkanó latinizmusai, (a feltételes mód használata a mellékmondatokban, acc. c. inf.), sőt germanizmusok is előfordulnak. Szókincse gazdag, a nép szókészlete rendelkezésére áll. Ujjonnan alkotott szó is sok akad, ő maga is szívesen alkot új szókat. Ezek közül számos forgalomba került és meg is maradt a használatban. Mint nyelvművelő és nyelvújító valóban egyike legnevezetesebb íróinknak; kevesen vannak, kik a nyelvújítás korában hasonló sikerrel gazdagították a nyelvet. Művei elavulhattak, de szavai között számos van, mely nem avult el a mai napig. Nemcsak a matematika nyelve utal az ő szavaira — tudvalevő hogy teljesen megmagyarosította a mennyiségtani fogalmakat — hanem mai

beszédünk nem egy szavának bölcsője is Dugonics művei között keresendő.¹

*

Az *Etelka Karjelben* ez alkalommal jelenik meg második kiadásban. Helyszűke miatt el kellett hagynunk a darab II. szakaszát, ennek csak tartalmát közöljük; elmarad még az I. szakasz *bé-vezetése* (az előzmények), ezt csak kivonatossan adjuk. Úgy-szintén elmaradnak legnagyobb részben Dugonics jegyzetei is, csak egyet-kettőt hagytunk meg mutatónak. Dugonics írása módját megtartottuk, csupán a hiányjeleket hagytuk el az egyes szavak végéről (a¹) s az ö-jét írtuk mai formában.

¹ L. Dugonicsról bővebben: Prónai Antal: Dugonics András életrajza. Kiadja a Dugonics-társaság Szegeden 1903.

SZEREPLŐ-SZEMÉLYEK.¹

Etele: Karjeli fejedelem

Tabán: Etelének fia.

Ete: a finomi fejedelem fia.

Nagyhabi: Etelének kórmányosa.

Hengeri.

Krélka: Etelének és Ketelának (Etelkának) leánya.

Ketela (Etelka): Etelének felesége.

Széplaki: a lápok fejedelme.

Kanda: Széplaki felesége.

Márna: Széplaki és Kanda leánya.

Vizaknai: Széplaki kórmányosa.

Ballagi (Héjja): Etelének és Ketelának (Etelkának) leánya.

Perbete: Etele hajós legénye.

¹ Dugonics nem közli a szereplő-személyek névsorát.

ELŐ-INTÉS.

Etelkának Karjeli viszontagságait, Etelének reménten történeteit vettem írásomban: mert ezen dolgot emlékezetre méltónak lenni gondoltam. Soha el-nem hihetné, el-se gondolhatná az ember, hogy annyi gyötrelmeken mennyen azon ember körösztül, kit egyszer a változó Szerencse forgó kerekére fel-kapott.

Voltak, kik midőn ezen Munkámba fogtam, azt javallották: hogy ezen könyvemet-is a szerént írjam, mint, hat esztendőnk előtt, Etelka történeteinek két könyveit irtam. És így e mostani dolgok ama két könyvekben foglaltt történeteknek folytatásai legyenek, így az-után Etelka, három könyvekben állyon elő.

De, hogy ezt ne cselekedgyem, két okaim voltak. Első az: mivel Etelka végének ott kellett szakadni, midőn Etelével Világosan egybe-jött. Akár mi többet adtam volna ahhoz, az a Szabások és minden jó izlés ellen való volna. Így szakasztya félbe Virgilius-is Éneissét, midőn Turnus meg-öletett. Így szakasztottam-el én-is, a Gyapjas Vitézeket, midőn Jázon az Arany gyapjas báránynak bőrét kezéhez vette. Korpázzák-is azért Homérust: hogy Odisseájában többet szóllott, mint midőn Ulisses Feleségéhez érkezett.

Második okom ez vala: meg-kévántam kémelleni azoknak fáradságjokat, kik ezen munkámat-is a Jádzó-szinre akarnák alkalmaztatni. Sóós, Endródi Urak dicsőségessen fáradoztak: hogy amaz ugyan Etelkát, eme pedig az Arany Perczeket szem eleibe tegyék. Iparkodásjoknak azon bérét vették, hogy munkájokat mind Magyar-Országban Pesten és Budán, mind Erdély-Országban Kolosvárott örömost látták, és hallották a Magyar szem-fülek.

En tehát Etelkának Karjeli történeteit vállaimra vettem, és magam kívántam a Játék-szinre állítani. Úgy gondolkozom: hogy ezzel édes Hazámnak, mind örömére, mind hasznára tárgyalok. Írám Pesten 1794-ben. Első Májusban.

ELSŐ SZAKASZ.

Elő-beszéd.

Dugonics elmondja az Etelka Karjelben előzményeit s így összefüggésbe hozza ezen szindarabját *Etelka* címü regényével.

Etelét anyja Héjja többször kéri, hogy térjen vissza hazájába Karjelbe. De mivel Zoltán fejedelem Etelére bizza a németek ellen való hadakozást, nem teljesítheti anyja kérését. Hadviselése győzelemmel végződik. Mig odajár, fia születik, Tabán. Ekkor végre elhatározza, hogy haza megy Etelkával és Tabánnal; mikor haza ér, anyját már halva találja.

Ennyi az *előbeszéd* foglalata. Hogy azonban e szindarab könnyebben legyen érthető, elmondjuk az előzményeket is, melyek a darab későbbi folyamán tűnnek ki. Etelka egyideig boldogan él szeretett Eteléjével, mig Hengeri, egy gaz cselszövő, fel nem dulja boldogságát. Ez ugyanis szemet vet Etelkára, de mivel tudja, hogy megközelíthetetlen, furfangosan kieszelt tervvel akar céljához jutni. Etelka szobájába rejtőzik s mikor észreveszi, hogy Etele közeledik, ennek szemeláttára kiugrik. E gaz tettével az a terve, hogy ha Etele eltaszítja bünösnek vélt feleségét, ő könnyebben férközhetik hozzá. Etele csakugyan hűtlennek, bünösnek tartja Etelkát s nagy bánatában elbujdosik, anélkül, hogy csak valamit is szólna Etelkának. Ez — nem is sejtve mi történt, mert Hengeri tettéről nem tudott semmit — Etele után indul, de a tengeren hajótörést szenved; a szerencsés véletlennek köszönheti csupán, hogy a vihar Kréka leányával egy elhagyott szigetre veti. Itt él már tizenhat éve. E szigetre került már előbb Hengeri is, akit Etele barátja Széplaki a lápok fejedelme tett ki ide büntetésből.

Etele bujdosása közben véletlenül szintén e szigetre kerül s itt kezdődik a darab.

ELSŐ RÉSZ.

Etele a vad Szigetben.¹

Irgalmatlan nagy szélvészek valának az el-múlt éjtszaka. Minden felől menny-dörgöttek a levegők. Úgy-annyira hányattatott Ételének hajója: hogy ezen vad szigetnek partjára nem szántt akarattyából, hanem a Szél vizeknek kéntelenítéséből származott a ki-költözködés. Ide tehát szükség képpen, és igen véletlenül érkezett.

Mindenütt magával hordozta Tabán-fiát, és más valami felserdült Ifiat-is, kit mindenkoron fiának, Ételének-is nevezett. Tabán el-haladta immár a huszonkét eszendőt. Mind-ekkoráig nőtelen lévén, sokszor el-akará venni a Lápok fejedelmének kis-aszszonyát Márnát; de, Attyának kedvetlenségét látván, mind-eddig Házasságának kívánságában gyötrődött. Ete két esztendővel vala fiatalabb Tabánnál.

Hogy azon éjjeli zúr-zavarok után reggel a Szigetre értek és szerencsésen ki-is-kötöttek, Etele tüstént meg-parancsolta embereinek: hogy Sátorokat üssenek. E Szigetet, bele útván a sok kódorgásokba, lak-helyéül választotta: mert leg-vadabbnak, és az emberi munkálkodásnak minden nyomától meddőnek tapasztalta. — Elég kincset, és embereket hozván magával, soha innét Karjelbe vissza-menni nem akart. Ki-hozatván a hajóból mindeneket, azokat sátorjai alá rakatta. Az-után egy kő-darabra ülven, megpihent. Kis várakozás után, így szólla hozzája.

¹ Dugonics darabjait nem osztja felvonásokra, sem jelenetekre; nála a *szakszók* különülnek *részekre*; az egyes *részek* előtt többször találkozunk, mint itt is, *elbeszélő* részletekkel, amelyek jóval meghaladják a színpadi utasítások szokott terjedelmét.

Tabán: Az én atyám talán búskodik? Hiszen, akár mi nyomorúltul-is, még-is itt vagyunk.

Etele: Igen-is itt vagyunk édes fiaim. Hála légyen a Magyarok Istenének: hogy a tengeri vizek közül ki-szabadultunk. — Fiaim! ezen Sziget igen alkalmas lészen örök lakásunkra. Itt egy Aszszonyra se találhattok, kik sziveteket meg-ronthatnák, és benneteket magokhoz csábíthatnának.

Tabán: Itt ugyan irrúl se lehetne egygyet találni. De hol-is vennék itten magokat?

Etele: Oh Fiaim! Szaladgyatok ezen késértetek-től. Ne higgyetek nékik. Ezek rontyák-meg szivetekben a valóságos Magyar erkölcsöket.

Tabán: De, édes Atyám, irgalmatlan nagy Szélvész vala ám az akkor. És mivel éjtszakára dörgött, annál félelmesebbek voltak kövei.

Etele: De Tik-is, kedves Magzatim, ugyan-csak emberől viseltétek ám magatokat. A hajós legények csak fittyek hozzátok képpest. Ki-tettség bennetek a Magyar vér.

Ete: Csak azon örvendtem szél-vizeink között: hogy egy Aszszony se vala hajónkban. Széplaki fejedelemnek Gályájában, tudom, hogy jajgattak az aszszonyok. Az ő hajóját-is a mi Szél-vészünk hányhatta. Mert, a-mint a sötétben észre-vehettem, mindenütt nyomunkba evedettek.

Tabán: Istenem: ha Széplakinak hajójában mind el-vesztek az Aszszonyok! be irtóztató gondolat! — Atyám! ha ők oda lettek, nem te vagy-é valóságos oka méltatlan haláljoknak?

Etele: Én lehetnék oka? — Talán azt akarád mondani: hogy én vagyok oka ki-szabadulásjoknak. Mert: ha én őket (a-mint esedeztek vala) hajómra vettem volna; és hajós legényeim, a szélvészek között, azoknak lármáikat, jajgatásjokat hallották volna, mind-nyájan szívjeiket el-vesztették volna, és így mind-nyájan most a nedves noszójában fekünnék a Tenger fenekén.

Ete: De a már bizonyos.

Etele: De pedig én legénjeimhez felkiáltottam: Fiaim! így mondék: Rajta, körösztü! a hullámos habokon. Mi aszszonyok nem vagyunk, hogy hasztalanul jajgassunk. Embereljük-meg magunkat. Semmit se féllünk a sívítő szelektől. — Mind ezeket nem mondhattam, s-legényeimet nem bátríthattam volna, ha azon jajgató partékák hajómban lettek volna.

Midőn ezeket, és az előbbeinek mondotta *Etele*, szüntelen imide, és amoda nezegelt *Ete*, és e Szigetnek minden részeire vetvén szorgalmatos szemeit, eleget nem csudálhatta annak ékességét. De úgy tettzett, mintha, egy különös helyre vetvén szemeit, csudálkozott volna. Mind-üntalan lopogató¹ szemekkel nézegelte őtet *Etele*. De, előbbeni csudálkozásából még vissza-nem-térhetvén, *Etele*nek előbbeni beszédgyei után, zúr-zavarjai között ezeket mondotta

Ete: De a már igaz — Ugyan úgy-é? — de a már más — És ugyan rendes.

Etele: Hallod-é, Fiók? Mi lelte fejedet, hogy im-ide és ám-oda csavargatod? Mit kukucskálsz annyit ama tájjékokra?

Ete: El-iszonyadva, és álmélkodva: Isten bizony: énnékem úgy tetszik: mintha már egyszer ezen Szigetben tévelyegtem volna.

Etele: Talán el-mént az eszed?

Tabán: No, édes Öcsém! most ugyan botlottál. Hiszen e Szigetbe a Szelek se botlanak-meg.

Ete: De, Bátya! a-mit én egyszer meg-látok, meg-vayon az látva. — Látod ama kősziklát? — Látod ama le-hengeredett Cser-fát?

Tabán: Kő-sziklákat, Cser-fákat másutt-is látni. Én-is láttam eleget.

Ete: De én illyet soha se, hanem két esztendő előtt, midőn itt valék. — Ime! Ime! Bátya! itt a

¹ *Lopogató*: lopva, titkon tekingető.

tíz-hely-is. — Oh irgalmas fények! Immár tudom hol vagyok.

Etele: Jöszte idább *Ete*-fiam.

Ete: Parancsollyon Uram-atyám.

Etele, megtapogatóván homlokát, és ért: Nézz jól a szemembe. Kis várakozás után: Te, Isten úgy tartson, forró betegségbe estél. Ha nem érzed-is, de bizonyosan rőszszúl vagy.

Ete, igen nagy lánggal: Ereszsen-el Uram-atyám! — Ime ösztönöz engem valami. — Lám! Lám! — azon Bük-fát-is! ama horgas partokat! — amaz annyit, meg annyit!

Ezeket mondván nagy nyughatatlanságban vala az Ifiú. Meg-fogta néki nagy haraggal kezét, és így szólla

Etele: Egy tapodást se innt, eszeveszett ifiú! Mi lehetett tégedet?

Ete: Minden tartóztatás haszontalan. — Törjön, vagy szakadgyon, el-kelletik mennem!

Etele, haragossan: Hát én a Te atyád nem vagyok? — Szalma-török¹ talán? — és néked nem parancsolhatok? — Meg-állj, mondom. Avagy tüstént a Hajóra vissza-takarodgy.

Ete, meg-mértékelvén magát: Atyám! lehet-é a Szivnek parancsolhatni? — Mind-az-által: nem bánom — De meg-engedhetni még-is egy engedelmes fiúnak, hogy a Szigetnek ezen erdejében el-mennyen. Viszszajövök, ha valamit meg-látok.

Etele: Soha illy balgatagságot felőlled. No jól vagyon — Hallod-é *Tabán*! Lelkedre kötöm Öcsédet. — Ha tapasztalod: hogy képzelődései meg-szűnnek, avagy hagymászsa el-múlik; erezd, hadd fussa-ki magát.

Tabán: Gondom lészen reája.

Etele: Ha pedig látod: hogy valósággal meg-bolondult; tapodásnyira se erezd. — Kösd-meg őtet,

¹ *Szalma-török*: szalma-török, törmelék.

és vissza vele hajóakba. Ott fog múlni tüze, ahol víz van.

Tabán: Talán nem olly veszedelmes hagymászsza.¹

Etele, szomorkodva: Szegény Fiók! — bizony sajnállanám, ha meg-bolondulna. Alattomban: De mit használ nékem-is: hogy ép eszem van? — Nyilvánossan: Fiaim! én el-megyek. — Talán le-fekszem. — Három éjjel be-nem-húnhattam szememet. El-méne.

MÁSODIK RÉSZ.

Etének csudálkozása.

Tabán, Attyának el-menetele után: Az Istenre kérék, édes Öcsém: mi juthatott eszedbe? Ébren vagy-é? avagy álmodozol? — Fontosok-é atyámnak gyanúi? Avagy ezen Sziget . . .

Ete: Ez az ez, édes Tabánom! Itt van az én kincsem el-rejtve, melyet két esztendő előtt láttam.

Tabán: Bizonyossan igazat mondott Atyám. Te meg-tébolyodtál.

Ete: Oh meg-nem-tébolyodtam, édes Bátyám. Két esztendő előtt két napokat töltöttem ezen Szigetben. Itt láttam akkor azon kincsemet, kit még mostanában-is szívemben hordozok. Egy drága teremést.

Tabán: Így tehát nem álmodozol?

Ete: Oh nem álmodozom, édes Bátyám. Mert az álom illy hathatós nem lehet. Valóságot mondok. Itt van az én angyalom! — Erről én egy szót nem mertem mondani édes Atyánknak.

Tabán: Azt okossan tetted: mert már eddig a hajóban lelted volna magadat.

¹ *Hagymász:* hagymáz, lázas betegség.

Ete: Oh Istenem! ha csak hírét hallya-is valahol az aszszonyoknak, tüstént oda van, és szél-vészbe keveredik.

Tabán: Oh pedig, ha azt-is meg-tudgya: hogy én-is szeretek! — Öcsém egy bajunk mind-a-kettőnknek. Szivem hajlandóságát előtted immár nem tagadhatom.

Ete: Eddig-is el-tagadhattad tehát?

Tabán: Nem te tőlled, hanem Atyánktól, valamint te-is, tartottam. Széplakinak hajójában van ama drága Teremtés, ki szívembe bé-hatott, ki-se-léphet belőlle. — Oh! ha az múltt éjtszakai szél-vizek között el-veszett! Oh ha őtet többé nem láthatnám! Bocsaéd-meg Isten, de talán atyámra-is meg-neheztelnék, hogy őtet, annyi kérései után, mi hajónkba nem vette. — El-veszett-é ő, édes Öcsém?

Ete: El-nem veszett édes Tabánom. — Széplaki Fejedelemnek kormányossa Vizaknai talpra esett ember. Azt ígérte: hogy nyomunkban leszen. Ha szerencséje szolgált, még ma itt terem.

Tabán: Igaz ugyan: hogy kétségbe nem kellett esni a jó kormányosnak. De mi hasznom abban-is: ha szerencsésen ide érkeznek.

Ete: No bátya miért?

Tabán: Oh édes Öcsém: a-mi édes atyánk, minden jósága mellett, igen kemény ember. Egészen reá-vetette fejét, hogy soha meg-ne-házasodgyam. — Minden-nap hallom azon szavait: hogy az aszszonyoknak a legjobbika sem ér egy törött Rokka-talpat, egy ketté hasadt pereszlen.¹ Ezen szavak köröszült-járják szívemet.

Ete: Nem-is csekélység így le-gyalázni a szép nemet.

Tabán: Hallyad csak ami inkább hóhérolly szivemet. Széplakinak kis-aszszonyát ha csak emle-

¹ *Pereszlen:* az orsó karikája.

getem-is előtte; egy fülén bé-veszi, a másikon pedig hamar ki-ereszti.

Ete: Ez már fájdalmas dolog ilyen esztendőben.

Tabán: Midőn leg-is-leg-elsőben beszéltem a Kis-aszszonyal, és annak elevenségét, ábrázattyának gyönyörű vonásait, tagjainak gyönyörűebb ejtéseit emlegettem előtte; meg-fogta nagy atyai kegyességgel kezemet, valahová vezetni-is akara. Hogy a Kis-aszszony mellett elmentünk, néki illy kurtán szóllott: a kis-aszszony foga az én fiamban nem kopik.

Ete: Ugyan kurta vala a válasz. Hát te néked mit szóllott?

Tabán: Hogy osztán magunk lévénk, illy kurtán szóllott nékem-is: ha még egyszer rajta kaplak benneteket, akkor osztán bővebben. De Te Öcsém hallod-é? Nem-is hallod beszédemet. — Egészlen el-andalodtál. — Hallod-é Ete? Ete-öcsém!

Valóban Tabánnak előbbeni beszédgyeire éppen nem hallgatott Ete: mert: körös-körül hordozván szemeit, meg-látta azon fát, mellyre maga nevét fel-metszette valaki. Midőn ama fához nagy szivdobogással méne, így szólla

Ete: Oh Tabán, ki hallaná szavadat, ha illy környűlménben volna? — Látod eme fán Ete-nevemet. Meg-csókolván a fát: Ez az én Szigeti Nimfáznak keze-írása! — Sirt, tudom, midőn akkor tölle meg-váltam. De mást nem tehettem, mert, akaratom ellen, el-hurczoltanak. Tudom sóhajtozott utánam. — Isten velünk bátya! Én el-megyek, és fel-keresem őtet.

HARMADIK RÉSZ.

Nagyhabi Tabánnal.

Ezen időben Etelenek híres Kormányossa vala Nagyhabi. Héjjának, Etele annyának, közelről való Atyafia-is vala. Ugyan-azért: mind magától Eteletől,

mind annak fiától nagyra böcsültetett. Szerették őtet ezen Ifiak, és előtte bátorságosan ki-is-szokták-adni sziveknek minden titkait. Hogy mostanában dolgát a hajónal el-végzette, Etelet-is kívánsága szerént, az árbócz-fa mellett le-fektette, az Ifiakhoz érkezvén, így szólla hozzájuk

Nagyhabi: Soha, még élek, nem örvendtettem annyira, mint mikor hajónkat e Szigetnek partjára ki-kötöttem, és az árbócz-fa mellé szegény Atyátokat le-fektettem. Három éjtszaka bé-nem-húnta szemeit. Ezen el-múltt éjtszaka én ugyan szemeire vetettem: hogy maga tartaná a kórmányt; az én mester-ségemben pedig nem bízna. De ő csak azt mondotta erre: Hallod-é Nagyhabi! Fiaim vannak a hajóban: azoknak nincs jobb kórmányosok édes attyoknál.

Ete: Igen jól mondád, édes Nagyhabim. Etele ugyan valóságosan egy igazi atya. Oh! bár csak fel-tételeiben ne lenne egészlen a nyakasságig állhatatos.

Nagyhabi: Lassabban édes Öcsém; Ő néked atyád.

Tabán: Te-is valóban, Öreg Bátya! bizonyosan jó atya-fi-is, emberséges ember-is vagy. Oh! ha néha-néha többet szóllanál édes Atyáknak; talán eddig meg-lágyithattad volna kemény gondolatait.

Nagyhabi: Fiaim! én tikteket, mint valóságos atyafi, nagyon szeretlek. De lelke ismérétenek csendességét még inkább szeretem. Ha a kórmányosnak lelke-ismérete nincs helyén, bár kezébe se venné a kormánt.

Ete: Úgy, de mi gátolhat-meg abban, hogy sziveink érzékenségeiről, ártatlan szerelmünkről, vele egygyet-kettőt ne szólljál?

Nagyhabi: Ime, édes Atyámiai: én Atyátok előtt Testemre-lelkekre meg-esküdtém: hogy soha a szerelemről, soha az aszszonyi személlyekről soha egy szót elő-nem-hozandok előtte. Már most tehát: ha ugyan-csak még-is szóllanék; talán mint

attyafiát, magától el-nem-kergetne; de én, mind leköttöt hitemet, mind lelkem ismeretét pokolba kergetném; és így, Isten úgy tartson, eddig a mi hajónk-is a Pokol vidékinél fetrengene.

Ete: De mi okra nézve jó Bátya?

Nagyhabi: Mert én, rossz lelkem ismerete miatt, a veszedelmekben hamar el-tébolyadnám. Szünetlen e szavakkal szállitanám-meg-magamat: Nagyhabi! ugyan eből viselted Urad iránt magadat. Lehetetlen: hogy e veszedelemből ki-menekedgy.

Tabán: Így tehát én Széplaki kis-aszszonyról-is veled nem szólhatok.

Nagyhabi: Velem ugyan szólhattok, mert azt atyátoknak meg-nem-igérttem. De nem a végre, hogy azon kis-aszszonyról atyátok előtt beszéllyek.

Tabán: Oda tehát minden remétségem.

Nagyhabi: Még-sem úgy vagyon. Ime: hogy meg-mutassam, hogy titeket valósággal szeretlek; tudtotokra adok valamit, a-miről talán nem gondoznátok.

Ete: Csak szaporán, édes Nagyhabim: mert nekem si-etős dolgom vagyon.

Tabán: El-tökéltette talán édes Atyám, hogy engem Széplaki kis-aszszonnyal, ama kedves Márnámmal, meg-bóldogit?

Nagyhabi: Azt tökéltette-el: hogy ezen Szigetben veletek egygyütt holttig meg-marad, de úgy ám, ha Széplaki-fejedelemnek hajója elsüllyedett, és vele együtt az ott lévő aszszonyok mind elvesztenek.

Tabán: Oh kegyetlen gondolat. Mi oka lehetne osztán itt maradásának?

Nagyhabi: Mert ezen el-hagyattatott vad Szigetben semmi fehér-személyek nem lesznek, kik benneteket el-csábíthassanak.

Ete, el-mosolyodva: No ugyan ki-találta az Atyám!

Nagyhabi: No mért nem?

Ete: De lelkem, ott-is teremnek a Fejér-népek, ahhol őket nem vetik.

Tabán, nevetve: Soha Atyánk így el-nem-vetette az útát.

Nagyhabi: Mi a Tatárt gondoltok? Atyátoknak ezen okos intézete talán nevetségre méltónak láttszik előttetek? Azt ugyan nem gondolnám.

Tabán: Nevetségre valónak ugyan nem; de csudálkozásra méltónak minden bizonnyal.

Nagyhabi: Hogy-hogy Öcsém?

Tabán: Mert van valami ezen el-hagyattatott Szigetben, a mi atyámnak esze-ágába se tűnhetett. Itt egy gyönyörű Leány tartózkodik, Ete-öcsémnek kedvesse.

Ete: És ezen Virág-szálhoz én tüstént el-futok. Nagyhabi! Soha annak párját nem láttad.

Nagyhabi: Egy szót se többet. Én azon leányról hallani sem akarok valamit.

Tabán: Édes Öcsém! Ne tartson sokáig a beszéd. Szalagogy: hogy hamarabb vissza-térj.

Ete: Igen-is szaladok. És ha fel-találom kedvesemet, már akkor engemet itt-felejthet az atyám. Oh szerencse el-ne-hagygy! El megyen.

NEGVEDIK RÉSZ.

A Titok eleje.

Nagyhabi: Ha úgy van a dolog, Etele ugyan gondolataiban meg-csalattatott. A hol egy leány találtatik, vannak ott többen is. Tehát, ha Széplakinak hajója el-süllyedett, talán Tabán-is egy Szigeti Nimfához ragaszkodik. — Márna-kis-aszszonynak halála után, ez igen rendes lenne.

Tabán: De mért ijesztgetel engemet?

Nagyhabi: Nem ijesztgetlek tehát. Hanem csak azt kérdem tőled, nem tudnád-é nekem meg-mondani

az okát, mért gyűlöli Atyád annyira az aszszonyi Személyeket?

Tabán: Csudálatos dolog! ezt nékem tölled kellene kérdenem.

Nagyhabi: Hiszen néki is vala Felesége Etelka, kit ő ki mondhatatlan-képpen szeretett. Nem tudsz-e valamit-e történetéről?

Tabán: Én erről éppen annyit tudok, a mennyit te tudsz. Csak három esztendő voltam, midőn édes Atyám Szegedről Budára hozott, és Zoltántól, a Magyarok Fejedelmétől, el-búcsúztatott. Akkor atyám Karjelbe jött egy aszszonyi személlyel, kit én édes anyámnak mondtam.

Nagyhabi: No tovább ezen anyádról.

Tabán: A többiről éppenséggel nem emlékezem. Azt tudom: hogy két esztendő el-folyása után soha többé édes anyámat nem láttam; soha felőlle semmit se hallottam.

Nagyhabi: Atyád nem emlegette többé?

Tabán: Sőt azon volt: hogy szivemben az aszszonyok ellen való dühösséget fel-indítsa; és így engemet ezen aszszony-gyűlölő állapotomban holtomiglan meg-tartson. Soha se tapasztaltam azután, hogy valami fehér személlyel szóllott volna, és néki gorombaságokat nem mondott volna.

Nagyhabi: Igaz igaz: elég vastagon bánt velek.

Tabán: Oh édes Nagyhabim! mennél ocsmányabb festékekkel festette-le előttem a Fehérnépeket, és azoknak Majom-ábrázattjokat (tudgya a Manó, mi okból) de azok mindég szebb angyaloknak látszattattak előttem.

Nagyhabi: Ez nagy csuda.

Tabán: Sőt: minek-utánna Széplaki-kisaszszonyt meg-pillantottam, már akkor atyámnak minden okoskodásaival semmit se gondoltam. — Istenem! ha majd azt-is meg-tudgya, hogy Ete öcsém-is szeret, és Kegyesse ezen Szigetben tartózkodik; már akkor az eget a földdel össze-keveri.

Nagyhabi: De így hát nem sokára felszedgyük a Vas-macskát, ki-is-terjesztyük vitorjáinkat. Oh be kívánnék betegségének valóságos okára jönni, nem más végre bizonyjal; hanem: hogy ki-tanulhatnám: vólna-e valami reménség ki-gyógyulása felől.

Tabán: És azt ő néked meg-nem-mondotta akkor, midőn Testedre-lelkedre meg-esküdtetett: hogy vele semmi aszszonyok felől ne szólljál.

Nagyhabi: Mindgyárt el-mondom: hogy esett azon nagy esküvés. Hogy egyszer a Baltai tengeren hajóztunk; irtóztató nagy szélvizek támadtak. Én a kórmánt tartottam; ő mellettem állott fejét könyökjére támasztva, és gondolkozva. Szorgalmatosan nézte a Szeleknek honnan-jöttöket, a Gönczöl-szekerét, a fias tyúkot. Uram (mondék) mért vagy olly szomorú? Ó erre így felelt: Hallod-e Nagyhabi. Éppen tizen-hat esztendő elött (midőn a Lápok fejedelméhez menni akartam: hogy ötet Országomba hijjam, és néki Etelkámát, az én kedves Etelkámát, meg-mutassam) éppen illy veszedelemben valék. Olly szivessen imádkoztam a Magyarok-Istenének: hogy meg-szabadítson. Meg-is-szabadított. Azt gondolám akkor hogy öröm napjaimból ki-nem-fogyhatok. De adta volna az Isten, hogy akkor, hajómmal egygyütt el-süllyedtem volna: mert az-után otthon valamit nem láttam volna.

Tabán: No mit látott tehát?

Nagyhabi: Ha akkor békét hagytam volna atyádnak, talán a titkot egészszen ki-tálalta volna. De, sok kérdéseimre, és úntatásaimra meg-boszszankodván, engemet Testemre-lelkekre meg-esküdtetett: hogy soha többé e dologról nem kérdezősködöm, soha előtte az aszszonyok felől beszélni nem fogok.

Tabán: De már most reá-mernék eskünni: hogy ötet valami aszszony nagyon le-gyalázta.

Nagyhabi: Így jár velek utóllýára a férjfiú.

Tabán: De édes Nagyhabim! nem mindenik fehér-személy egy forma. Oh csak egyszer

hallana bennünket édes atyánk, midőn Széplaki-kis-aszszonnyal egygyütt beszélünk! megmásolná, tudom, gondolatait, és azt mondaná: hogy vannak még a fehér nép között tisztességes Szemellyek.

Nagyhabi: Jól mondád kis Öcsém. — De mi itten csak el-kotyognánk, és a hajóhoz nem látnánk, holott Etele le-heveredett. Mennyünk édes kis Öcsém. El megyen Tabánnal.

ÖTÖDIK RÉSZ.

Hengerinek mi-vólta.

Gonosz és förtelmes lélek lakott Hengeriben. Eme vad Szigetbe-is (tizenhat esztendő előtt) azért vettetett-ki Urától: hogy az emberek számából ki-veszsen, és senkivel semmi rosszat ne tehessen. Nagyon meg-nyóltt ekkor fekete szakálla.¹ Bőre-is

¹ Elejétől fogva mind-eddig a Szakálnak és a Hajnak szinte egy szerencséjék vala. Szakállat viseltek eleinte mindnek. A zsidókat arra kötelezte a Törvény. A Görögök azt férj-fiui ékességnek, valamint a Serényt az Oroszlányának tartották. Diogenes azért viselé a szakállat, hogy magát férj-fiúnak lenni el-ne-felejténé; és annak, kit történet szerint szakállatlant látott, azt mondá: talán szégyellené, hogy aszszonnyak nem teremtetett? Egy szálat abból erővel ki-szakasztani, nagy vétek. A Filozofusokét csak illetni-is, szentség-törés vala. A Magyaroknál a Szakállra való fogadásnak bé-kellett tellyesednie. Egy Gallus (nem tudván a Római szokást, melly a Szakállat meg-illetni nem hagyta) hízelkedésből Papiriusnak (Római Tábarnoknak) szakállat meg-törülgette. Ezért őtet főbe ütötte Papirus elefánt csontból készült páczájával. Melly méltatlanságért felindulván a Gallusok, Rómára rohanának; és a fő-embereken kezdvén, az egész Tanácsot meg-ölték. Sokba került Hannonnak (az Ammonitik Királyának): hogy Dávid- királynak követjeit szakállak, és egész ülepig a Ruhák el-vágattatásával meg-böcstelenítette.

szinte csontyaihoz aszodott, még se hagyták-el a fertelmes kívánságok, mellyekhez magát még Ifúságában hozzá-szoktatta. Ördöngös gondolatokat forralván most-is magában, a Szigetnek más felére ment, és magában ezeket mondotta

Meg-változott Nagy Sándor idejében a Szakallok böcsülete. Ez, minden ütközet előtt le-nyirette Katonáinak szakálljokat, mert észre-vette, hogy ez leg-nagyobb fogantyú, mellybe az ellenség bele-kapaszkodhatik. Meg-tettesztettek Nagy Sándornak Szakállatlan katonái egész Görög-országban. Nem sok idő múlva csak a Filozofusok maradtak szakállasan. Ki-terjedett ezen Szakállatlanság a Rómaiakra-is. Mert Hadriánus Császárig egynek se láttuk pénzét, a hol a Császár szakállas állal volna ki-verve. Ez kezdette ismét a Szakallnak böcsületét meg-adni. — A-mi a Scithákat illeti, azok mind szakállasak voltak. Anakbarsis Scitha meg-nem-ismerheté földjét Toksarist, mert álla meg-vala beretválva. Sziciliának kényes Királya Dionizius, féltvén Torkát a Borbélyok késétől, maga leányai által beretvaltatta-meg magát; de végre, ezeknek hívségjeket-is gyanuba vévén, tüzes dió-hajjal maga pörzsöli-vala-el a szőröket. Az Arábiaiak beretváltatták magokat. A Francziák hol meg-hagyták, hol le-tették a Szakállakat. Illy módi lett Országunkban-is. Királyaink képeiben hol látunk szakállat, hol nem. De a bajuszt mind-egygyike hordozza.

Az-után a Szakállat csak azok hordozták, akik gyászoltak, vagy nagy bánatot viseltek, vagy külső országokon bűjdosztak. Oziris, világnak indulván, fel-fogadta: hogy Borbély kezére nem bizza állat, még Országába vissza-nem-jövend. Midőn Manlius tömlöczbe vettetett, az egész Római nép meg-hagyá bújjában szakállát. A Római közönségnek el-romlása után, Cató-is szakállassan járt. — Májnapon ezek viselik a Szakállat: A Törökök és velek a többi Nap keleti Nemzetség. A Nap-keleti Anya-szent-egy-háznak szertartásait követő Muszka, Rác, Oláh és Orosz papok. A Zsidók, a Kapuczinusok, a Szerviták, és regenten a Paulinusok; némelly vén Oláhokon kívül szakállas Világiakat irul se láthatunk. *Mátyus. (Dugonies jegyzete.)*

Hengeri: Éppen ma vagyon tizen-hat esztendeje, hogy ezen Szigetbe ki-tétettem, és valamint egy Gonosztévő, örökre itt hagyattam. Egy esztendővel utóbb esett az: hogy két Fehér-személyt, hajó törésjek után, a veszedelemből ki-szabadítottam, és mind-eddig őket (bizony nagy szorgalommal) meg-is-tartóztattam: mert én a fehér-népekkel örömet társalkodom. Eleinte azt gondolám: tudgya Isten mi nyereségemre válik azoknak ki-fógása. Az aszszonyt ki-mondhatatlan-képpen szerettem: mert még akkor leánya csak három esztendőös lehetett. Már most annyát nem annyira szeretem: mert leánya tizen-nyolczadikra fordúlt. Mindég igéri az Anyya: hogy egyszer birtokomba adgya. Már tovább reá nem várakozhatom. Orromon fogva többé magamat nem húzatom. Vagy ma ide adgya leányát, vagy a halállal gyűrűt vált. Megölöm a vén medvét; akkor leányával azt tehetem, a-mit akarok. És ime felém tántorodik hantos hátával. — — Lassan-lassan. Nem ő biz az, hanem annak leánya Kréka.

HATODIK RÉSZ.

Krékának ártatlansága.

Ezen gyönyörű Virág-szál, életének mindgyárt elején, a Zúr-zavarok közé hanyattatott, és benne neveltetett. Édes anyyával Ketelával hajó-törést szenvedvén, véletlenül ezen Szigetbe vettetett, és, azon anyjának vezérlése által olly ártatlanságban neveltetett: hogy, noha *Hengeri*, ama' gonosz lélek, szüntelen utánna lesköldne, őtet magához csábítani kívánná, még se pörzsölhetett-le tüzeivel csak egy mák-szemnyit is tiszta erkölceiből. *Hengeri*, noha nagy gaz-ember lenne, és alattomban égne; még-is, ha *Krékának* eleibe került, annyira böcsülhetette benne (pedig akarattya ellen-is) az igazi erkölcsöt;

hogy előtte semmi tisztatalanságra nem fakadhatna. Mindenben édes anyjának nyomát követte, kit noha a Szerencsétlenség annyira le-gyalázott, hogy ezen vad Szigetből semmi féle képpen Haza nem mehetne (mert egy lelket se láthatott mindeddig, ki e Szigetbe csupa szerencsére érkezhetett volna) maga magát még-is el-nem-hagyta: hanem édes leányát (a-mint e Szegénységben tölle ki-telhetett) minden jóra, minden dologra szoktatta. Csudálkozásra méltónak látszattathatott az-is: hogy ezen vad Szigetben, holott semmi böcsületes szemek nem laktak, még-is *Krékát* olly tisztességes Ruhában járattatta *Ketela*: hogy akár minő Szinvárosban se járnának különben. Mert édes Anyya, midőn hajó-törést szenvedtek, ki-szabadíthatta ládáit, melyekben maga ruhái vóltanak. Hogy *Kréka* fel-nőt, *Ketela* maga czifrázásával semmitse gondolván, minden ruháit reá-egyengette, és minden nap tisztességesen jártatta. Nem vólt tehát csuda: hogy *Ete*, *Etelének* fia, két esztendőök előtt ezen Szigetbe lévén, és *Krékát* meg-pillantván, bele szeretett, most-is utánna iparkodott. Ismét gyönyörűen fel-lévén öltözve, ki-jött, és, szokása szerént vigan így szólla

Kréka: Jó napot édes *Hengerim!* — Oh be gyönyörű reggel ez! — Azt mondotta édes anyám: hogy az el-múltt ejtszaka iszonyú nagy szélvészrek, és szörnyű nagy menydörgések vóltanak. Én pedig semmit se hallottam: mert mind-a-két fülemre aludtam.

Hengeri: Hát most mire iparkodsz édes *Krékám?*

Kréka: Most majd össze-futkárom a Szigetnek partjait, az-után a högyre is fel-hágok.

Hengeri: Ismét azért: hogy valami hajóra talály, melyben egy *Ete* légyen, kit inkább szeress, mint engemet? Hadd-el ezen szorgalmatosságodat. Eme vad Szigetnek feléje-se-jöhet egy valaki.

Kréka: Talán még-is ide vetődhetett egy hajó. Mert nagy szél vala az el-múltt ejtszaka. Leg-alább

igen óhajtya édes Anyám, hogy ezen Szigetből ki-szabaduljon. Ő már egy-átallyában itt maradni nem akar. Minden nap új reménye támad, hogy egy hajó egyszer immár el-érkezik, melly bennünket innent ki-szabadít. Az-után: azt-is mondotta: hogy, ha hamar ki-nem-szabadul, szerencsétlen leszen. Ezt pedig azon jó anya meg-nem-érdemlette. Óh édes kedves Hengerim! teremts ide egy hajót.

Hengeri: Én nem teremthetek. Anyád kívánsága balgatag. Talán azt gondolja: hogy én Isten vagyok?

Kréka: Ő azt nem gondolja. Mert nekünk egy Istenünk van, a Magyarok Istene. Hanem, ha hallgatni tudnál, mondanék én valamit, a-miről édes Anyám gyanakszik.

Hengeri: No hát miről gyanakodhatik?

Kréka: Mindgyárt meg-mondom. Midőn ama Te-nemedhez hasonló Ete-úrfi itt vala (mert ő nem a mi nemünkhöz hasonló) akkor egy hajó-is vala itt. Te pedig azon Hajót el-kergetted, és vele egygyütt azon derék Ete-úr-fi is el-takarodott.

Hengeri: Már ez türehetlen gyanú. Hiszen akkor egész éjtszaka veletek voltam. A barlangból egy tapodást ki-nem-mentem. Virradóra pedig Ete-úrfi el-szaladt.

Kréka: Édes-anyám azt mondja: hogy el-szaladtának te vóltál az oka. Azt-is mondja: hogy itt akkor sok ilyen férjfiú voltanak, a micsodás Te vagy. És te azokkal özsze-beszéltél, hogy Etét el-vigyék. Ezt néked cselekedni nem kellett volna: mert mi Etét szerettük.

Hengeri: A Te anyád, valamint a kancza-ló, állva álmodozik.

Kréka: Ne mond eztet anyámról, édes Hengerim.

Hengeri: Tehát: hogy igazábban szóllyak, akkor mi mindnyájan álmódtunk. Mert látod-é: Ete itt volt, és mindgyárt el-tűnt. Ő tehát valami Lélek volt. Ember bizonyosan nem vólt: mert az olly hamar el-nem-tűnhetik.

Kréka: Ki vólt volna azon Lélek? Anyám azt mondja: hogy a Lelkek láthatatlanok. Az-után csókot sem ád a lélek, szeretni se tud. Ő pedig szeretett-is engemet; meg-meg-is-csóskolt nem egyszer.

Hengeri: alattomban: Veszett volna pokolban.

Kréka: Az-után azt is mondotta édes Anyám: hogy vagyon valahol olyan Ország, ahol sok-sok férjfiak vannak, olyanok, a-mint te vagy. Ezt én néki elsőben nem hihettem (noha ő soha se hazudik). Azért nem hihettem pedig, mert olyan sok-sok férjfiakat nem láttam; hanem csupán tégedet. De minek-utánna Ete-úr-fiat meg-láttam, mindent-mindent el-hittem.

Hengeri: Ete-úrfi, és ismét csak Ete-úrfi. Valamint képzelheted, hogy lelket látsz, szinte-úgy képzelheted, hogy meg-csóskolt.

Kréka: Ezt édes anyám nem hiszi. — Én se hittem.

Hengeri: Hallod-e, Kréka! Ha anyádat el-akarod hitetni, csak azt mondd néki, hogy Te engemet nagyon szerettsz; hogy nálam nélkül nem élhettsz; hogy, ha feleségem nem leszel, a tengerbe öled magadot: meg-látd: hogy anyád, nagy öröme miatt, a bőriből-is ki ugrik.

Kréka: Oh! ha azt tudnám, hogy ezzel ötet szerencsésé tehetném, ezeket néki bizonyosan meg-mondanám. Mert: hogy ne hazudgyak, én tégedet szeretlek. — Miért ne szeretnélek? — Ezen Szigetben te tartottál bennünket. Te adtál enni-valót. Mi már magunk régen el-veszhattünk volna.

Hengeri: No már ezt szeretem édes Krékám: hogy meg-isméred a jó tétemenyt. — Szerettsz tehát engemet? pedig egyedül engemet.

Kréka: Azt én Isten-igazában nem mondhatom: mert én Ete-úr-fiat (azt, aki nem Lélek) inkább szeretem. Etének ugyan éppen ilyen formája vólt, mind néked; de ő nálád sokkal szebb. Az-után:

mikor velem szólott, igen szépen ejtette a szavakat. Ha ő azt mondotta nékem: Oh édes Krékám, ezt az ő szájából százsorta jobb ízűn hallottam, mint a tiédből. Én pedig, látod, nem hazudok: mert anyám se hazudik soha.

HETEDIK RÉSZ.

Ketelának el-jötte.

Midőn amazok így beszélgettek egy-mással, hozzájuk érkezett Ketela, Krékának édes anyja. Kedves leányára szánván minden ékes ruháit, magára csak azon öltözetét vette, mellyekkel nem a szemekre, hanem csupán a Tisztességre vigyázott. Előbbeni ékes személye, a bú-bánatok bokrossága miatt, meg-csappant. Orczájának-is hajdani kellemetes vonásai le-kanyarúltak; de meg-maradott benne azon méltóság, melyet a leg-gonoszszabb emberek-is méltán imádhattak. És vallyon, kit ne sanyaríthatott-vólna-meg a tizen-öt esztendeig tartó magánosság? Ha nagy Születésű nem lett vólna, ha sziveben az igazi erkölcs gyökeret nem vert vólna, eddig nem csak hamvai, bé-estek, hanem porai-is el-szóródtak vólna. Magat mindéig bizonyos ártatlanságával, és a Szerencse-keréknek jóra-fordulttával vigasztalván, el-tűrhetette azon iszonyú gyötrelmeket, mellyeknél nagyobbakat a haragos Istenek se szállíthatnának a gyarló teremtesre. Most-is méltósággal elő állván, és az Egeket nézvén, így szólott

Ketela: Oh be szép, tiszta és kellemetes reggelre jutottunk az éjtszaki Mennydörgések után. El-nem-hágy bennünket az Isten, noha néha megzavar. Néked-is jó reggelt Hengeri. — Édes leányom! nem mennék-fel egy kevésé ama menedékes högyre, ha talán megláthatnók azokat, kik Szige-tünk partjaira hányattak? Lészen olly jósága

Hengerinek, hogy bennünket vissza hív; ha a falatozásnak ideje el-jövend.

Hengeri: De Hengerit ugyan Aszszony-ságod az illetén szolgálatokra alkalmatosnak véli. Mind az-által: ha meg-engedné, én el-tökéltem valamit magamban, és csupán magának akarnám elő-beszélni. Kréka-kis-aszszony ki-sétálhattya magát.

Ketela: Eredgy tehát, édes leányom, ama högynek bérczjére. Ott igen meszsze el-láthatsz a tengernek színén — Istenem! telyesítsd-bé azt, mellynek kellemetes végén már most-is örven-dezek. — A Magyarok Istene a Jónál egyebet nem adhat.

Hogy ezeket el-mondotta Ketela, ki-fakadtak könyvei édes leányának. Soha annyát illy szép színében, illy jó kedvében nem látta. — Meg-ütközött e különös látományra Hengeri-is. Meg-törülvé pedig könyvező szemét, így szólla

Kréka: Oh édes Anyám! Látom tehát egyszer örvendező orczádat! — Fel-futok a högynek leg-magossabb berczjére. Jó az Isten! Meg-könyörül rajtunk. El-szalada.

NYOLCADIK RÉSZ.

Ketela Hengerivel.

Hengeri, Krékának el-menetele után: Már most, hallod-é aszszony! Tedd-félre vállaidnak vonyoga-tásait. Ertsd-meg szavaimat. Éppen ma vagyok tizen-öt esztendeje, hogy én tégedet, azon leányod-dal, nem messze innént, el-terjedve, és fél-halva fekünni láttalak, hogy ezen vállaimon barlangomba hoztalak. Szavadat három nap alatt nem vehettem: mert halál, és élet között küszködtél. Gondgyát viseltem leányodnak-is, még te egészszen három holnapok alatt fel-gyógyulhattál.

Ketela: Ezen jó tettetted meg-ismérem, s-meg-is-köszönöm. Sőt: ha tehetségemben léssen, meg-is-jutalmazom.

Hengeri: Azon jó akaratomnak nem más bérért kívántam akkor te tölled, hanem házasságodat. De Te erről hallani sem akartál valamit.

Ketela: Meg-se-hallgathattalak, mert akkoron másnak felesége voltam.

Hengeri: De, hogy osztán Uradnak halálát meghallottad, még jobban el-idegenedtél, és szivedet egészen kövé-keményítetted.

Ketela: Uram halálának siralma; hogy valaha innett ki-szabadúlljak, azon remésemnek elvesztése; el-felejtették velem minden gyönyörű-ségeimet.

Hengeri: Ezt akkor meg-engedtem néked. Nem-is kénszerítettelek. De az-után-is nem ébresztettem-é fel szerelmedet? Nem szerettelek-é igazán?

Ketela: Igen-is. Egészen a gonoszságig. Mivel, mind az Isteni, mind az emberi törvényeket letapodni akartad. Viszsa-köletett taszítanom erőszakjaidat — Hány éjtszaka nem aluttam semmit, reám törésedtől tartván? — Hány ezer adtádat szórtad mind ellenem, mind leányom ellen!

Hengeri: Ezeket érzékenségeim facsarták-ki belőllem. De Te akkor, magadhoz térvén, őt esztendő utánra halasztottad házasságodat. Én azzal megelégedtem. Ezen idő alatt mit vétettem ellened?

Ketela: Az alatt ugyan semmit se. — De minek utánna azok el-múltak, lábaidhoz kellett magamat meg-aláznom. El-hervadott szépségemnek elő-hozása meg-nem-orvosolhatta volna szivedet, ha leányomnak akkor ki-kelő virágjai szó-szóllóim nem lettek volna. Engem osztán el-utáltál, és leányomat úzóbe vetted. Oh! Néked akkor egy áldozatot adtam, mellyet nem volt volna szabad el-ajándékoznom.

Hengeri: Mintha én akkor Krékát birtokom alá vettem volna. Ó akkor fel-serdülni kezdett.

Te kegyetlen, Kréka után, ismét hat esztendeig várakoztattál. Hogy azok-is el-folytak, és én azon tündérkét el-akarnám venni, te szavadat meg-nem tartottad.

Ketela: És ezt nekem szememre mered vetni, Te Gyilkos? — Ki-mentette-ki akkor körmeid közül leányomat? Ki jelent-meg akkor ezen Szigetben? Nem de Istenünknek angyala, ki-törekedéseidet meg-gátolhatta?

Hengeri: Az ördögök kengyel-futója vala, egy Urfinak képében. Mond-meg: hová lett azon tekergő?

Ketela: Én kérdezhetem aztat te tölled. Nékem iszonyú gyanakodásim vannak ellened. Egész két esztendeig körösz-túl-kosúl járom a Szigetet, hogy azon helyet meg-lellyem, holott holt tetemei fekszenek.

Hengeri: Keresheted a Világ végezetéig.

Ketela: Hogy ha fel-találom! — Te gonosz!

Hengeri: Ketela! és te engem ezzel vádolhattsz?

Ketela: Vádollak mind-addig: még méltó okaidal gyanúmat el-nem-veheted. Én ugyan mostanában semmit sem akarok szállani vélekedéseim felől, se nyughatatlan és ijesztő álmaim felől, mellyeket olyan ember, kinek se Istene, se Pokla, a kicsodás te vagy, fen-kaczagással¹ ki-nevet. De, hallod-é, az én szemeim soha se hibáznak. Azon nap, mellyben Ete-úr-fi töllünk el-tűne, hosszába jártam az egész Szigetet. — Ennek éjtszaki végén egy Tűz-helyre találtam; rajta sok el-aludt szénre, körülötte több emberi nyomokra. Végteére ime eme keszkenőre találtam, mellyet most nyakamon hordozok. — Ez nem másé, hanem Ete-úr-fié — Oh ha vércsöppöket láttam volna rajta!

Hengeri: Már akkor mit cselekedtél volna?

Ketela: Ne sürgesd feleletemet. Ha ezzel meg-nem elégszel; meg-mondom: Birád lettem volna. —

¹ Fen-kaczagás: han'os kaczagás.

Ete-úr-fi azon hajóval el-nem-mehetett. Ó azt nem cselekedhette; mert leányomat, az én jóvá-hagyásomból, nagyon meg-szerette. — Meg-ölted tehát ötet gyalázatos. — Győzz-meg engemet, hogy ezt nem cselekedted. Ha gyanúimat ki-veszed, akkor beszélhetünk osztán Kréka felől. Veszz-el, ha feketé gyanúimat meg-nem-világosíthatod. El-ment Ketela.

Hengeri: Én meg-nem-öltem ama meg-szeretett Etéteket. De hogy tégedet akkor el-követett ravasz-ságom felől Világosságba hozzalak, abból semmi se lesz. — Már látom: hogy, ha Te élsz, leányod enyim nem lehet. Dögölly-meg: mert csak Te állasz-köröszkül el-intézett útamon.

KILENCEDIK RÉSZ.

K r é k a j ó h í r r e l .

Kréka, sebessen elő-jövé: Egy hajó, egy hajó! — Anyám! Edesem! — Hol van édes Anyám? Hengeril hol van?

Hengeri, meg-hökkenve: Mit? mit? kicsodát? — Egy hajó érkezett? Mértékletessen: Talán egy habot láttál? Ismired-é a hajót?

Kréka: Ismérem, a-mint édes anyámtól hallottam. Egy fa-épület. Rajta egy árbocz. Vászna pedig az árboczon.

Hengeri: Nagy-é? vagy kicsin?

Kréka: Még ugyan kicsinnek láttzik, de talán azért, hogy messze van. Gyere csak gyere.

Hengeri: Bolondságot beszélleszsz. Te hajót sohase láthattál.

Kréka: Anyám! Anyám! Edesem! — Ha te el-nem jösszsz, addig kiáltok, még édes Anyám meghallya. — Anyám! édes anyám!

Hengeri: Lassan lassan Kréka. Maradgy nálam egy kevésé. Ime én javatokra iparkodom. Anyádat

fel-lazzasztani nem szükség. Ha ez hajó nem vólna, édes anyádnak könyveit, minden haszon nélkül, kifakasztanád. Egy Hajónak mostani ide jövele, csupa lehetetlenség.

Kréka: Vagy az, vagy nem az; de ezt édes Anyámnak tudnia kelletik. Meg-vannak a Vitorják feszülve. Úgy tetszik, hogy szigetünk felé iparkodik. Ereszsz-el. Édes anyámhoz megyek.

TIZEDIK RÉSZ.

Hengerinek keménsége.

Ketela, a högyről sietséggel le-jövé: Hajó, Fiam, hajó! — Igen-is hajót láttam Kréka. — Meg-hallgatta Isten forró imádságomat. — Szaporán a högyre Hengeri! — Emellyük-fel a póznát. Intsük őket: hogy felénk tartsanak. — Mi-is, édes leányom, kiabállunk: hogy ide jőjjenek.

Hengeri: Nem úgy, Asszonyom! Én többé magamat meg-csalatni nem hagyom. Ennek előtte el-ámitattam magamat és tizen-négy esztendőket-is el-vesztegettem: hogy valahára bódlog lehessen. Most már egy szem-pillantás-is káros. Azt már töllem senki se kívánhattya: hogy azon kincsemet, melyet immár tulajdonomná tettem, más ölébe szemléllyem. Én a hajó felé egy tapodáskát nem teszek.

Kréka: Édes lelkem Hengerim! Tedd azt az én kedvemért. Hiszen máskor mindent meg-tettél a mire kértelek. Gyerünk a högyre. Lásd: édes anyám sír. És, ha ő sír, nékem-is sírom kelletik.

Ketela: Oh Te embertelen teremtés! Nem segíteszsz tehát bennünket. — No jól vagyon. — Én azt mind el-fogom-követni, a-mi egy aszszonytól ki-telik. A boszszú-állás Istennek gondja. Ha pedig iparkodással semmire se mehetek, leányomat

még-is birtokodba nem adom, mert sárba hagyta
veszedelmes ügyemben. Esküszöm az Egekre . . .

Hengeri: Hadd-el, a-mit akarsz mondani. Hall-
gasd utolsó meg-határozásomat. Igérd-meg nékem
ezen álló helyedben; pedig leányodnak jóvá-hagyá-
sával: hogy, ha téged azon hajóval el-eresztelek,
leányodat itt hagyod. — Igérd-meg olyan esküvéssel,
melly lelked ismeretét a meg-tartásra vihesse.

Kréka: Igérd-meg édes anyám. Én örömet nála
maradok, csak tégedet boldognak lássalak.

Ketela: Oh bár akkor, veled egygyütt a tenger
fenekére süllyedtem volna, midőn Testvéredet Héjját
a habokba temettem. De ime a hajó el-kerüli a
Szigetet. Szaporán Hengeri szaporán.

Kréka: Oh igérd-meg édes anyam.

Ketela: Meg-igérem igen-is, de azon egy államány
alatt: ha azon hajóban Ete-úr-fi nem találtatik. Ha
ő ott vagyon, ígéretemet meg-nem-tarthatom. Jöszte
Hengeri térül a hajó.

Hengeri: No már azt se bánhatom. Alattomban:
Azon két napok, mellyekben Ete nálunk mulatott,
nem tehettek annyit szívében: hogy Krékát ismét
fel-keresse. Nyilvánossan Ketelához: Rajta tehát asszo-
nyom. El-szaladott Ketelával.

Kréka: Hála legyen az Istennek. A hajó Szige-
tünkbe jó. Édes anyám Szerencsés léssen. Ete-úr-fi-is
el-érkezik. Vele egygyütt sok emberek jönnek. És
azokat Kréka meg-láttya. Oh édes anyám szerencsés.
Hogy ezeket el-végezte Kréka, egyenesen anyja után szaladott.

MÁSODIK SZAKASZ.

ELSŐ RÉSZ.

K r é k a s z o m o r ú s á g a.

Ketela, Hengeri és Kréka, amint látták a sziget
felé vitorlázó hajót, felmentek egy hegyre, hogy
magukat észrevétessék a hajó utasaival. De ez nem
sikerült nekik. A hajó Széplakinak, a lápok fejedel-
mének a hajója volt, ki Etele után iparkodott és
a szigetnek egy másik részén észrevétlenül ki is
kötött. Idehajózásának oka Tabán levele volt, mely-
ben az megirta neki, hogy Márnát szereti s feleségül
akarja venni. De mivel Etele nem hajlandó ezt neki
megengedni, arra kéri Széplakit, hogy jöjjön Már-
nával Karjelbe s nyerje ki atyjának beleegyezését.
Mivel Etele elutazott Karjelből, Széplaki a kere-
sésére indult. Etele ehhez a szigethez vetődött, s
ide került Széplaki is, mert folyton figyeltette Etele
hajóját. Kréka s Ketela azt hitték, hogy a hajó
tovább vonult, ami miatt nagyon szomorkodnak.

MÁSODIK RÉSZ.

E t e K r é k á n á l.

Ete elhagyván apja hajóját, a sziget belsejébe
indult, hogy Krékát megkeresse. Két esztendővel
előbb járt már a szigeten, Etelenek bujdosásása
közben ott felejtett kincseiért, s ekkor megszerette
Krékát, de Hengeri furfangja folytán, emberei el-
hurcolták őt. — Egyideig „ide-oda kereng a szige-
ten,“ amikor meglátja a hegyre menő Krékát. Egy
bokorban vonul meg, míg Kréka visszatér. Ekkor

Ete előjön s ezeket mondja: „Kréka! Kréka! itt vagyok!“ Kréka: „Ki van itt? . . . oh Ete! Te vagy-é? — Édes lelkem Etém! Itt vagy tehát én-nálam?“ Ete meg akarja őt csókolni, de Kréka nem engedi, mert azt hiszi, hogy Ete önként hagyta őt el két évvel ezelőtt. Ete megkérdezi, hogy „mit tettek“, mig odajárt. Kréka: „Édes Anyám mindenkör fohászzkodott. Én pedig Ete-nevedet egy fára fel-metszettem, meg-is csókoltam.“

Ete: „Én is megcsókoltam Kréka. Mert mihelyest azon nevet megláttam, tüstént el-találtam, kinek keze meczzése.“ Azután Kréka kérdezi Etétől: „. . . Hol is voltál eddig? — Hol kaptál kenyeret? Hol aludtál? hol-hol? — No szólj tehát valamit.“

Ete: „Én semmit se szóllhatok. Csak reád bámulok. Nem nézhetem-ki eléggé magamat.“

Kréka: „No látod: ha itt maradtál volna, mindig reám nézhettél volna. Látod, mit cselekedtél. Én is szeretek reád nézni. Hengerit mindennap látom, de még se olly jóizüen, mint tégedet.“ — Ete elmondja, hogy Hengeri hurcoltatta őt el a szigetről. De nem beszélnek tovább, Ketela jó s Ete el-rejtőzik.

HARMADIK RÉSZ.

K e t e l a E t é v e l .

Ketela szomorkodik a hajó eltávozása miatt, de bánata örömmre fordul, mikor előjön Ete s elmondja a történeteket. Hengeri bosszankodik magában, fél, hogy álnok terve meghiusul; de megigéri, hogy Etelénél közbenjár Krékaért s Keteláért. Ám szándéka épen az ellenkező. Kréka pedig elhívja Etét, hogy nézze meg az ő szép barlangjukat. „Ha pedig el-akarnál szaladni, akkor én téged olly erőssen körül-karollak: hogy le-nem-rázhatol; hanem magaddal a hajóba elviszel.“

NEGYEDIK RÉSZ.

Hengerinek intézetei.

Hengeri, maga-maradván: „No csak no. Bár ne tapsolnátok olly hamar. Még néktek Hengeri ollyan vermet áshat, melly mind a hármatokat el-nyelheti. Mi-hasznomra győtröttem volna magamat tizen-öt esztendeig? tudni-illik: hogy más szedgye-le azon fáról a gyümölcsöt, mellyet én neveltem?“ S el-határozza, hogy mindent elkövet, hogy Etele a szigetről eltávozzék s magával vigye Etét is.

ÖTÖDIK RÉSZ.

Vizaknai el-érkezése.

Vizaknai, Széplaki kormányosa Eteléhez megy s elmondja, hogy Széplaki, felesége s leánya is a szigethez érkeztek, hogy őt visszatérésre bírják. Etele dühös lesz, tovább akar hajózni, mig olyan szigetre nem akad, ahol asszonyok nincsenek. Vizaknai csillapítani akarja haragját és igyekszik le-beszélni szándékáról. De Etele megparancsolja Nagy-habának, kormányosának, hogy készüljön el az útra.

HATODIK RÉSZ.

S z é p l a k i E t e l é n é l .

Széplakiék s Etele találkoznak. Etele haragszik, hogy asszonyokkal jönnek hozzá, annál inkább, mert Vizaknai folyton dieséri Kandát s Márnát, kik az éjjeli viharban férfiasan viselték magukat. Etele felszólítja őket, hogy távozzanak, de Széplaki kérlelni igyekszik őt s arra kéri, hogy egyezték

bele Tabán s Márna házasságába. Etele hajthatatlan s mikor azt kérdezik tőle, mi kifogása van Márna ellen, azt feleli: „az, hogy — leány.“

HETEDIK RÉSZ.

Ballaginak követsége.

Ballagi, kit Etele leányábrázatja miatt nem szenvedhet hajóján s kit szívesen átenged Vizaknainak, Nagyhabi üzenetét hozza, hogy a hajó készen áll az utra, de Ete hiányzik. Etele ismét haragos lesz és korholja Tabánt, amért nem vigyázott eléggé öcscsére, majd átkozza az asszonyokat, akik miatt a szigeten ki kellett kötnie, s Ete keresésére siet. Tabán pedig Márnával a tengerpartra megy, hogy elbúcsúzzék tőle.

NYOLCADIK RÉSZ.

K a n d á n a k g y a n ú i.

Széplaki s Kanda azon töprengenek, hogyan lehetne Etelét észretéríteni. Kanda azt mondja Széplakinak, hogy először puhatolja ki, hogyan keletkeztek Etele „zúr-zavarjai“, hiszen ő régi jó barátja neki. Azt a gyanuját fejezi ki férje előtt, hogy Etelka tán megcsalta Etelét. De Széplaki kételkedik ebben, mivel Etelka „Magyarországi Ivadék“, . . . „Magyarországban pedig csak egyszer szeretnek a Magyarok-asszonyok; és csupán csak egygyet. Ő nem olly kerteletlen virág, hogy minden ragadó kéz hozzá férhessen“. Csak egyre emlékekezik, ami gyanus előtte „ . . . de az-is olly homályos dolog, mint azok éjjeli éjtszakáink, melyek két holnapokig tartanak.“ Eteléről is tudja, hogy „talpig emberséges ember.“

KILENCEDIK RÉSZ.

Etelének boszszúsága.

Hirtelen odajön Etele s kérdi, hova lett Tabán? Amikor megtudja, hogy Márnával van, felbőszül. Majd haragjában elkergeti Széplakit a szigetről, amelyet ő már birtokába vett. Széplaki, Kanda, Vizaknai eltávoznak s Etele magára marad, rágondol Etelkára, elkeseredik és panasolja sorsát. Azután a hajóhoz indul, hogy megfuvassa az indulót; azt hiszi, hogy erre Tabán s Ete visszatérnek.

TIZEDIK RÉSZ.

Nagyhabi és Hengeri.

Hengeri gonosz szándékkal Eteléhez siet s útközben találkozik Nagyhabival, s ócsárolni kezdi Krékát, aki miatt Ete nagy bajba juthat. De Nagyhabi átlát a szitán s nem akarja őt Eteléhez bocsátani: „Vissza füstfaragó! Hogy lajtorján húzának a koporsódba. Egy tapodtát se uramhoz!“

TIZENEGYEDIK RÉSZ.

Hengeri Etelénél.

A lármára odajön Etele, kinek Hengeri elmondja, hogy Ete el akarja tőle ragadni s feleségül akarja venni az ő kedvesét, akiért tizenhárom évig szolgált anyjának. Etele felindul s mikor Hengeri azt is elmondja neki, hogy a leány anyja hozzá akar jönni, hogy hajójába vegye: Nagyhabit menten elküldi Hengerivel, hogy „mentse ki Etét azon pokolból“ s hozza vissza.

TIZENKETTEDIK RÉSZ.

Etelének gondjai.

Etelének eszébe jut, hogy „ezen Vad-szigeti gaz-embernek annak kölletik lenni“, kit Széplaki gonoszsága miatt kitett. „Azon két fehér személyeket körme között hagyni nem tanácsos. Hát ha őket el-rontya? Rontsa el-el: mert asszonyok!“ De mégis elgondolja, hogy ők is felebarátaink s ha „ők azok: az emberiségnek szabásait meg-kelletik ő-irántok is tartanom.“ Elhatározza tehát, hogy kimentí őket és visszahívja Nagyhabit.

TIZENHARMADIK RÉSZ.

Nagyhabinak okoskodásai.

Etele Nagyhabitól tanácsot akar kérni, hogy az asszonyokat kisegítse-e Hengeri körmeiből? De Nagyhabi mindig másra tereli a beszédet, mivel Etele megtiltotta volt neki, hogy az asszonyokról vele beszéljen. Etele feloldja őt adott szava alól s akkor Nagyhabi azt javasolja neki, hogy a nőket vegye hajójába s ha Ete a „Vad-leányba“ bele-szeretett, „szerencséjeket meg-ne-gátolja.“ Etele, habár az utóbbit nem szívesen hallja is, Nagyhabit az asszonyokért küldi. Tabán Márnával jön s Etele elrejtőzik, hogy hihallgassa őket.

TIZENNEGYEDIK RÉSZ.

Tabán Márnával.

Tabán s Márna szerelmükről beszélve jönnek. Tabán szeretete Márna iránt „édes és igen kellemetes“, de atyjához való „kötelessége is erős.“

Márna is szereti Tabánt, de ha Tabán atyja nem helyesli szerelmüket, „akkor az ő szeretete a más világra, nem e mostanira teremtetett“. Majd Tabán elmondja, mennyire szereti atyját, csak „ingerjei ne volnának tüzesek és állhatatosak!“ Márna arra kéri Tabánt: „ha egyszer jó kedvében látod jelentsd meg néki ártatlan s állhatatos szeretetünket . . . Majd én is lábaihoz borulok . . . Egyszer akkor meg-lágyúl.“ Etele meghatva jön elő: „Ha ez sokáig így tart, nincs más mód benne, össze-kell-házasod-notok . . .“ El akar menni, de nem eresztik. „Ereszszetek-el: mert másként egészben magatok részére csábitotok.“ Azután eltávozik, de Márna s Tabán utána szaladnak.

HARMADIK SZAKASZ.

ELSŐ RÉSZ.

T a b á n s z e r e n c s é j e .

A-mint az előtt Etele el-mene, és Tabán utána erede; ennek hathatós kéréseire, de fő-képpen okaira, mellyeket bokrossan elő-hordott, meg-lágyúlhatott Etelének szive. Eszébe jutván Nagyhabinak, és Márnának-is szavai; nem meszsze volt immár attól: hogy e két szerelmeseknek házasságjokat meg-engedgye. Ezen el-tökéllését, édes anyyához vitte Márna, hozzá szaladván, és magát szerencsésnek lenni állítván. Tabán előtt így jelentette-ki szándékát.

Etele: Mind Te, mind pediglen Nagyhabi, az-után Márna-is egészlen ki-forgattatok intézeteimből. Soha se hittem volna: hogy nékem, Magyar létemre, illy ingó szivem lenne. Soha se hittem volna: hogy, ki az asszonyokat bizonyossan gyűlölöm, az asszonyokkal-való társalkodásban valaha gyönyörűségem telhessen.

Tabán: Jóra fordított az Isten mindenedet.

Etele: Midőn én téged Márnával állani láttalak, midőn füleimmel hallottam: hogy azon atyátokat, ki titeket el-akará egymástól választani, nem átkoztátok; akkor egészen más emberré lettem. Felébredett bennem azon szív, mellyel Magyar-országban szerettelek. Így gondolkodtam: Az én Tabánom Márnával szerencsés lészen.

Tabán: Oh jut eszembe édes atyám! midőn Magyar-országban laktunkkor, Szegedről Budára vittél, hogy Toksont, Zoltánnak fiát, meglátogassam, bennem minő gyönyörűség telhetett. Hogy ismertted-meg velem azon halmokat, mellyeket Magyar-jaink hánytak az ellenségnek ki-kémlelésére.

Etele: Úgy van édes Fiam! Még kis-korodban beléd kívántam önteni az igaz magyar vért, a magyar észet. és ítéletet.

Tabán: Jut eszemben: minek előtte Partiskomra értünk, miként mutogattad-meg a meszsze-ki-tettsző gatyás fákat-is. Midőn egy kis erdő mellett el-csapánk, ime fiam, így mondad, tüstént Ócsára érünk, melly földet édes Nagy-atyád Árpád Ócsának ajándékozott kedves Inassának.

Etele: Oh azon időmnek örvendetes emlékezete. Sírva fakadván: De mi okra nézve emlékeztetstt ezekre. Jobb volna boldog napjaimat el-felejteni; örök homájbja és setétségbe temetni.

Tabán: Oh édes atyám! Én téged Magyar-országban soha szomorúnak, hanem mindenkor jó kedvedben láttalak. Ide-haza ellemben soha vígnak, hanem mindenkor el-unakozottnak tapasztaltalak.

Etele: Ne kérdezd ennek okát fiam. — Maradgyon a föld gyomrában, a mély setétségben. Soha senki-nek ki-nem-nyilatkoztattam: mert hazám és Házam bősületét fen-tartani kívántam.

Tabán: Oh édes atyám! Ezen szomorúságaid el-emísztik szívemet. Talán: ha okát tudnám, megkönnyebbülhetnék.

Etele: Semmi-képpen nem édes fiam. Igaz bizony, majd el-is-felejtetem. Mikor kellene el-evezni innent? Mert csak el-tökéltem immár: hogy Karjelben foglak meg-házásítani. De ime Széplakinét látom ide kullogni. Csak ezt rázhatnám le nyakamról.

MÁSADIK RÉSZ.

Kandának hizelkedése.

Kanda, leányával bé-jöven: Jó napot Fejedelemségednek.

Etele: Nékem jó napom vagyon mindenkor.

Kanda: Beszéllhetett tehát leányom Fejedelemségeddel? Leg-alább dicsekedett ezen szerencsésjével.

Etele: Beszéltet igen-is.

Kanda: Olly örömmel jöve hozzám, mint egy meny-aszszony. Fejedelemségednek kegyességét dicsérte.

Etele: Azt ő meg-is-érdemlette.

Kanda: Most én Fejedelemségedet annál inkább kedvellem.

Etele: Ez-is elég hamar jutott eszébe.

Kanda: Ha én azt remélhettem volna: hogy Fejedelemséged illy kegyessen meg-fogja másolni intézeteit; minden környülményekben nagyobb tisztelettel viseltetem volna úri Személyéhez.

Etele: Soha a Tisztelet a Környülményektől nem függ.

Kanda: Higygye-el Fejedelemséged: hogy az én Márnám derék egy személy.

Tabán: Ó ugyan az, édes Atyám.

Etele: Néked inkább el-hiszem, mint az anyyának.

Kanda: Én ugyan, mivel annya vagyok, bár ne dicsérném magzatomat. De mi tagadás benne: ő derék egy személy.

Etele: Arról meg-győzöttetem nem annya, hanem Kis-aszszonya által.

Kanda: Azt még annál-inkább szeretem. Mit lehet többet óhajtani?

Etele: Óhajtottam volna: ha annak annya-is meg-győzött volna maga eszességéről.

HARMADIK RÉSZ.

E t e l é n e k h á b o r ú i.

Ballagi, Hirtelen bójövén: Kegyes uram! Én semmit se — — —

Etele: No mi újság ismét?

Ballagi: Én semmit se tudok — — —

Etele: Semmit se tudsz? Ez ugyan elég kevés. No miről?

Ballagi: Semmit se tudok Ete-uracs felől. Köröszkül-kosúl jártam az egész erdőt. Ő Sehol sincs.

Etele: Semmi fiam semmi. Majd elő-kerül.

Ballagi: Én semmiben nem hibáztam kötelességemre nézve.

Etele: De én hibáztam, mert Ete után egy idéetlen ifiat küldöttem. Orczádra, és természetdre nézve ezt cselekednem nem kellett volna. No másszor meg-kéméllek fiam.

Nagyhabi: Kegyelmes Fejedelem! mi tagadás benne. Illik-is: hogy meg-kéméltessem nem csak orczájára, hanem fő-képpen nemére-is nézve.

Kanda: Micsodát? Nemére-is nézve? Mit akarsz ezzel mondani?

Nagyhabi: A titkot immár továbbra nem halaszthatom. Ballaginak csak ruhája és neve férj-fiú; maga pedig leány.

Kanda: Ballagi leány?

Márna: Az lehetetlenség!

Etele: Menny-dörgős háború! Mi dolog ez? Mennél inkább kerülöm a Fehér-népeket, annál inkább közelebb taszittyák hozzám a tüzes Tatárok. Ki gondolta volna: hogy férfi ruhában-is én hajómban eveznek! Hát Te Nagyhabi! nem szólhattál erről valamit?

Nagyhabi: Meg-esküdtettél uram: hogy soha Fejedelemséged előtt az aszszonyokról ne szólljak.

Etele: Hát esküvéseedtől fel-nem-szabadítottalak-é ezelőtt?

Nagyhabi: Jelen nem volt akkor Ballagi. Éppen most találtam ki-nyilatkoztatásának idejét, Kandának és Márnának jelen-léteketben.

Etele: Hol Pokolba kerítetted kezedre?

Nagyhabi: Ugy vettem őtet kezemhez, mint valóságos szegént, kit minden ember el-hagyott. Őtet édes atya nem ismeri, és, ha meg-isméri-is, meg-veti, és leányának nem tartya. Anyját régen el-vesztette. Így tehát valóságos árva, kiken a Pogányok-is meg-könyörülnek.

Márna: Édes leánkám, árva vagy? Én tégedet nagyon szeretlek, és húgomnak fogallak?

Kanda: És még édes Szüléidet meg-találhatod, addig-is engemet tartsál édes anyádnak.

Ballagi: Oh köszönöm Fejedelemségteteknek.

Márna: Had tudgyam tehát valóságos nevedet.

Ballagi: Engem csak Ballaginak hívtak minden-koron.

Nagyhabi: Fejedelemségednek azon Komornokja Hóbiát, kit Szegedről Karjelbe hozott magával, halála előtt azt mondotta énnékem, midőn Ballagit szorgalmamra bizta: hogy az ő valóságos neve Héjja lenne az ő nagy-anyjáról.

Etele, irtózva: Mit? Héjja? Ez nékem édes anyám vala. Mennydörgős háború! Mennyünk Tabán mennyünk. Ideje immár: hogy innént el-evezzünk.

Tabán: Oh édes atyám, nyomozzuk-ki leg-elől az igazságot Héjja felől.

Etele: Az most nem lehet. Mennél többet múlatok, annál nagyobb csudákat tapasztalok. Meg-van-é Ete? Hallyátok-é? Hol Ete?

NEGYEDIK RÉSZ.

E t é n e k d o l g a.

Vizaknai, Etével bé-jövé: Itt van Uram eme szökevény. Ő pedig nem bolond.

Etele: No örvendek fiam: hogy eszedre térhettél. Az atyai szív sokat szenved a Fiúnak szerencsétlenségében.

Ete: Én ugyan az Atyai nevet mindenkor nagyra böcsüllöttem. Gyönyörködtem Herczegi születésemben-is. De kéntelen leszek mind a-kettőről le-mondani, ha azon leányt el-nem-vehetem, kit én (Isten igazában) szeretek. Oh Atyám! Édes Kedves Atyám! könyörüllyön rajtam.

Etele: Isten úgy tartson: nagy szerencsédre válik: hogy jó kedvembe találtál. Egy-két óra előtt másképp beszéllettünk volna egy-mással.

Ete: Oh hála legyen az Úr Istennek!

Etele: Tüzes Mennydörgő! Azt talán csak nem akarhatod. Hogy vaktába házasítsalak-meg? Azt mondotta ugyan Nagyhabi: hogy, ha Te valami leányba bele-szeretel, annak hozzád illőnek lenni kellett. Hogy jó izlésed legyen, azt magam-is tapasztaltam. De hallod-é Ete! Látni-is akarnám ám azon portékát, mellyet meg-akarnál venni. Vallyon meg-érdemel-é tégedet!

Ete: Oh édes atyám! Ide hozhatom tehát ötöt?

Etele: Ne késs pedig. Egy óra múlva el-megyünk.

Ete: De valóban meg-akarja őt látni édes atyám?

Etele: Macskát Zsákba nem veszek. — Meg-kell a Csikó-fogat-is vizsgálni. Hozd ide fiam! hozd.

Ete: Oh édes atyám! Miólta ismerlek, soha ily kedvet nem láttam. Én ebből nagy javamat reméllem.

Etele: De mit ácsorogsz ennyi ideig?

Ete: Nem messze van innét. Hallod-é Édesem! Hallod-é? Szabad el-jönnöd.

ÖTÖDIK RÉSZ.

K r é k a E t e l é n é l.

Hogy Etének szavát meg-hallotta Kréka, ki-jött az erdőből, és amazoknak társaságába ereszkedett. Nem tudni: Kréka csudállotta-é azon jövények számát, és azoknak magájával nem egygyező viselet-jeket, vagy a Jövények Krékát, annak deli termetét, és még az Orczán-is ki-tettsző színezetlen ártatlanságát. Hogy oda érkezett, és a jelen-levő sokaságon körül-vitte csodálkozó szemeit, így szólla

Kréka: Oh be sok-sok Emberek ezek! Ennyit egyszerre soha nem láttam.

Márna, Krékához menvén és ötet szívessen meg-ölelvén: Oh lelkem! Be nagyon örvendek: hogy ezen vad Szigetből ki-szabadulhattsz. Nem ezen helynek kietlen magánosságára teremtettek téged a tova-látó Istennek.

Kréka, Márnához: Te a mint látom, az én Nemem közül való vagy. A neved-é néked, a melly ennékem?

Márna: Engem Márnának neveznek.

Kréka: Márnának? Ejnye be csudálatos neved van. Én azt gondoltam: hogy minden leányt úgy neveznek, mint engemet. Anyádat-is Márnának hívják?

Márna: Nem édesem, hanem Kandának. És ime itt vagyon édes anyám. Ez az.

Kréka: Oh Istenem! be sok-sok emberek ezek! Hozott Isten mind-nyájatokat. Ez tehát a Te anyád?

Márna: Ez igen-is.

Kréka: Ejnye be szép anyád van. Nékem-is van édes anyám. Ó-is szép ám.

Márna: Hol vagyon?

Kréka: Majd el-hozom az-után. — Oh édes Márnám! ha ő téged látni fog, bizonyosan megszeret. De Te! Márnának anyja! Te is szeress engemet.

Kanda: Oh de ki-ne szerethetne tégedet édes lelkem Gyermekek? Hiszen te igen szép teremtés vagy.

Kréka: Azt már nékem Ete-úr-fi-is mondotta: hogy szép vagyok.

Kanda: És Te lelkem! Itt neveltettél-fel ezen kietlen vad-szigetben?

Kréka: Itt igen-is.

Márna: És el-nem-úntad magadat?

Kréka: Hogy únhattam-vólna-el magamat? hiszen édes Anyámmal laktam.

Tabán: Oh édes Ocsém Ete! be boldog vagy a teremtett állatok között, hogy illy ártatlant szerethetesz.

Kréka: Hiszen Ti-is mind-nyájan ártatlanok vagytok?

Kanda: Azoknak-azoknak kellene ám lenni édes Magzatom.

Kréka: Hát mért nem vagytok?

Kanda: Jaj édesem! a nagy Világban csak hamarébb elbotlik az ember.

Kréka: Sőt inkább a nagy Setéségben botlunk-el, nem a nagy Világban. Ugyan rendessen beszél-letek ám tik, ha el-kezditek.

Kanda: No hiszen meg-látod: mi lesz belőlled-is, ha a Nagy világra jövedeszsz, a meg-világo-sodtakhoz.

Kréka: Én ezeket csak feliből értem.

Nagyhabi: Most tapasztalom elsőben: hogy Ete-uracsnak izléséről jó ítéletet tettem. Nincs ezen leánynál se szebb, se természetesebb.

Vizaknai: Istenem! be szép a Természet! Ki ne szeretné benne az ártatlanságot, mivel azt szeretetre méltónak hiszik a leg-gonoszszabbak-is.

Kréka: Oh be igen örvendek: hogy engemet mind-nyájan szeretnek. Én-is szeretlek benneteket. Oh be jök ezen nagy-világi emberek! De még csak egygyet kérdek tőletek: Fogjátok-é szeretni édes anyámat-is?

Márna: Szeretni fogjuk igen-is, ha láttyuk.

Kréka: Ha láttyuk? Nékem pedig édes anyám azt szokta mondani: hogy (az emberiségre nézve) azokat-is kell szeretnünk: kiket soha se láttunk. Az én édes anyám pedig nem hazudik.

Ete: Édes atyám! vessen csak fél szemet-is ezen ártatlan teremtésre.

Kréka, Eteléhez közelebb állván: Te mind-eddig egy szót se szóllottál. Pedig én Te-reád-is néztem. Azt mondotta pedig nékem az én kedves Etém: hogy az jó izűn esik: ha egy valaki arra néz, kit igazán szeret.

Etele, igen hideg beszéddel: Nézz reám, nem bánom. Hiszen azért van két szemed. — Talán meg-nem-eszel.

Kréka, Etelének állat czirókálván: Én pedig Tégedet nagyon szeretlek. Ha kérdené valaki: mért szeretlek? Én annak okát soha adni nem tudnám.

Etele, morgolódva: Bizonyosan még arra jutok: hogy, az egész Világ asszonyai mellettem termenek.

Kréka: Oh, Te jó ember! szeretsz-é te-is engemet?

Etele: Igen-is! ha töllem eltávozol. Az aszszonyokra nézve, azokat szeretem leg-inkább: kiket soha se láttam.

Kréka: Szereted-é édes anyámat?

Etele: Náladnál inkább; mert soha se láttam.

Kréka: Ugyan bizony: Te néked még-is igen rendesnek lenni kelletik. Talán bizony Te vagy azon ember: ki bennünket el-nem-akar vinni?

Etele, édesdeden: Ki ez-előtt el-nem akartalak; én vagyok. De most el-nem-akarlak, az én nem vagyok.

Kréka: Oh Istenem! Istenem! Ezen nagy világi emberek be mélyen beszéllenek. — Én nem értem feleletedet.

Etele: Én arról nem tehetek.

Kréka: Csak szigeti módra felelly tehát nékem: szerettsz-é engemet?

Etele, kevés haraggal: Leány! Mennél többet beszéllek, annál inkább szeretlek. Mi az oka, nem tudom.

Kréka: Látod, édes Etém: engemet valamennyien szeretnek. Szeret engem ezen nagy Úr-is. Ezek ám a valóságos Magyar emberek. Te pedig azt mondád: hogy Nemünkhöz kegyetlen.

Ete: Igen-is! a gondolattal valék ez-előtt. De íme nagy javunkra fordultanak mindenek. — Szerelmes édes atyám! Én örömemet ki-nem-adhatom. Lehet-é remélnem: hogy ezen ártatlan teremtéssel valaha egybe kelhetek?

Etele: No csak lassan a Többivel. — Tik olyanok vagytok: hogy, ha szátok kérőjére mondok valamit; azt egyszerűen el-nyelitek. Ha mi ellenkezőt hallotok; oda vagytok egészen.

Kréka: Én ezeket ismét nem értem.

Etele: Hallod-é leány! Itt születél-é ezen szigeten?

Kréka: Hiszen én Féreg nem vagyok; hogy a kő-sziklák közt teremjek.

Etele: Ide tehát másunnant jöttél. — Honnant származtál?

Kréka: Azt én Uram nem tudom. De tudgya Hengeri. Ő azt mondotta: hogy anyámat a szigetenek parttyán találta. Szóllott erről édes anyám-is valamit. De azokról meg-felelkeztem.

Etele: Valamit még-is tudnod kellettik!

Kréka: Csak az juthat eszembe: hogy édes anyámat az ő Ura el-hagyta, pedig Karjelben.

Anyám pedig hajóra szállott: hogy Urát fel-keresse. Ekkor osztán a hajó el-tévelyedett. Hajó törést szenvedtünk. A Szél-vizek ezen vad szigetbe hajtottak. Itt-is maradtunk, nem szántt akarva; hanem csupán kénytelenségből. — Oh az én édes anyám mindenkor Karjelbe vissza-vágyódott. De mind eddig egy falat hajót se láttunk.

Etele: Leány! Kinek hívnak tégedet?

Kréka: Krékának.

Etele, Nagyon fel-háborodva: Hát az anyádat?

Kréka: Jaj Istenem! Ennek igen kegyetlennek lenni kellettik. Ime hogy forognak szemei, mint a karikák. Édes Etém! szaladgyunk.

Ete: Édes atyám! mértékellye-meg magát. Kréka ilyenekhez nem szokott. Könyörüllyön rajta.

Etele: No leány! tehát ne fély. Jöszte közelebb. Még-is közelebb. Mond-meg nékem mi neve édes anyádnak?

Kréka: Úgy de haragszol!

Etele: Meg-mértékelttem magamat.

Kréka: Ete! nézd-meg jól nem haragszik-é.

Ete: Nem haragszik lelkem. Előbb se haragudott; hanem csudálkozott. Mond-ki tehát édes Anyádnak nevét; tüstént jó barátod léssen.

Kréka: Az én anyámat mostanában Ketelának nevezik. De ez néki nem igazi neve. Azt mondotta egyszer: hogy nevének bötüit bújjában meg-változtatta. Mondotta ő nékem igazi nevét-is; de már el-felejtettem. Ugyan kérlek találd-ki.

Etele: Nem Leketa?

Kréka: Nem az.

Etele: Talán Ekleta?

Kréka: Az sem az.

Etele: Avagy Elketa?

Kréka: Ugyan közel jársz ám már hozzá; de még sem az.

Etele: Talán Etelka?

Ete: Úgy van úgy! Etelkának hívták.

Etele, El-taszitván Krékát: Félre puruttya nemzettség. Törültessen-ki ezen Tisztességes név a Nemes Magyar-aszszonyoknak neveik közül. Szállyon reája azon átok, mellynek határját nem találhatni. Hasadgyon-kettő a Föld, és nyelyle-el ötet hitetlenségével egygyütt.

Kréka, Sirva fakadván: Istenem! édes anyámat gyalázzák!

Etele: Ne szánnya azon hitetlen aszszonyt semmi-féle teremtés, ha annak sir-halmán csupa kórót, és csalányokat szemlél. — Csuszszanak rajta a kigyók! Huhogjanak az éjjeli füles bagjok. Bernyakollyanak a Vad-szigeti macskák.

Hogy ezeket, nagy Menny-dörgései között, kegyetlen indulatokkal el-hadarta *Etele*; kevés időre ott hagyta mind-nyájokat. *Kréka* pedig, ki az illy kemény szavakhoz hozzá nem szokott, azoknak kegyetlenségétől iszonyú-képpen meg-rettenvén el-ájult, és minek előtte lerogyna, így jajgatott

Kréka: Jaj Istenem! oda vagyok.

Ezek után nagy veszedelemmel a földre le-esett. El-gondolhatni, mint ijedtek-meg a Környül állók, kik se ezen esetet nem remélették, se *Krékának* tisztessége felől nem kételkedtek. Hozzá szaladtak mind-nyájan, és *Krékát* fel-emelték, és lassan-lassan fel-is-ébresztették. — Azomban így jajgatott.

Ete: Oh emberi szívek! keményebbek a Vad-szigeti sziklálnál. — Lehet-é valami érzékenség az egész világon? nincs egy Teremtés, a-ki szánakodni tudta. Ezeren vannak azon Gyilkosok, kik bennünket gyötrenek. — Mért kellett az emberi Nemnek termeni? Mért? Mért?

Kréka, El-ájulásából magához jöven: Oh Ti kies Erdők! — Oh éjtszaki fények! — Hol vagyok? avagy hol voltam? — — —

Ete: Oh *Kréka*!

Kréka: Istenem! mit vétettem? — Hiszen én semmi rosszat nem tettem. — Hol van édes anyám.

Ete: Itt vagyok én, édesem. Térj magadhoz kérlek.

Kréka: Oh édes Etém! szaladgyunk-el innett ezen nagy-világi csudáktól. Ennékem a Te embereid nem kellenek. — Mért hoztál ide hozzájok? — tudni-illik hogy elsőbben szeressenek, az-után el-taszítsanak? — Bár soha illy embereket ne láttam volna. Oh boldog Szigetem, mellyben édes anyám mellett neveltetem. — Kevés ugyan itt az öröm, de annál kevesebb a gyötrellem.

Ete: Ne epezd úgy-annyira magadat, *Kréka*. Téged azon ember nem gyűlöl; hanem fel-háborodott.

Kréka: Soha többé egy hajó után se fogok kiabálni, ha százat látok-is szigetünk mellett el-menni. Hol van édes anyám? Oh! le-térdepelek előtte: hogy a nagy világra soha se vágygyon. Mennyünk édes Etém. Nékem a Te Nagy-világi embereid nem kellenek. Isten hozzátok, ha így szerettek.

Etele, kevés idő múlva elő-jöven, és a kő-darabra le-ülvén: Vigyázok-é? avagy álmodozom.

Kréka: Jaj itt van ismét. Mennyünk édes anyámhoz, ő engem magától soha el-nem-taszított. El-ment Etével.

Tabán: Édes Atyám!

Nagyhabi: Uram! Ez szántt-szándékból volt-é? avagy talán — — —

Ballagi: Oh szerencsétlen *Kréka*! éppen így történik velem-is.

Márna: Oh! Férjfiak! Férjfiak! be könnyen áll nálatok.

Etele: Félre szemem elől valamennyien. Hol van Széplaki? Ez hozhattya helyre csendességemet.

Kanda: Ó most azon embert keresi, kit tizen-hat esztendőök előtt e szigetbe ki-vetett.

Etele: Oh Égi fények! mért láttalak benneteket? Mért hoztátok szemem eleibe *Krékát*? Le-voltam ez-előtt csillapodva. Ime mostanában új szélvészekbe evezek.

Kanda: Szóllyon Fejedelemséged az én Urammal. Ó le-tudgya csillapítani a zúr-zavarokat.

Etele: Kérlek: mennyetek-el előllem. Távozzál-el Ete Krékával a világ végéig, hogy benneteket soha se lássalak. Ha Tabán-fiam-is el-akar-hagyni, és Márnával el-menni, nem-bánom. — Én magamat egy kietlen magánosságban el-rejtem, és ott meg-átkozom azon szem-pillantást, mellyben a Világos-vári templomba bé-mentem, és a fákját az oltárhoz vittem. Ezek-után mind-nyájan el-oszlottak.

HATODIK RÉSZ.

Perbete Hengerivel.

Hajós legénnye vala Perbete Etelének. Nagy-habitól azért küldetett-el az erdőbe, hogy Etét fel-keresse, és attyához hozza. Ó ugyan eddig fel-nem-találhatta őtet, hanem, elő-találván Hengerit, ezt mondá.

Perbete: No jó, hogy fel-találtalak. Te vagy tehát azon híres Hengeri?

Hengeri: A-mint mondám, én vagyok.

Perbete: A Nevedet se mondhatni emberségesnek. Néked egy Országos Gaz-ember-nek lenned kellett.

Hengeri: Az csak attúl függ, a-miként a dolgot fel-veszed. Ha akkor meg-győzhettem volna Széplakit, ő lett volna Gaz-ember. Mivel pedig ő győzött-meg engemet; nékem kellett a Gaz-ember nevet viselni.

Perbete: De mért hozott-ó-el tégedet Karjelből? Mért hagyott itt? Mért nem evezteél vele egészen a Lápokig?

Hengeri: Meg-csalt, midőn Karjelbe fel-vett. Kapitánságot ígért a hajóba, és hazudott.

Perbete: De lelkem! Ilyen-vad-szigetben nem héjjába hagygyák az embert. Megérdemletted Te

ezen büntetést. Csak innet-is ki-tettszik: hogy akasztófára való vóltál.

Hengeri: Ugyan csudálhatom esztelenségedet. Te is hajós vagy, és nem tudod az evezőknek szerencséjeket, vagy szerencsétlenségjeket. Hogy Karjelből el-mentünk, semmi Kapitánságot nem adott, hanem köz-evezőnek tett. Midőn ez ellen morganék, meg-kötöztetett és ez Szigetre ki-vetett, holott immár tizen-hat esztendeig ártatlanul szenvedek.

Perbete: Oh te ártatlan bárány! Hallod-é! Más előtt hazudhatsz, de én előttem nem. Mert: midőn a hajóban egy szívvel egy lélekkel elkárhoztatnak, és az-után ki-is-tesznek valakit, annak ördög-had-nagyjának lenni kellett.

Hengeri: Kik engem el-kárhoztattak, azok mind-nyájan Széplakinak emberei vóltanak. Mást várni tőlök éppen nem lehetett.

Perbete: Hallod-é Hengeri! Úgy beszélly, hogy, mint a harist, szavadon meg-ne-fogjanak. E Szigetbe van ám Széplaki. Mondgyák pedig: hogy igen igaz-ságos Fejedelem.

Hengeri: Micsodát? itt lenne?

Perbete: Itt igen-is. Ne búsully, el-nem-kerülöd az Eb-ugrasztót. De erről az-után is gondokodhatsz eleget. Mond-meg még csak azt: mivel éltél eddig ezen Szigetben?

Hengeri, egy irást ki-vévén: Ime meg-tudod ezen irásból, mellyet itten egy barlangban találtam egy meg-holt embernek kezeiben. Olvasd, ha akarod.

Perbete, az irásban foglaltakat így olvassa el: Ha ezen Szigetben meg-talállok halni, tudtára adom annak, ki engemet ezen Barlangban talál: hogy én Etelének, a Karjeliak Fejedelmének embere vagyok. Meg-rakatott egy hajót minden éléssel. Azon kívül sok kincseket-is hordott beléje. Hová intézte úttyát, nem tudom. Elég az: hogy bennünket egy szélvész egy-mástól el-szakasztott. Őtet többé nem láttam. Az én embereim sárga hideg-lelésbe esvén, ezen vad

Sziget mellett meg-holtak. Én magam a hajóval nem birván, lassan-lassan belőlle mindent ki-hordottam, és e Szigetbe rejtettem. Ha valaki rám talál, temesse-el testemet. Izennye-meg pedig Etele-uramnak, a Karjeliék Fejedelmének, hogy Jóságát, főképpen ama nagy kincsét kezéhez vehesse.

Hengeri: Én tehát (midőn ide ki-vettetem: hogy éhel meghallyak) nem sokára ezen barlangra akadtam és belőlle éltem azon említett két aszszonyokkal.

Perbete: Hát a kincs hová lett akasztó-fára való? Szóly szaporán.

Hengeri: Én azokat azon aszszonyoknak aján-dékoztam, kik, a-mint mondám, az után e Szigetbe a Szélvészekről vettettek. — A ruhákat ugyan alkal-matossan, de az élést egészen el-fogyasztottuk. Egy két nap múlva éhel kellett volna immár meg-halunk. A kincs pedig egészen a Barlangban vagyon.

Ime az Magyarok Istenének Gond-viselése, mellyel mindenkoronn Etelkához viseltetett, ezen hajóból-is ki-tettség. Ezen hajó volt az, mellyet Etele, ennek-előtte tizen-hat esztendő előtt, minde-ekkel meg-rakatott, hogy Karjelből el-bujdoshasson. Egy egész esztendeig tekergett a tengereken, de hogy osztán ezen hajójától el-szakadtt, és, hová vetődött, nem tudta, vissza-méne Karjelbe, de otthon nem találta, immár Etelkát. Ez leányostól ezen Szigetbe vetődvén, éhel-holt-vól-na-meg, ha Etelének ama hajója, olly szerencsétlenül járván, ide nem vetődött volna.

Perbete: Hol vagyon Ete-úrfi? mert én annak fel-találására küldtettem Nagyhabi-kormányosomtól.

Hengeri: Ó most azon két aszszonyokkal léssen valahol. Sétálgatnak talán e mellék erdőben.

Perbete: Add-elő őtet mennél hamarébb.

Hengeri: De tudod-e vallyon az elő-adásnak leg-bizonyosabb módgyát?

Perbete: Hallyuk az ökörtől a Szamár tanácsot.

Hengeri: Hogy-ha őket elő-talállyuk, ne-beszél-lyünk mi-ketten barátságossan: mert azt gondolnák

az aszszonyok, hogy én árultam-el Ete-uracsot. És így reám támadnának, Etét pedig el-dugnák: mert nagyon szeretik. Te tehát ellenem légy: mint-ha el-akarnám őket titkolni.

Perbete: Tök-fejedtől elég jó tanács. De még-is ki-tettség: hogy rettegsz ama vad aszszonyoktól, ne-hogy szemeidet ki-vájják.

Hengeri: És ime amott jön az aszszony. De se Leányát, se Ete-úr-fiat nem látom. — Rajta Perbete fojtogass. — — Jaj Jaj Ketela Segíts az Istenért.

HETEDIK RÉSZ.

Ketelának szerencsétlensége.

Ketela: No mi dolog ez?

Hengeri: Oh hozott Isten ide! Ez az ember meg-akar engem fojtani.

Perbete: Nem csak fojtani, gaz-ember; hanem diribról-darabra össze-szaggatni, az árbóczra fel-kötni, ha Ete-úr-fiat elő-nem-adod.

Hengeri: Oh Ketela, add-elő Ete-úr-fiat; mert másként egy nyomással meg-fojt.

Ketela: Hagygyatok békét egymásnak. Etével leányom-is elment a Hajónak urához.

Hengeri, alattomban Perbetéhez: Ne hidd azt néki. Hazudik, mint az ördög. Csak fojtogass. Jaj! Jaj!

Perbete: Mért hazudsz Te vad aszszony? A hajónak ura tiz lépésnyire nem eresztí magához az aszszonyokat. Nála lehetne tehát a te leányod?

Ketela: A hajónak urát Ete-uracs jobban is-méri. Ó hívta oda leányomat; és talán eddig meg-is-nyerték az engedelmet: hogy összeházasodjanak. Térjetek a hajóhoz vissza, és meg-láttjátok, hogy mind-a-kettő ott vagyon.

Hengeri, alattomban Perbetéhez: Vigyázz magadra. Farkas verembe esel. Ne higgy néki: mert ő ravasz elme. Csak fojtogass. Jaj! Jaj!

Perbete: És te vad aszszony! azt gondolod, hogy én magamat orron-fogva hurczultatom általad? Talán magad akarsz Etéhez férjhez menni; leányodat pedig meg-csalni.

Ketela: Én egyebet semmit sem akarok, hanem ami egy anyához illik. Ete-uracsot szereti az én leányom, őtet el-akarja-venni. Ha erre őtet a hajónak ura reá nem szabadította; azt mondgya Ete: hogy el-bocsátását megkéri. Ez pedig néki szántt akarattya.

Hengeri, alattomban Perbetéhez: Látod az özsze-esküvést! Csak fojtogass. Jaj! jaj!

Perbete: Látom aszszony, hogy minden felé csavarogsz. Ki-húzáván kését, és Hengerit el-hagyván: Te vad állat! add elő Ete úr-fiat, mert, mint a halat, fel-hasitalak.

Ketela: Mit akarsz Te Vadabb ember! Hogy bánhattsz illy haramja módra én velem?

Hengeri, alattomban Perbetéhez: Ládd még ő néki áll fellyebb. Szúrd agyon.

Perbete: Aszszony! ha-mit veled el-követek, azt nékem ne tulajdonítsd. Parancsolatomban vagyon: hogy Ete-úr-fiat elő-adgyátok; avagy ezen gaz-embert tüstént egy fára akasztom.

Hengeri: Oh Ketela! add vissza Ete-úr-fiat. Oh én szerencsétlen teremtés! hogy-hogy jöhetek én az akasztó-fára annyi sok jó cselekvényim után?

Perbete: Téged akasztalak-fel előre, utánnad az aszszonyt, ha Ete-úr-fi elő-nem kerül.

Ketela: De mért vetemedel erre. Vigy engemet a Hajó urához. Jőjjön oda Hengeri-is. Ha Etét leányommal ott nem talállyuk, akkor osztán hajtsd-vegre eltökélésedet.

Perbete, késének vissza-tétele alatt: Ezt ugyan jól el-találta Vad esze. E mellett meg-indúlhatok.

Hengeri, alattomban Perbetéhez: Azt ne cselekedd hallod-é. Ez csupa mézes madzag. Ha mi a hajóhoz indulunk, és ő egy parányi időre kap; úgy el-dugja

Etét, mint a halálos vétket. Bottal ütheted nyomát. Rajta ama vén szerszámon. Kénozd meg, osztán üsd-agyon. Úgy is semmit sem ér a töpörtő.

Perbete: Te Országos Gaz-ember! Hat illyeket javasolhatsz egy aszszony ellen? Az ember-ölés parancsolatomban nincsen. Azt pedig nagy véteknek is tartják Karjelben.

Ketela: Ne haragudgyatok egymásra. Én igazat mondtam. Emberől-is gondolkodom.

Perbete: De mást beszéll ám eme Szemét ember. Azt javasollya a Gyilkos: hogy téged meg-támad-gyalak. Az után: mivel igazat nem szállaszsz, mind-addig kénozzalak, még Etét elő-nem-állítod.

Ketela: Hengeri tanácsolta ezeket? Oh emberi teremtésnek igazi gyalázattya! — Hóhéromnak teszed magadat? El-hiszem: mert e volt régi feltétele: hogy engem meg-ölly; az-után leányomat el-ragadd. Most pedig másra bízod a gyilkolást.

Perbete: Most tapasztalom immár: hogy ezen Istentelen lélek nem csak gonosz, hanem ravasz-is. Ime: hogy meg-csált: hogy ingerlett engem ezen aszszony ellen.

Ketela: Édes jó barátom! Még egyszer azt mondom: Én igaz-járatú aszszony vagyok. Ember-ségessen gondolkodom Etének hol-léttéről.

Perbete: Azt immár el-hiszem. Ez pedig Istentelen, és akasztó-fára való.

NYOLCADIK RÉSZ.

Széplaki és Ketela.

Elég sokáig kereste Széplaki azon gyalázatos Hengerit, kit, tizen-hat esztendőök előtt (gonosz-sága miatt) ki-téve; de, mivel a Szigetnek szög-lukait nem ismérte, reá nem akadhatott. Most: hogy azon úton jött, mellyen Hengeri Ketelával, és Per-

betivel beszéllett; mihelyest őket fel-találta, tüstént reá ismért. Ugyan-azért: annak látására fel háborodván, Perbetének-is előbbeni szavait igazaknak lenni vélvén, hirtelen elő állott. Meg-döbbsentek amazok; így szólla pedig

Széplaki: Igen-is: jól mondottad Perbete. Az ám ama gonosz ember, ki még annya hasában megérdemlette a kereket. Hát te, gonosz lélek, még-is élsz, hogy másokat gyötörj. — El-nem-szóródtak hamvaid, hogy gyökerestől ki-veszszél? — Nem te ütöttél pártot ellenem, hogy hajómat vezérelj, és az-után engemet el-temess?

Perbete, ki-húzván kését: Uram! ez-é ama gonosz ember? Köröszttül döföm, ha parancsolod.

Széplaki: Hadd-el Perbete. Hamar esne a Pokóltra szállása. A Karjeli Udvarnak fel-háborítóját nagyobb kénokra kell tartani.

Perbete, vissza-tévéen kését: Jól van Uram. De arra kérem Fejedelemségedet, bizza reám: ha bocskor szíjjat kelletik szelni hantos hátáról.

Széplaki: Ki-kell-vennem belölle, a-mit alattomban főzött Etele-fejedelemnek Magyar-országi Inasával. Az-után reád bízom Perbete, ha, valamint a csukát, meg-szárítod-is.

Perbete: Hát ő az én uram ellen-is vétett valamit? Oh hogy nincs egy mennykő zsebemben?

Hengeri: Engemet Fejedelemséged a hajóba vett, meg-is-igérte a Kapitányságot. — Én most arra magyarázhatom azon szándékát: nem tett egyebet; hanem, hogy Karjelből ki-csallyon. — Ki-csált igen-is, és így engemet köz hajósnak tévéen, meg-böcs-telenített. Fel-lobbant bennem a tűz, nagy lángrais kapott. Szeme közé mondottam átkaimat: mert magam tudománjáról meg-győződve valék. Szememre vetette Fejedelemséged: hogy Eteleének Udvara ellen magamat böcs-telenül viseltem. Erre még jobban meg-tüzesedtem. Fejedelemségedet a Tengerbe vetni akartam. Reá-beszéllette a hajósokat. Engem meg-

fogtak, és e Szigetbe ki-tettek. Meg-érdemlettem-é mindezeket? Fejedelemséged lett a Biró. Tanácsnoki vele tartottak. Én pedig le-süllyedtem. Ha más lett volna a Biró, avagy Magyar-országban a Kárkánok¹ kezébe jutottam volna; benne veszett volna Fejedelemséged. Most-is mellettem állana az igazság. Ezt Fejedelemséged szárazon el-nem-viheti.

Perbete: Még pedig fenyegetődzöl akasztó-fára-való? Hol tanultad ezen embertelenséget? Ily Szemét-embernek számot agygyon maga tetteiről egy Országló Fejedelem? Uram! ezzel soká késni nem lehet. Mennél hamarébb, annál jobb. Soha nem várhatni meg-jobbulását.

Midőn ezek így vivakodtak egy-mással. Széplaki amazoknak szavára semmit se hajtván, szünetlen Ketelára nézett. Hol hozzája méne, és szemei közé tekintett. Hol el-állott tőlle, és tetőtől talpig meg-vizsgálta termetét. Nem külömben Ketela, amannak ábrázattyát vizsgálván, úgy tettzett: mintha álmélkodott volna. Sok gondolkozásai után így szólla Ketelához.

Széplaki: Almodok-é? avagy valósággal látok? Mit néz Aszszonyságod oly szegessen szemembe?

Ketela: Talán azon okból, melyből Uraságod-is szemem közé nézegél.

Széplaki: Nékem úgy tettszik, mint-ha aszszonyságodat ismérném.

Ketela: Nékem-is éppen úgy, mintha Uraságodat valahol láttam volna.

Széplaki: Talán ugyan Karjelben?

Ketela: Talán a Lápok Fejedelmét Széplakit?

Széplaki: Énpedig talán azt, a-kit itt látni nem kívánánk — Oh Egek! Ó az, nem is más! —

Ketela: Meg-ne háborodgyon Fejedelemséged.

¹ *Kárkán:* Dugonics szerint az ország egyik főtisztviselője, aki a „károknak bírása“ volt (országbiró).

Én a nyomorúságnak néki szoktam, ezen irtoztató látományt-is el-szenvedhetem.

Széplaki: Melly nyomorúságokat maga szerzette magának. Nem szégyenli Fejedelemséged: hogy szemem eleibe került.

Ketela: Szégyenellyék magokat az elkárhozott gonosz tévők. Én azok számok közül nem vagyok.

Széplaki: Ezen vad Szigetben? tizen-öt esztendőktől fogva? boldogságban élni?

Ketela: Tudtam valaha valamit a bódogságról. Bóldog ideimben voltam, midőn Fejedelemségedet leg-elsőbbben meg-láttam.

Széplaki: Melly boldogságát méltán el-vesztette, egy törvéntelen cselekvénye miatt.

Ketela: Ezen illetlen rágalmazások nem egy Országló Fejedelemtől, hanem egy valami Széplakitől jöhetnek. El-nyomorodott vagyok igen-is. De Fejedelelnő vagyok a Születésre nézve; Magyar pedig Isten kegyelmére nézve.

Széplaki: A Magyar születést így le-gyalázni, még-is magát illy ártatlannak tartani, tűrhetetlen dolog. Oh hátra van még a fekete leves, melyet ha fel-tálatok, ezen nyugott elme el-enyisz.

Ketela: Mi légyen a nyugott elme, azt mostanában-is jól érzem. Mért nyomorgok pedig ennyi ideig, azt a Magyarok Istene tudgya. Velem nem közlötte.

Széplaki: Oh közölni fogja általam. — Szeme elejébe teritem azon okokat, melyek a Magyarok Istenét reá vehették: hogy így büntesse azokat, kik megérdemlették a sok esztendei fenyítéket. — Hallod-é Perbete? távozzál-el tőlünk. Vidd-el magaddal Hengerit is. De lelkedre kötöm a gonoszt, hogy el-ne-illantson.

Perbete: Lesz reá gondom uram. Azt mondgyák: hogy Magyar-országban kötve-hisznek a komának. Meg-kötöm, mint a rossz kereket.

Széplaki: Csak addig meg-ne-öld, még egy titkot ki nem-veszek belőlle. Az egész Karjeli zavaréknak ezen gonosz teremtés a fel-indítója.

Perbete: Tehát annál nagyobb gondom lesz reá. Indúilly akasztó-fa virágja. El-megyen Hengerivel.

KILENCEDIK RÉSZ.

Ketelának ki-nyitla.

Széplaki: Aszszony! magunk vagyunk. — Hogy minden rendtelenséget el-kerüllyünk (noha bár jól ismérjük egymást) csak azt kérdem előre: maga-é Etelének, a Karjele Fejedelemnek Hitesse?

Ketela: Oh mennyei fények! be kegyesek vagytok, hogy édes Etelémnek nevét tizen-öt esztendő után, füleimbe hangoztattytok. Hozott Isten benneteket, édes könyveim! hozott Isten benneteket. Igen-is Széplaki, én vagyok azon szerencsétlen Etelka.

Széplaki: Igazán mondgya Fejedelemséged: hogy szerencsétlen. Ki mind Urát, mind magát (pedig olly sok ideig) a bú-bánatoknak tengerébe buktatta.

Ketela: Én buktattam-é Uramat?

Széplaki: Azon igazi Férjet, azon érdemes Fejedelmet, azon hasonlíthatatlan jó embert, gyalázatosan el-hagyta.

Ketela: Teremtő Isten! mit hallok! Lehetett-é nékem Etelémnek el-hagynom? Gondolhatta-é ő azt Etelkája felől? Oh ismérem én az én Etelémnek szívét. Ő azt nem gondolhatta felöllem.

Széplaki: Lássá bár a teremtett állat. Azon sok nyomorúságok, melyeken, tizen-öt esztendőktől fogva, által-menni kellett, meg-nem-törhették úgy szívét, hogy a színlést, azon Istentelen ál-orczát, le-tehette-vólna. Mondgyon igazat Fejedelemséged. Csupán csak a töredelmesség fogja szülni Etelével való meg-egygyezést.

Ketela: Oh bár olly igaz volna az egész Világ, a-mint igazak az én szavaim. — Széplaki! a-ki tizen-öt esztendőig (sok szenvedések, ezer viszontagságok között) maga ártatlanságától meggyőzetetve marad; az méltán mondhattya maga felől: én ártatlan vagyok.

Széplaki: Teremtő Isten! Lehet-é ennél nagyobb színlést találni! — Hallya Fejedelemséged. — Azon tanúbizonyság, ki Fejedelemségednek szavait meghazuttollya, a-ki Fejedelemségednek nyakát-is törheti, eme vad Szigetben lakozik. Le-fogja ez az ál-orczát vonni, és szeme közé mondani: Te voltál Te, ki én érettem Etelét el-hagyta, és így egész Karjelt tövestől fel-forgattad.

Ketela: Oh ki-mondhatná ezt szemembe! — Állítsd elő azon gyalázatost: hadd szólyak magyarossan szívéhez. Soha engem a nyomorúság lenem-gyalázhatott annyira, hogy testemmel egygyüt böcsületemet-is le-gyalázta volna. Állítsd elő azon gyalázatost, ki azt szemembe merné mondani.

Széplaki: Nem isméri tehát azon embert, pedig ezen Szigetben, kiért Eteléjét el-hagyta, és a-ki után ide jött?

Ketela: Ime bizonságul hívom az Istent, hogy, ha bár fejemet le-csapnák-is, egy olyan útálatos felől semmit se tudok. Állítsd-elő eme Mocsok-embert.

Széplaki: csúfolódva: Hogy-hogy kerülhetett tehát Fejedelemséged egygyüvé (pedig ezen el-hagyatott vad szigetben) ama Hengerivel?

Ketela: Teremtő Isten! lehet-é ennél nagyobb gyalázat?

Széplaki: Én hoztam-ki Hengerit Karjeltől, és, hogy Fejedelemségednek gyalázattját örökre eltemessem, ötet e vad szigetbe ki-tettem, hogy a vadaktól össze-szaggattasson.

Ketela: Büntessen-meg az Isten, ha erről csak egy szót-is tudok.

Széplaki: Egy esztendő múlva, meg-hallotta gon-

dolom Fejedelemséged: hová vittem Hengerit. Mert másként hogy jöhetett volna utánna? Tagadgya ezt Fejedelemséged.

Ketela: Oh egek fényei! — Lehet-é ennél ocsmányabb dolgot koholni! — Én a Karjeliek Fejedelem-aszszonya! — Édes Etelémnek igen kedves Hitesse! — egy Hengerinek kedviért el-hagyhattam volna Uradalmimat, e vad Szigetbe jöhettem volna: hogy itt a Nyomorúságokkal gyűrűt váltsak, az éhséggel jegybe járjak, a sanyarú gyötrelmekkel ölelkezsem. Oh tüzes Mennykővek, hogy nem hullotok azoknak fejekre, kik felöllem így gyanakodhatnak!

Széplaki: A gyanú kevés volna, de a tapasztalás?

Ketela: El hagyhattam volna Etelémet, kit még most is ki-mondhatatlan-képpen szeretek? és pediglen egy puruttya emberért? egy gonosz Hengeriert? kit én soha életemben nem láttam, kivel egy szót, (ezen vad Szigeten kívül) soha nem beszéltem. — Széplaki! Engemet talán meg-akarsz csalni? Ezt tölled meg-nem-érdemlettem. Vigyázz magadra: az ártatlanság Istennek védelmezése alatt szokott lenni: meg ne büntessen.

Széplaki: Én Fejedelemségedet meg-csálni nem akarom.

Ketela: Boszszantani tehát? — Ez még am-annál-is rosszszabb.

Széplaki: Se nem boszszantani, hanem vallatni.

Ketela: Ki tett téged Bírónak?

Széplaki: Az atyafiságos Szeretet, melly arra ösztönözött: hogy Fejedelemségedet ki-keressem, töredelmességre vehessem, és Etelével össze-békéltessem.

Ketela: Kiknek szíveik soha egymástól el-nem-szakadnak, azokat össze-békéltetni nem szükség.

Széplaki: Aszszonyom! Ezek valósággal mind szép szavak. De, megkövetem, nem igazak, hanem csupa hitetők.

Ketela: És ezt szemembe meri Széplaki mondani? pedig illy bátran?

Széplaki: Éppen olly bátran, mint Fejedelemséged én előttem meri mondani: hogy soha Hengerivel, e Szigeten kívül, nem szólott. Én előttem mondtam, ki ezen két szemeimmel láttam azt, a-mit bár ne láttam volna.

Ketela: Láttál-é valamit, vagy semmit; azt nem tudhatom: mert a te szemeid nem az enyimek. Ha láttad pedig: hogy én valaha, ezen Szigeten kívül, Hengerivel szólottam, az vagy ördögös babona, vagy szemfény-vesztő boszorkányság vala. Most-is azt mondom: soha Hengerit életemben nem láttam, soha vele nem beszéltem.

Széplaki: Veszszek-el, ha valaha ennél nagyobb csudát láttam. Ez után immár szemeimnek se hihetek.

Ketela: Sőt Magyar-országi hitemre mondom, holott Isten kegyelméből a világra születtem: hogy ha meg-kénoznának-is, soha annak okát adni nem tudnám: mért bujdosott-el Országából kedves Etelém. Hogy töllem el-evezett, el-se-búcsúzott, egy egész esztendeig vissza-se-jött.

Széplaki: No már én egészen oda vagyok.

Ketela: Édes Etelémnek el-bújdosása után kiszáraztottam szemeimet. Kerestem őtet de nem leltem; fohászkodtam utána, de nem hallotta; Hivogattam hajlékaimban, de nem értette.

Széplaki: Ez az aszszony engemet egészen bolondá téssen.

Ketela: Egész egy esztendeig bé-zárkozva vártam visszajövetelét. Végtére sírni nem, hanem pokolkényaimmal magamat emisztetni tudtam. Utra indultam magam-is: hogy őtet fel-keressem. És íme, hajó-törésem után ezen szigetre ki-vettetem, a honnét mindedig haza-nem-mehettem: mert soha az-után hajót erre nem láttam.

Széplaki: Most immár olly bizontalanságban vagyok: hogy azt se tudhatom: láttam-é akkor

valamit, vagy semmit se. Mi hasznom immár: hogy fejembe szemeket viselek. — Csak azt akarom még kérdeni: tudgya-é Fejedelemséged, hogy e Szigetben légyen az, a-ki, a-mint én láttam, ő-is szemeivel látta.

Ketela: Ki lehet az, Széplaki?

Széplaki: Itt itt e Szigetben vagyon.

Ketela: Kicsoda?

Széplaki: E Szigetben vagyon Etele!

Hogy Etelka e Szavakat hallotta: ki-mondhatatlan nagy csudálkozásra, de még ennél-is nagyobb öröme fordult. Tizen-hat esztendőktől fogva semmit se hallván édes Eteléjének élte, avagy holtta felől, hogy most nem csak élne, hanem e Szigetben-is lenne, ezt igen csudállotta: hogy pedig őtet láttya, meg-ölelheti, ezt örömének mondhatni. Alig mondotta-ki Széplaki ama szavakat, nagy örömjébe lévén, így kezdette

Ketela: Mit! — Etelém vagyon itt? Etelém vagyon e Szigetbe?

Széplaki: Itt van igen-is, de nem úgy mint Fejedelemségednek hitese, hanem ítélő bírāja. Ő-is látta azt, a-mit én láttam. Az ártatlanság elég erős oszlop. Ahhoz támaszkodgyon Fejedelemséged. A-mit én előttem szóval mondott ártatlansága felől, az csupa nád-szál, reá-könyökölni nem lehet. Etele fontos ember. A-mit én el-hihetek; ő azt gyengességnek tarthattya.

Ketela: Oh Te Széplaki! én beszédeidtől tartok: mert te az én meg-csalásomra iparkodol. Hol venné itt magát az én édes Etelém? — Oh szóly igazán: itt van-é? és hol van?

Széplaki: Alattomban: Ezen aszszonyság, a-mint látom, Urának birságától nem fél. Ez még annál csudálatosabb.

Ketela: Látod: hogy meg-akarsz csalni. Mi gyönyörűséged benne: ha egy kézzel nyújtod a vigasságot, és azt két kézzel kapdosod vissza? Mond-meg igazán: e Szigetben van-é édes Etelém?

Széplaki: Itt van igen-is ezen Szigetben. A napnyugoti partra kötött-ki, innétt nem meszsze.

Ketela, ki-mondhatatlan nagy öröm-özönei között: Oh hálákat adok néked Magyarok Istene: hogy engem meg vigasztalni akartál, minék-előtte e Világból kiszállítani kívántál. Oh Széplaki! soha a Természet okosabban nem gondolkodott, mint mikor a jó-hírtmondó Fejedelmeknek szájokban a nyelvet teremtetted. — Oh Széplaki! ide látnál az én szívembe. — Oh gyere fussunk hozzája! — Hadd ölellyem-meg, ha mindgyárt az-után meg-halok-is. El-akara menni.

Széplaki, Viszsa tartóztatni akarván Ketelát: Még csak egy szót aszszonyom!

Ketela: Egygyet se Széplakitól. Ezreket édes Etelemtől. Ezek után ki-törte magát Etelka. Alig-is várhatta, hogy édes Etelejét meg-lássa. De hátra vala ám még a fekete leves.

Ó, milyen bájos, milyen nagy

NEGYEDIK SZAKASZ.

ELSŐ RÉSZ.

E t e l e o k o s k o d á s a i.

Etele: Ime! hogy meg-gyökeresedtem ezen útálatos Szigetben. Se előre, se hátra nem mehetek. Se eszem helyén, se szívem. Mintha enyim se volna a hajó, annak se merek parancsolni. — Ime! Etele el-akarna menni; és ládd se kórmányossa, se fia. — Etele el-akarna menni, és belől a szívbe kiált valami: maradgy még itt, maradgy itt — Etele tehát a Nagy-semmi immár. Oh Zoltán! mért nem maradtam nálad: hogy, Berengárnak szerencséjére, engemet küldhettél volna Olasz-Országra. Talán ki-múltam volna eddig és Pápiának hamvai között hallgatnék.

MÁSODIK RÉSZ.

M á r n a E t e l é n é l.

Hamarébb bé-jött Márna, sem-mint Etele előbeni szavait el-végezte volna. Úgy rendelte mind-az-által magát: hogy észre-ne-vétesse. Sajnálotta fel-háborodásait. Fel-fel-emelte az egekre szemeit. Végtere, hogy Etele szavait el-végzette, így szólla hozzája

Márna: Oh ha jobb kedvét láthatnám Fejedelemségednek! De el-halगतok, még meg-szűnttét látom háborúinak. Mi is egygyütt szenvedünk.

Etele: Oh! mit tudtok ti a szenvedésről?

Márna: De nekünk-is esnek ám nehezűnkre valamik.

Etele: Ha csizmátok el-szakad; ha hajfűrtjeiteket a szél megbontya, ha szeretőtök máshoz áll.

Márna: És még: ha Fejedelemségedet bú-bánatban láttyuk, avagy csak leg-kissebbet szenved.

Etele: Ki-mondhattya azt felöllem: hogy szenvedek? Hallod-é Márna! Én férjűű vagyok. Te pedig leány. Ez mostanra elég.

Márna: De mit ért ez által Fejedelemséged?

Etele: Azt: hogy én magamnak elegendő vagyok; tik pedig reám nem szorúltatok.

Márna: Oh kegyes Fejedelem! mi eleg-képpen láttyuk: hogy magunknak elegendők nem vagyunk. Ime Tabán uracs vigasztalhatatlan. — Nincs hatalmamban: hogy bánatjait le-csillapítsam.

Etele: Isméred őtet; avagy, ha nem isméred, visgáld-meg szívét és gyógyítsd-meg.

Márna: Akár azt ismérétségnek mond-gyam, melly sok félelemmel vagyon öszve-keverve; akár szívűnk gyakor visgálásának nevezem, van valami még-is a dologban: mellyet ki-mondani átallok.

Etele: Ki vele, a mi szived gyötri.

Márna: A mi szeretetűnk mindenkor állhata-tossabb, s-eszesebb.

Etele: No hát rajta. Vegyétek-el egymást.

Márna: De meg-egygyeztünk abban: hogy semmi olyast ne tegyünk, a-mi Fejedelemségednek ellenére lenne.

Etele: No lássa az ember. Ezen kis falat-is: hogy tudgya mesterségét.

Márna, hízkelvedve: Noha bár nehezünkre fog esni: ha azon reményről le-kelletik mondanunk, mellyet Fejedelemségednek kegyes tekinteteiről, mint valami rózsákat, le-szakasztunk; még-is csupán azért jöttem ide, hogy arról le-mondgyak, és szerencsétlenségemet meg-vallyam.

Etele: Ez már talán nem tréfa.

Márna: Igaz ugyan: hogy Tabánnak el-válásával, minden világi gyönyörűségetől meg-válok; de magamat az ő társaságára méltónak nem itélném, ha Fejedelemségedet azon drága fiától meg-fosztanám. Ő se kíván engem el-venni, ha Fejedelemséged meg-nem-engedi. Ez a mi erős fel-tételünk.

Etele: No lássa az ember, minő erős fel-tételek ezek! És ez valósággal így volna. Nem tettétek magatokat?

Márna: Oh nem! éppen nem!

Etele: Hallod-é Márna. Engemet az aszszonyok szem-fényvesztése soha többé meg-nem-csal. Azt gondollyátok talán: hogy eme jó szíveteknek ki-adásával engemet meg-lágyítotok? Oh éppen nem. Ugyan azért: mivel Tabán fiamról le-mondaszsz, el-fogadom ajánlásodat. Ti mind-a-ketten Szem-fényvesztő alakosok vagytok.

Márna: Oh mentsen-meg attól az Isten. Mind Tabán, mind Márna olly anyáktól születtek, kiktől a színlelést, az alakosságot meg-nem-tanúlhatták.

Etele: Oh bár igazat mondanál!

Márna: De ugyan hogy-is lehetne másként? mi házasságunk szerencsés? — El-múlhatna-é eg nap, mellyben mi magunk között azt nem kérdenénk mit csinál most a mi édes Atyánk. Áldgya-é házasságunkat?

Örömet láttya-é édes Unokáit, kikre a Karjeli birodalmat bízhattya.

Etele: No lássa az ember, mi módokra fakad.

Márna: És mi magunk között mit felelnék ezekre? Csupán ezt: Ő szomorkodik, és miattunk szerencsétlen lett. Ugyan ezen okra nézve, a mi fel-tételünk állhatatos. El-sem akarunk tölle állani. És ime jönnek bizonságaink.

HARMADIK RÉSZ.

Et e l é n e k g y ö t r ő d é s e.

Vizaknai: Éppen nem kedveznek a szelek. Az-is csudálatos: hogy Fejedelemségednek emberei egészen el-széllyedtek. Nagyhabin, és Tabánon kívül, kiket ide hoztam, a többit nem találhatni. Ete-uracsot se tudgyuk, hol kódorog, hol csatang.¹ A mi hajónk egy óra múlva meg-indul. Minek előtte el-mennyünk, egygyet kérnék.

Etele: Hála Istennek, találkozik még-is egy ember, a-ki kér valamit töllem! Egyébbként minden ember parancsol. Ugyan hadd hallyam, mit kérsz?

Vizaknai: Ama kis-hajós-legényt Ballagit, ha Fejedelemséged meg-engedné, a-mi hajónkra akarnám venni. Ott az aszszonyok között inkább el-mulathat. Itt el-nem-titkolhatná személljét. Csúfot is úznének belőlle.

Etele: Hát még nincs valami más okod? Annyit hordaszsz-elő, mintha tudgy Isten, mi nagy kincset nem kérnél töllem.

Vizaknai: Az-után: Fejedelemséged-is csak fél vállról imígy-amúgy nézzen reája. Nálunk szeretni-is fogják. A-mi több: eredetére nézve tisztelni-is.

¹ *Csatang*: csatangol (szócsonkítás).

Etele: Eredetére nézve? No tiszteld tehát, és vidd el, nem bánom, ha Nagyhabi nem mond ellene. Ha pedig ellene mond, vidd-el vele egygyütt Nagyhabit-is. Ha Márna-kis-aszszony Tabán nélkül el-nem-lehet, vidd el ötet-is.

Vizaknai: Így tehát magát hagygyuk Fejedelemségedet.

Etele: Igen-is: azt akarom. Én majd azt fogom-fel gondolataimban: hogy valami új világra általtétettem, holott magamnak új, és szám-íze-szeréntvaló embereket kelletik teremtenem.

Vizaknai: El-vihetem tehát Ballagit?

Etele: Ne kérdezz annyit. Vidd-el örökre.

Vizaknai: De ő, minék-előtte el-mennyen, jó napot akara mondani Fejedelemségednek, és még valami vigasságot hozni.

Etele: Vigasságot? hiszen én elég víg vagyok. Nékem a nagy vigasság meg-árthat. Csak maradjon-el. Vidd-el ötet mennél hamarébb.

NEGYEDIK RÉSZ.

Ballaginak ki-voltta.

Midőn Vizaknai amazokat beszéllette Etelével, azomban Ballagi már aszszonyi ruhában lévén, felöltözve, a Harasztok között el-rejtve maradt, és várta az alkalmas időt, midőn Etele eleibe állhasson. Etelének utolsó szavai után jelt vévén Vizaknaitól, elő-állott, és, Eteléhez menvén, így szóllott

Ballagi: Én pedig azért jöttem ide, hogy Fejedelemségednek örömeire legyek. Oh bár meg-engedné azt az Isten!

Etele, kegyetlenül reá-tekintvén: Mi balgatag reménység ez te tölled; hogy nékem örömömre lehess.

Ballagi: Oh ne vessen Fejedelemséged olly kegyetlen szemeket reám.

Nagyhabi: Ugyan-azért: hogy ezen kegyetlen szemeket el-kerülhesse, a kis-aszszonyt által fogja tenni Vizaknai a másik hajóba.

Etele: Micsodát? Kis-aszszony. No már a Világon leány sincs. Valamennyien mind Kis-aszszonyok

Vizaknai: Igen-is, drága Kis-aszszony. A mi hajónkban sokkal barátságosabbak az emberek. Emberségemre fogadom: hogy a szélnék se hagygyuk meg-fújni, és minden reggel téjbe-vajba förösztjük.

Etele: Látd, minő jó dolgod léssen! Vizaknai, vidd-el már egyszer szemem elől.

Ballagi: Oh én örömebb maradnék Fejedelemségednek hajóján.

Etele: Mi tatár lelhet engemet. Az egész világ ellenem esküdött.

Ballagi: Oh ha mindenkor Fejedelemséged mellett maradhatnék, ez volna az én világi gyönyörűségem.

Etele: Lássa az ember: hogy jádzik velem a gonosz szerenese. Azok szeretnek, kiket én nem szenvedhetek. A-kit pedig életemben egyszer szerettem, az engemet el-hagyott.

Ballagi: Oh be édesdeden, be nagy-örömmel nézek Fejedelemségedre. Nézzen kérem reám-is. Könörülljön rajtam. Boldogítson meg csak egy pillantással.

Hogy ezeket el-mondotta Ballagi, Etele annak szeméibe nézett. Leg-elől annak láttására el-bámúlt; az-után: vissza-lépvén, így szóllott

Etele: Meg-vagyok-é boszorkányozva? avagy ezen leánynak Orczájában látok valamit?

Ballagi: Oh lát igen-is valamit; melly Fejedelemségedet megvidithattya.

Etele: Sőt szívemet egészlen körösztül hasittya. Lodúll elöllem, ne is lássalak. Vigyétek a hajóba, ne-hogy kétségbe ejtsenek gondolataim.

Ballagi, Etelének kezeit térden-állva meg-csókolván: Oh nézzen még reám Fejedelemséged, ha mindgyárt csak egyszer-is.

Tabán: Édes atyám könyörüllyön rajta.

Etele: Oh Tabán! ha tudnád, kinek ábrázattát viseli ezen leánzó.

Ballagi: Nem másét, hanem Etelkáját az én szegény elveszett anyámét. Ezt mondotta nékem Fejedelemségednek azon Komornokja, kit Magyarországból magával hozott, és a-ki engem (édes anyámnak a tengerbe veszte után) fel-nevelt. Édes Atyám! Szeressen engemet.

Etele: Mit? Én a Te atyád? Te pedig az én leányom? Lehetetlenség. — Nagyhabi! alattomban: Orzójának vonásai mondhatnak ugyan igazat. Meglehet: hogy hitetlen Etelkámnak leánya; de az enyim soha se.

Tabán: Oh édes atyám! Ez valósággal az én Hugom, Fejedelemséged leánya. Oh érzem belől a Vért kiáltani: Héjja a Te hugod.

Etele: Nem igaz. Nékem nem leányom.

Tabán: Ó az édes atyám. Bizonyossan az ő.

Etele: Tehát arra akartok venni, hogy Házamnak gyalázattát, melyet mind-eddig szorgalmatosan el-titkolhattam, ezen egy leányért az egész világ előtt ki-nyilatkoztassam? Meg-mondgyam-é néked-is leány, hogy Te Etelkának fattya vagy?

Ballagi: Én Etelkának fattya? Oh Teremtő Isten! be le-vagyok-gyalázva, édes anyámmal egygyütt!

Nagyhabi: Uram! gyalázni se az ártatlanokat, se a meg-holtakat nem illik. Akár él, akár nem él a Karjeli Fejedelelnő, de az ártatlan. Fejedelemségednek Magyar-országi Komornokja felől nem lehet azt mondani, hogy midőn haldoklott, igazat nem mondott volna. Ő mondotta pedig halála előtt: hogy Etelka ártatlan; Héjja pedig Fejedelemséged leánya. Ő adta nékem Héjját kezembe. Én ezekről bizonságot tehetek.

Etele: Oh bár mind igazak lehetnének, a-miket a haldoklók hazudtak. — Oh Nagyhabi! Mért vete-medtél erre? — Most gyűlölni-is kezdelek; mert a

leány mellett hazudsz. Én ellenem vagy, ki Atyádfia. Fejedelmed-is vagyok.

Nagyhabi: Engedgye-meg Fejedelemséged: hogy Márna-kis-aszszony el-távozzon valahová Ballagival. Olly valamit mondok, melyet előttök ki-nem mondhatok.

Etele: Távozzatok-el. Soha még Nagyhabi meg-nem-csalta Fejedelmét és attyafiát.

Márna: Adgya Isten: hogy Fejedelemségedhez örvendetessebben vissza-térhessünk. El-mene Ballagival.

Etele, Márnának és Ballaginak el-menetelek után: Meglett tehát ez-is. Szólly a dologhoz velőssen.

Nagyhabi: Uram! Fejedelmem! Atyámfia! — Soha nem hittem vólna: hogy egy atyának szíve, midőn édes leányát fel-talállya, örömének valami jelét ne mutassa. Most tapasztalom elsőben: hogy rozsz világot élünk.

Etele: Tudod: a szó-szaporitást nem szenvedhetem. Ha szavadnak nyele van, meg-markolhatom.

Nagyhabi: Elő-adok tehát olly csudálatos történetet, mely bizonsága lesz annak: hogy Fejedelemséged meg-csalattatott, Etelkája ellen gyanúba esett. És így a Fejedelemséget meg-nem-érdemlett omladékjába döntötte.

Etele: Ha atyámfia nem vólnál, ezen szemrehányásokat el-nem-szenvedhetném. Mind-az-által tovább.

Nagyhabi: Meg-mutatom azt-is: hogy csupán Fejedelemségednek hirtelenségéből származott, midőn ama két sziveket, melyek a Világosi várban egybe forrottak, minden meg-vizsgálás nélkül, ketté-szakasztotta.

Etele: Ha csak szóval tartaszsz, el-felejteken minden atyafiságot.

Nagyhabi: Elő-fogok adni olly csudálatos történetet, melyet mind-eddig el-kelletett titkolnom, mind azért: hogy Fejedelemségednek magával el-hitett békességét újra fel-ne-zavarjam; mind

pedig azért: mert soha valamit szemére vetni nem akartam.

Etele: Add-elő már egyszer, a-mit elő-adnod kellek.

Nagyhazi: Ha Fejedelemségednek atyai szive erre se fog érzékeny lenni; akkor én Fejedelemségedet, minden tisztességgel, el-hagyom: mert elő-tem, mindenkor szentebb az ártatlanság, sem-mint vagy az atyafiság, vagy a Fejedelemség. Ha Fejedelemségedben a természetnek törvénye el-oltatik, oltasson-el azon reménye-is: hogy valaha vagy Attyafia, vagy kórmányossa legyek. Ezek után el-mene.

ÖTÖDIK RÉSZ.

E t e l é n e k g o n d j a i.

Etele, Nagyhabinak el-menetele után: Lássa a Teremtett állat, mire jutottam! — Hát te néked, édes Tabán-fiam, nincs valami ollyasod, a-mit szememre vethetnél.

Tabán: Oh édes Atyám! Lehet-é az Istennek olly fiút teremteni, ki édes attyát gyötörje? Ha el-szenvedhetem Fejedelemségednek azon gyötrelmeit, mellyekről eleinte a vélekedéssel voltam: hogy nem egyebek, hanem haszontalan képzelődések; mennél inkább el-szenvedhetem mostan: midőn észre-veszem: hogy fontos okokból származtak.

Etele: Most tapasztalom, édes Tabánom: hogy valóságos fiam vagy. Tégedet én Magyar-országban nemzettelek, holott egy férj-fiúval meg-elégszik egy aszszony. Már most látom: hogy előtted minden titkaimat ki-adhatom.

Tabán: Oh ennyi időtől fogva erre érdemesnek lenni gondolom magamat.

Etele: Tapasztalni fogod: hogy tizen-hat esztendőnk nem valának arra elegek, hogy szivemnek

sérveit ki-gyógyíthatták volna. És, a-még élek, soha meg-nem-gyógyíthatták. — Oh fiam! fiam! Te még nem érezheted azt midőn a Szerető szív meg-hasgattatik.

HATODIK RÉSZ.

M á r n á n a k e l ő - j ö t t e.

Márna, Ballagival elő-állván: Meg-engedgyen Fejedelemséged: hogy magára hagyni nem merjük. Héjja-is egészen el-halaványodott és szinte el-ájult; minékutánna Fejedelemségedtől el-távozott. Azt mondgya: hogy, ha édes attyát láttya, talpra fog állani. Kérem Fejedelemségedet: könyörüllyön rajta.

Etele: Meg-bocsássatok fiaim. Reátok a titkot nem bízhatom, mert aszszonyok vagytok. Hallod-é Vizaknai! Vidd-ki még őket egy kevés időre. Fiaim! távozzatok-el. Majd ismét meg-látlak benneteket. Vizaknai! Vedd őket mind arra, hogy el-mennyenek; mind pedig arra-is: hogy ezen kis ideig tartó el-távozzást békével szenvedgyék.

Vizaknai: Drága kis-aszszonyok! A Fejedelemnek kérését meg-nem-vethettyük. Én ő szívét ismérem. Bizonyos-is vagyok benne: hogy fölséges esze diadalmat véssen nyughatatlanságain. — Mennyünk edeseim! És ha senki se fogja-is pártotokat, én olly ember lészek, ki az ártatlanságot el-tapodtatni nem hagyom.

Ballagi: Édes atyámnak biztatása többet tenne az egész világnál. Istenem! Én egészen oda leszek!

Tabán: Édes atyám! Héjja fohászodik. Kár volna el-vesznie.

Etele: Ne búsully leány. Ha én atyád lennék, leg-nagyobb érzékenységekkel szivemhez szoritanálak, és meg-mutatnám, első látásodra-is, mi ereje legyen az atyai szeretetnek. Most pedig csak jó barátod lehetek. Ez-után pedig még jobb lészek, ha szivemnek

kegyetlen háborúi le-csillapodnak. Kedves Márnám, Barátod lészek néked-is. Kérlek távozzatok-el. — Héjja! ismétt mondom: jó barátod vagyok.

Ballagi, meg-csókolván kezeit Etelének: Köszönöm addig-is, még Fejedelemségedet édes atyámnak mondhatom.

Etele: Tudom fiaim: hogy ezen nyughatatlan komor kedvemet nem szeretitek: szememre-is hányhattyátok, hogy a ti kegyes társaságokban nem gyönyörködhetem. De ezen egy-két órák, mellyekben veletek vagyok, el-nem-nyomhattyák azon gyötrelmeimet, mellyekkel tizen-hat esztendőtl fogva kénoztatom.

Márna: Minek-előtte el-mennyünk, csak azt mondom Fejedelemségednek: hogy Nagyhabi ez-előtt velünk beszéllett, és azt jelentette: hogy olly bizonságot fog elő-hozandani, mellytől Fejedelemséged egészen meg-fog-győzettetni a felől, mellyről mostanában gyanakszik.

Etele: Azt ő tölle-is hallottam, de még meg-nem-győzettettem.

Márna: Lehetetlennek állittya az egész világ: hogy Héjja, Etelkának igazi leánya, egy nemtelen aszszonytól született volna. Visgállya-meg Fejedelemséged Nagyhabinak tanúját, és adgyon örömet azon el-keseredett szíveknek, mellyek mostanában Fejedelemségeddel egygyütt szenvednek.

Tabán: Oh Istenem add vissza csendességünket!

Márna: Maga-is, édes Tabánom, vesse-meg minden erejét: hogy édes Atyánknak háborúi le-csillapodgyanak. Szeretetünket csak ollyannak tartsuk, mellynek élesztője édes Atyánknak nyugodalma légyen. Édes Atyánk! adgyon áldást reánk.

Etele: Isten veletek.

Márna: Nem sokára itt termünk. El-mene Ballagiva! és Vizaknaival.

HETEDIK RÉSZ.

A Titok ki-nyil'tta.

Etele: Oh édes Fiam! éppen illy gyönyörű szava járattya vala édes anyádnak-is. Nem kevesebbet hittem hízeldéseinek, mint Te Márnának. Én ötet hogy sokkal inkább szerettem, mint Te ezen Márnádat; abból lehet el-gondolnod: hogy miatta még mostanában-is nyughatatlankodom. Valamint Te Márnád mellett meg-mernél eskünni, hogy vele boldogságot el-nyered, úgy meg-mertem volna én-is: hogy soha boldogtalan nem lészek.

Tabán: Édes Atyám! de a-mit én másoktól hallok!

Etele: A-mit te másoktól hallaszsz, meg-nem-gyógyithattya szívemben azt, a-mit két szememmel láttam.

Tabán: Istenem! én borzadozom.

Etele: Nem illik ugyan: hogy egy Fiú az ő anyának böcstelenségét attyának szájából hallya. De mért visztek tehát annak ki-nyilatkoztatására, a-mit tizen-hat esztendőtl fogva olly szorgalmatossan el-titkoltam?

Tabán: Fejedelemségednek le-csillapítása végett. Találunk talán valami módot, mellyel édes atyámnak itéletei meg-másoltatnak. A fiú leg-jobban lelheti-fel a gyógyító szert, mert édes attyát leg-jobban szereti.

Etele: Hallyad tehát fiam. Hogy tizen-nyolcz esztendők előtt Magyar-országból Karjelbe jöttem édes anyáddal, ötet én, mivel igen szerettem, mind-egygyik Fejedelemnek meg-mutatni akartam: hogy erkölceit csudállják, és nagyra-is-böcsüllýék.

Tabán: Hallottam: hogy tele vólt minden tisztességgel.

Etele: Vóltam vele a Finomok fejedelménél: mert oda szárazon el-mehettem. Nem vólt annyi tehetségem: hogy a Lápokhoz vigyem, mert oda

hajón menni kellett. Ő pedig a Tengeri haboktól nagyon irtózott.

Tabán: El-hiszem, mert: Magyar-országban ugyan, a tengereket meg-nem-szokhatta.

Etele: Ott a Ballagi tónál nagyobb vizet se látott. Fel-ültem tehát nála nélkül a hajóra, hogy Széplakihoz mennek, ötet Karjelbe le-hozzam, és meg-mutassam néki azon kincsemet, mellynél nagyobbat soha az Istentől nem kívánhattam.

Tabán: Talán szerencsétlenül járt édes Atyám.

Etele: Sőt igen szerencsés voltam abban, hogy, csak egy nap hajókázván, este-felé elő-találtam Széplakit, ki hasonló-képpen Karjelbe iparkodott, hogy híres Hitesemet meg-lássa. Oh be örvendtem: hogy tölle sokáig el-maradnom nem kellett. Hogy hamarébb vele lehessenek, még azon estve visszafordultam, és mivel a szelek igen kedveztek, hajnal hasadtában Karjelbe érkeztünk.

Tabán: Oh tudom örvendett ezen az énédes anyám.

Etele: Meg-akartam előzni a hírt. — Hogy más valaki meg-ne-vigye vissza-jöveletemet, magam mentem Széplakival anyádnak háló szobájába. És ime, midőn bé-lépénk, előnkbe jött anyádnak Szeretője; minket el-taszított, s-el-ugrott. Irtóztató el-bámúlásomban nem tudtam magamon segíteni. El-fogott a bú-bánat. Vissza-mentem hajómba, és szerte-széjjel a tengereken eveztem. E volt tehát azon híres Eteleka, ki engemet így le-gyalázott: hogy osztán az emberek szemei elől el-futnék, és csupán a vad Szigeteket keresném.

Tabán: Irtóztató történet!

Etele: No fiam! mit mondanak felöllem az emberek? Tudom kárhoztatnak: mert bujdosásomnak okát nem tudják. Oh bár soha se-is tudnák. Tégedet pedig a Magyarok Istenére kénszeritelek: ki ne-nyilatkoztasd valakinek anyád gyalázattját. Hadd maradjon az örök feledékenségek tartományában.

NYOLCADIK RÉSZ.

K e t e l a E t e l é n é l.

Ketela, kívülről szólván: Hol van édes Etelém! bé-jöven; és Urának meg-változtatott színén álmélkodván: Oh Egek! — Te vagy-é?

Etele, eliszonyodván: Istenem! mit látok?

Ketela: Lehetetlen: hogy Te légy. El-fonnyadtál Édesem!

Etele: Aszszony! — Ezen szigetben? — Félre!

Ketela: Nem úgy, kedves Etelém! — Már meg-ismértelek. — Hogy tölled el-vállyak, azt nem tehetem: meg-ölelvén. Magamhoz szorítalak — olly erőssen: mint Budán a csonka-toronyban

Etele: Félre, mondám. el-taszítván: Félre!

Ketela: Tizen-hat esztendeje: hogy utánnad sohajtozom. — Ez-é bére állhatatosságomnak?

Etele: Még egyszer mondom: Félre.

Ketela, álmélkodva: Nem te vagy. — Ha pedig az én Etelém vagy; tekints reám azon szemekkel, melyekbe Világosan édesdeden néztem. — Az-után örömet meg-halok.

Etele, Kevés gondolkodása után: Hogy az idő járattya, a bokros esztendők a bú-bánatot meg-enyhítik, azt hallottam, de magamban nem tapasztaltam. Hogy pedig a hitelent hívé tehessék, azt se nem hallottam, se nem tapasztaltam, se nem hihetom.

Ketela: Édes Etelém! Én ezen szavaidhoz soha nem szoktam. Ugyan-azért: nem-is érthetem.

Etele: Avagy talán nem-is tudgya Fejedelem-séged: hogy hitelensége felől meg-győződve vagyok?

Ketela: Az én hitelenségem felől?

Etele: Tudom: hogy nem a magamé felől. El-hiszem, hogy engemet az egész Világ előtt Hitetlennek kiáltott, és talán sokan annak-is tartanak. Azonban én hitetlen soha nem voltam. Felöllem a Világ akár mit tartson, csak arra kérem Fejedelem-ségedet: távozzon-el töllem.

Ketela: Mind ezek még-sem az én régi Etelémnek szavai. — Talán el-tévelyedtem? Én édes Etelémhez jöttem: hogy vele élhessek. Mond-meg, akár ki légy, hol van édes Etelém?

Etele: Bár soha őtet fel-ne találhatta volna Fejedelemséged. Mert ezzel magát, az egész világ előtt, a gyalázatos szégyen-köre ki-tette.

Ketela: Mondgyon tehát a világ akár-miket ellenem. Kimentenek minden gyanúból szemeimnek vissza-érő fényei, ezen szívemnek örvendetes dobogásai, hogy édes Etelémet látom. Tedd szívemre kezedet, és lásd azon örvendetes veréseket.

Tabán: Oh szerelmes anyám!

Ketela: Úr Isten! mit hallok? — Te vagy talán az én kedves Tabánom!

Tabán: Én vagyok édes anyám.

Ketela: Oh be szépen fel-nőttél édes Szegedi fajzatom. Már most el-felejtettem minden bánatomat.

Tabán: Oh anyám! szerelmes édes anyám! gyűlölnöm kellene anyyai Személyedet, midőn azon gyötrelmekről gondolkodom, mellyeket édes atyám szenvedett. És valóban nem szerethetnélek, ha ártatlanságod felől jó gondolattal nem volnék.

Ketela: Most látom, hogy nem csak szép, hanem bölcs fiú-is vagy édesem.

Tabán: Oh látom benned az Isten angyalát, ki azért küldtetett ide: hogy könyv-hullatásinkat meg-törüllye, vissza-is-adgya csendességünket.

Ketela: Mi zúr-zavarban vagytok Édeseim?

Tabán: Tedd-le édes atyám régi gyanúdat. Ezen én anyám bizonyosan ártatlan. Oh! Tedd anyámat-is ismét szerencsésé.

Etele: Esztelen magzat! Ha egy el vetemedett anyának gyalázattját magadra vállalod, légyen ügy. Higygy-el néki mindeneket. Nekem semmit se.

Tabán: Oh mennyünk haza édes atyám. Ott vár bennünket a régi csendesség.

Etele: Én ugyan ezen Szigetben örömet lappangottam volna, ha ezen aszszony magát nem láttatta volna. Neve hallására egészen fel-zavaródtak csendgyeim. Körösztül vagyok verve! — Oh Etelka! tudod-é: hogy szerettelek?

Ketela: Tudom édesem. Éppen ez az oka: hogy mostani szavaidat nem értem — Etele! — El-hagyhattad-é édes Etelkádát?

Tabán: Oh édes Atyám! még szemedre-is hány valamit. Ezt egy vétkes személy nem cselekedhetné — Atya! az élő Istenre kénszerítelek: add vissza édes anyámnak böcsületét, és nyugodalmát: mert ezekkel tartozol.

Etele: Ki óhajtaná azt inkább énnálam!

Tabán: Oh be gyönyörűséges állapot, midőn valami fiúnak édes anyja van. Midőn azon édes anyának mind szeretetében, mind szenvedésében részt vehet.

Etele: Nálad ezen érzékenség újság. Azért-is veszen erőt gyenge sziveden. Mind-az-által: Ez néked valóságos igazi anyád. — Benned a természet törvényét fel-bontani nem akarom. Néked kötelességed vagyon ezen aszszonyhoz; nem csak azért, hogy anyád; hanem azért-is: hogy soha meg-nem bántott. De meg-bántott engem. Hevessen: Ugyan-azért boszszút-boszszút kell állanom. Csendesebben: Fiam! távozz-el innént.

Tabán: Atyám! Tőled tanultam: hogy a boszszú-állás csupán az Istené.

Etele: Ki-facsarom tehát az igazságot, és magamat meg-nyugtatom.

Ketela: Menny-el édes Fiam! Én édes atyádat jól ismérem. El-végezzük ketten a dolgot.

Tabán: El-megyek tehát, ha úgy parancsolyátok. Oh Istenem add-viszsa édes anyámat. Add vissza a csendességet. El-megyen.

KILENCEDIK RÉSZ.

E t e l e k e g y e t l e n s é g e .

Etele: Oh csendes békesség! melly már Magyarországon uralkodol, be meszsze vagy töllem. Oh! vallyon hogy kezdgyek panaszimnak és boszszumnak ki-fejezéséhez.

Ketela: Viszsa-adtak az Istenek. — Hála-adá-sunkról kezdgyük öröm-beszédeinket. Sokat sohajtoztam utánnad. Most, mivel láthattalak, minden előbbeni gyötrelmimmal semmit se gondolok.

Etele: Oh be tudgya festeni ártatlanságának képét! Aszszonyom! Az Istenre kérem: még az idő kedvez, rejtse-el valahová személyét. Az én szívemben irtóztatók a háborúk. Boszszú állás után törekedem. Meg-eshetik: hogy életében kárt teszek.

Ketela: Azt az én édes Etelém nem cselekedheti. Ő nem Zalánfi, hogy mellyembe verje a kardot. Mind-az-által: ha boszszúdat meg-érdemlettem, hol egy gyilok, verd belém. Készebb leszek meg-halni, mint Etelémnek szomorúságát látni. De előre azt mondom: hogy lelkem ismérete nem vádol.

Etele: Igaz szavai lennének-e ezek az én régi Etelkámnak. Avagy Urát-csaló mézes madzagok?

Ketela: Olly igazak, valamint hogy én Árpádnak leánya, és ártatlan vagyok.

Etele: Igen jól vagyon. Az ártatlanságnak csupán egy próbája vagyon: tudni-illik: a bátorságos halál. Ki, csendes lélekkel meg-halván, minden félelem nélkül által-költözik a Magyarok Istenéhez, az már maga felől azt mondhattya, minden bizonynal: én ártatlan vagyok.

Ketela: Etele! mit akarsz ezen kétséges szavakkal?

Etele: Én a valóságos ártatlanságnak próbáját, a zsebemben hordozom. Ki-húzván egy tokot: Ime ez az a tok, mellyben valaha ezen ereklyéd foglaltatott, mellyet mostanában-is mellyeden hordozol. De most

benne nem azon méreg foglaltatik, mellyet Világosváratt Dajkától kaptál, és mellyet a Szegedi várbán Rókának kebelébe dugtál; hanem valóságos méreg.

Ketela: Az Istenért! mit akarsz?

Etele: Biráddá tennem magamat, egy hite-szegett feleség ellen Ezt ugyan el-kelletik költened, és bátorságos haláloddal meg-mutatnod ártatlanságodat.

Ketela: Etele! az Istenre kérlek: meg-ne ölly. Mind-addig ártatlanságomat az Egekbe vinni nem akarnám, még tégedet felölle meg-nem-győznék.

Etele: A-mit két szemeim láttak, arról szóval meg-nem-győztetem. Csupán ezen méregnek el-költése, és bátorságos halálad bizonyithattya-meg: hogy ártatlan vagy.

Ketela: Én ugyan sok viszontagságokban forgott életemmel keveset gondolok. Nem bánom, csak halállommal csendességedet vissza-téríthetném.

Etele: Bizonyossan vissza-térítheted.

Ketela: De meg-lásd: hogy holttom után-is kitudódik ártatlanságom. És te akkor oly bánatra ereszkedel, melyből soha senki ki-nem-sgíthet.

Etele: Ezek mind csak fogások. Vonyogatod úgy-e vállaidat? Oh aszszonyi színlés! Előbb azt mondá: hogy a halálra kész lenne.

Ketela: Most-is kész vagyok, csak azzal nyugodalmadat remélhetném.

Etele: Viszsa adódik minden bizonynal.

Ketela: Még egyszer a Magyarok Istenére kérlek: Magadért, és magzatimért: szánd-meg életemet.

Etele: Én-is ugyanazon Magyarok Istenére kérlek: Szánd-meg Etelét. Bizonyítsd-meg ártatlanságodat.

Ketela: Ha más módja nincsen ártatlanságom ki-mutatásának, ide a mérget. Isten néki.

Etele: Esküdgy-meg elől az elő Istenre: hogy ártatlan vagy: hogy azon esküvés-is a lelkedhez száradgyon, ha a Magyarok Istene eleibe állaszsz

Ketela: Esküszöm azon Istenemre, kinek Egyházát Világosvárra rendeltem: hogy lelkem ismerete semmi vétkekkel nem vádol, és ártatlan vagyok.

Etele: Aszszony! ha ártatlanságodat hazugúl adod előmbe, meg-lakolsz a más világon. Ki-törül-tetik neved az érdemes Magyar Aszszonyoknak neveik közül. Soha Árpád eleibe nem kerülsz, és ő téged leányának nem fogad. Egygyütt lészel Rókával, ama gyalázatos Titkossal. Gondold-meg mind ezeket, minek-előtte a mérget el-vegyed.

Ketela: Meg-gondoltam mindeneket. Add ide.

Etele, A mérges toknak oda adásával: Itt vagyok.

Ketela: Már látom édes Etelem: hogy irtóztató nagyok a te gyanúságaid. Látom azt is: hogy ezeket le-se-teheted, hanem halálommal. Isten néki édes Etelem. Ezt-is meg-cselekszem, csak nyugodalmad lássam. Mind-az-által: hallgasd-meg utolsó szavaimat és tellyesítsd-bé utolsó kéréseimet. — Vitesd-le holtom után Testemet Magyar-országba, ama híres Budára. El-fakadván sírva: Hadd nyugodgyam Árpád mellett, édes atyám mellett, mint annak mindenkoron ártatlan magzattya. Kérlek arra-is: Szeresd édes Gyermkeimet: Tabánt, és Krékát. Ezeket én néked nagy örömmel szültem. Most annál nagyobb gyötrelmeim között vállalhatok-meg tőlök. Meg-engeded-é: hogy utólyára meg-ölellyem őket?

Etele: Csak az időt vesztegeted. Mennél előbb, annál jobb.

Ketela: Oh fiaim! az anyai szív mely nehezen válik-el tölleték! — Mind-az-által: többet türtem immár, el-türhetem eztet-is.

Ezek-után meg-nyitá a Mérget. Ugy tettsett: mintha halálának bizonyossága el rémitette volna egészben. Meg-változott színében. E változásait látvan így szólla

Etele: Aszszony! még egyszer arra intelek: A Magyarok Istene eleibe hazugsággal menni, irtóztató dolog. Vald-ki inkább hitetlenségedet, és ime meg-engedem életedet. — Haza küldelek Mag-

zatiddal Karjelbe. Én itt el-rejtem magamat, és meg-esett Személyyeden egész halálomig siránkozom.

Ketela: Nem illene édesem; ha én vétkes volnék. te lakolnál meg az én vétkemért.

Etele: Most végtére, kérlek: ne hazudgy az Egek rovássára. Mondgy igazat, minek-előtte a mérget meg-iszod. Jól meg-gondold a dolgot.

Ketela: Igen-is: jól meg-gondolván mindeneket, még csak arra kérlek utólyára tégedet; ha holtom után ki-tudódik ártatlanságom (bizonyosan ki-tudódik pedig) meg-ne-ölesd magadat a bü-bánatok által. Szükséges a te életed kedves magzattidra nézve. Felejts-el engemet, és élly bódogabban nálam nélkül, mint velem élhettél. Engedd-meg: hogy utólyára meg ölellyelek.

Etele: Most ezekről ne-is gondolkozz. Hanem vigyázz boldogságodra. Esküdj-meg még egyszer ártatlanságod mellett. Az-után edd-meg a mérget.

Ketela: Mindenkor engedelmes Hitesed voltam. Az akarok lenni halálom óráján-is. Az Egek hallatára mondom: hogy ártatlan vagyok. És ime ezzel meg-halok. Élly Te édesem. Ajánlom Fiaimat! — — —

Ki-se mondhatta jól e szavakat, ime, nagy szív-bátorsággal, megnyitotta a mérget, és azt ajakihoz vitte: hogy valósággal meg-egye. El-irtóztott erre Etele: és szíve nagyon dobogott. Csak kevésbé múlt-el; hogy Eteleka el-nem-költötte. Hamar oda szaladván, kezeiből ki-csapta, és ezeket mondotta

Etele: Aszszony mit csinálsz? el-tápodván a mérget, és egy kő darabra magát le-vetvén! Istenem-Terentóm! már azt se hihetem, a-mit két szememmel láttam.

TIZEDIK RÉSZ.

K r é k á n a k e l ő - j ö t t e .

Tabán, egy felől bé-jöven: Istenem! minő zörgést hallék?

Ketela: Teremtő-Isten! le-térdelve: hálákat adok néked, ha Etelémnek szívét meg-győztem. — Ha pedig meg-nem-győztem, irtsatok-ki engemet, hogy ő gyarapodhasson.

Kréka, más felől elő-kerülvén: Itt vagy, édes anyám? Oh be nagy szorgalommal kerestelek. — De Te mikra nézve térdepelsz? Talán valaki el-taszított tégedet-is? Mennyünk édes anyám a mi barlangunkba. Azok a sok-sok emberek semmit sem érnek. El-taszígnak bennünket. Kelly fel édes anyám. Fel-emelé annyát.

Ketela, Fel-kelese után: Oh szerelmes Magzatim! Legyetek Ti ki-pótolói azon kincsemnek, melyet édes atyátokban el-vesztettem.

Tabán: Az én édes anyám bizonyosan ártatlan. Oh! vigasztallya magát ezen gondolattal. Lehetetlen: hogy mindenünk el-vezzsen.

Ketela pedig, *Tabánra* nézvén, csupán arról *gondolkodott*: mi-képpen hívhattya ő annyának azon *Ketelát*, kit ő-is anyának tartott. Azomban fejét csudálkozásában ide-tova esavarván, hirtelen meg-látta *Etelét*, és magát el-sikojtván, így szóllott

Kréka: Jaj amott látom azon gyilkos embert! Ő el-taszított már engemet magától. Talán tégedet-is ő taszított-el édes anyám? Szaladgyunk-el tőlle. Hadd mennyen-el hajóján. Mi *Ete-uracscsal* itt maradjunk. Ő most *Hengeriért* ment. Azt mondgyák: hogy szükségjek vagyon reája.

Etele, hirtelen fel-kellvén, és *Etelka* ellen nagy méltósággal állván: *Aszszonyom!* Én még azt akarnám szemeire vetni, a-mit két szememmel láttam. De mivel már olly keverékben vagyok, hogy azt se hihetem, a-mit magam látok, szóllyon *Széplakival*, a-ki hasonló képpen két szemeivel látta. Ő bátorságossabban fel-fedezheti azt, a-mit én nyelvemre nem vehetek. Mint a tükörben, meg-láthhattya akkor hitetlenségét.

Kréka: Mennyünk édes anyám. Lám hogy villog a szeme, ismét el-akar-taszítani.

Etele: *Aszszony!* én *Tizen-hat* esztendőttől fogva sanyargok. Az *Aszszony* annyi esztendők után-is semmi *töredelmességre* nem jutott. Az *ártatlanság* széles e világon egy-forma. Az, az *aszszony*nak ábrázatján igen különböző festékekkel vagyon le-festve. Ezek-után el-mene.

TIZEN-EGYGYEDIK RÉSZ.

S z é p l a k i K e t e l á v a l.

Széplaki: Hol van *Etele-fejedelem*?

Ketela: Éppen most mene-el innétt.

Széplaki: Meg-engesztelve-é?

Ketela: Azt mondá: hogy *Fejedelemségedet* felkeressem. Olly valamit fogna ki-jelenteni ennékem, a-mit két szemei láttanak.

Széplaki: Igen-is mondhatok. És ha azt tagadni fogja: akkor osztán mihez kapjon *Etele*, nem látom.

Tabán: Nekem úgy tetszik: hogy édes atyám igen kegyetlenül bánt még édessebb anyámmal.

Széplaki: Ha *Etele* azt cselekedte: arra néki oka volt. Oh nem ok nélkül mozog fán a levél.

Kréka: Oh ezen ember-is gonosz. — *Mind-nyájan* őssze-esküdtek édes anyám ellen. Én pedig édes anyámat el-nem-hagyom.

TIZEN-KETTEDIK RÉSZ.

Ketelának fiai.

Kanda, *Ballagit bé-hozván*: Oh kedves *Barátném!* Az *Isten* adott szemem eleibe. Te ugyan szerencsétlen voltál édesem, de meg-segít az *Isten*. Ime magam-is jó hírrel jövök elődbe.

Kréka: Csak igaz az: ne anna az ember egy aszszont száz *Férjfiakért*: mert az *aszszonyoknak* százszorta jobb szívek vagyon. — Ime ezek nem

gyötrik édes anyámat. Ugyan mi jó hírrel jöttél Te Márnának anyja?

Kanda: Imhol vagyon édesem egy másik leányod-is; kit Héjjának nevezteél.

Ketela, El-bámúlva: Az Istenért! Életben vagy még, kit már régen el-veszettek lenni gondoltam?

Ballagi: Oh édes Anyám, meg-ne-vegy engemet, mint édes atyám meg-vetett.

Ketela: Oh Héjja! édes leányom! Így tehát mindnyájan jelen volnátok édes Magzatim! Engemet-is meg-vetett édes Atyátok.

Ballagi: De immár sokkal lágyabb szive. Meg-könyörül rajtunk.

Ketela: Oh kedves lányom, hogy-hogy találhattalak-én-fel tégedet. Ó Kanda! nem tudod-e a történetet?

Kanda: Jut-é eszedbe azon Magyar-orzági Komornok, ki, midőn két leányoddal a tengerre mentél, veled evezett?

Ketela: Jut igen-is; de ötet tizen-öt esztendőttől fogva nem láttam.

Kanda: Ezen Komornok, midőn hajótok ketté-hasadott, fel-kapta Héjját, és vele nagy szorgalommal úszván, el-ért egy kis hajót, melly, minden ember nélkül, a vizek hátán lebegett.

Ballagi: Úgy mondotta nékem-is azon Komornok.

Kanda: Két napi hányattatása után, egy Gályára talált, mellyel Nagyhabiba¹ jött; és,

¹ *Nagyhabi* nevezetű szép város ott vala a régi időkben, holott mostanában a Moszka-czároknak Lakhelyek vagyon: mellyet *Péter-várnak* neveznek. Ez-is Karjelben vagyon, és Nagyhabinak, ki Etelével egy vérből volt, öröksége vala. Midőn Nagyhabi kezeihez vette Héjját, örömet meg-jelentette volna Etelének, de ennek az aszszonyok ellen fel-dühödött indulatait jól ismervén; azon-kívül, hogy felöllok soha emlékezetet se teendene, esküvésével le-köteleztetvén: csupán olly alkalmatosságra váraozott, mellyben a leányt ki-nyilatkoz-

Ti veszedelmeket bizonyosnak vélvén, ott-is maradt. Ó a leányt, mint-ha édes atya lett volna, úgy nevelte-fel.

Ballagi: Igen-is: mindenkor édes atyámnak neveztem, és éppen halála előtt jelentette-meg, ki-légyek. Által-adott Nagyhabinak, minek-utánna ki-vallotta édes anyám ellen el-követett ravasz-ságát, és anyámnak ártatlanságát bizonyosnak lenni mondotta.

Széplaki: Szeretem azt benned édes leányom: hogy édes anyádnak ártatlanságát támogatom. Oh mért láttam én valamit? Ime el-hinném beszédidet, és meg-nyugodnék.

Ketela: Mond-meg: mit láttál? Etelém-is azt mondá: hogy egy valami gonoszságomat te tölled hallhatom. Mond-ki minden bátorsággal.

Széplaki: Oh Fejedelem-aszszony! jól ismérem én azon latrot, ki Fejedelemségednek háló szobájából azon reggel ki-jött, midőn én Etelével bé-akartam menni.

Ketela: Tehát az Egeknek haragja szórja reám minden nyilait, ha ezen történetről csak egy szót-is tudok.

Széplaki: Aszszonyom lassabban az átkozódásokkal. Hát ha az Isten meg-talállya halgatni?

Ketela: Ugyan-azért: mi haszna ezen beszédemnek? Az én állhatatosságom igen nagyon meg-van-rázódva.

Széplaki: De még jobban meg-fog-rázódni, ha ta hasza. Most hogy hajóra keltek, ötet oda-haza hagyni nem akarta, hanem azon okból magával el-vinni, hogy, ki be-azélvén néki eredetének fényességét, egyszer osztán édes atya eleibe ereszsze, és vele meg-ismértesse. De tudván: hogy Etele a Fehér népet hajójában nem szenvedhetné, férjfi ruhába öltö-tette, és, hogy felölle annál kevesebbet gyanakodhatna Etele, a hajósok között köz-legénynek rendelte. (*Dugonics jegyzete.*)

azon latrát szeme eleibe hozom. — Tüstént itt leszek. El-mene.

Ketela: Azt ugyan soha szemeim eleibe nem hozod. De elég ez nékem: hogy kedves Magzatim-mal vagyok. Leg-alább ezen édes örömemet meg-nem-keseríthetik a rakonczátlan nyelvek.

Kanda: Oh be nagy örömedre lehetnek ezen áldott fiaid, kedves Etelekám.

Ketela: Én ugyan sírni fogok: hogy Etele-uramat örökre el-vesztettem; de egyszer-s-mind örvendeni-is: hogy Tikteket fel-találtalak.

Kréka: Tehát azon vad ember, a-ki engem-is Téged-is magától el-taszított, a Te Urad, édes anyám?

Ketela: Igen-is: a Te édes atyád.

Kréka: Nem bánom én, akár mi légyen. Én atya nélkül eddig-is el-élhettem. Ez-után se köll. Ete-úr-fi az én atyám, és mindenem. Az minket soha el-nem-taszított, sótt még magához húzott, és mel-lyéhez szorított. Gyerünk édes anyám, még ismét ki-nem-taszígnak bennünket.

Tabán: Édes Húgom, mi ki-nem-taszígnálunk tégedet. Meg-látod, hogy édes atyánk se fog téged bántani.

Ballagi: Édes Húgom, mind-nyájan szeretünk tégedet. Szerettyük édes anyánkat is.

Kréka: No már ezek minő szavak ismét? — Édes anyám, ez tehát az én bátyám? Ez pedig azon Néném, ki felől azt mondottad: hogy a tengerbe veszett?

Ketela: Igen-is édes leányom. Ők a-mint látod, élnek. És noha csendességemet egészben vissza-nem-adhatták-is, de reménségemben meg-erősítenek.

Kréka: És te az ő Anyok vagy, valamint az enyim?

Ketela: Éppen olyas anyok, valamint a tiéd.

Ballagi: Mi pedig nagyon örvendezünk azon: hogy édes anyánkat fel-találtuk, valamint azon is, hogy a mi kedves Húgunkat-is meg-leltük.

Kréka: Oh Istenem! Istenem! én-is nagyon örvidenek, ha azon vad ember eszembe nem jutna. Ha rólla gondolkozom, tüstént oda van minden örömem. Most-is azt nézem: nem jön-é?

Tabán: Én azt néked meg-igérem, édes húgom: hogy azon ember egy rosz szóval se fog téged illetni.

Ballagi: Sótt azt-is meg-cselekszi, hogy Ete-uracs örökké a tiéd legyen.

Kréka: Azt ő-reá nem bízták. Elég erre Etének szeretete, a-ki engem úgy szeret, mint tik szerettek. Mind-az-által: hát azt meg-igéritek-é: hogy édes anyámnak se tesz valamit?

Ballagi: Meg-igen-is.

Kréka: No most tehát én-is nagyon örvidenek. Mert láttyátok: én igen szeretem magam körül a sok embereket. Csak, ha tóllök fél-nem kelletik, akkor nem örömet látom. Tik mind-nyájan olly szépek vagytok!

Ballagi: Oh szép vagy Te-is édes húgom, és igen jó.

Kréka: Azon vad ember-is szép termetű és ábrá-zatú, még-is rosz. Láttyátok: hogy meg-csalódik az ember a szép orcákban!

TIZEN-HARMADIK RÉSZ.

Hengerinek vallása.

Perbete, Etével és Hengerivel elő-állván: Hol vagyon Széplaki-fejedelem? Ó ezen fogolynak meg-örizését reám bízta volt. De el-szőkött kezem közül. Ete-úrfi meg-látta, hogy magát egy barlangba vette. Onnatt osztán ki-húztuk. És, hogy többé el-ne-illant-hasson, inkább ide-hozni akartuk.

Kréka: Oh Édes Etém, mért bántottad Hengerit?

Ete: Azért: mert országos Gaz-ember.

Kréka: Ótet annak nem mondhatni Ete. Ő engem szeret, és itt édes anyámmal ő tartott-ki bennünket.

Ete: Oh édes Krékám! Nagy dolog lappang eme szemét-emberben.

Perbete: Néki valóban gonosznak lenni kelletik. Sok kincset ígért a koldus: ha Ete-úr-fiat ezen Szigetből el-viszem, és ama két fehér személyeket, s-leg-alább azon Ifiabbiakat itt hagyom.

Kréka: No már ez nem szép volt tőled Hengeri, hogy Ete-úr-fiat el-akartad-küldeni. Te pedig azt jól tudtad: hogy én Etét szeretem. Keressetek magatoknak akár hol más Etét, de ez az enyim. Úgy-é édes Etém?

Ete: Oh nem vagyok már én a Tiéd édes Krékám!

Kréka: Micsodát? Ki mondotta azt?

Ete: A természet szabása. Csak ez-előtt hallottam Nagyhabitól, hogy Testvérem lennél.

Kréka, örömmel: tehát te az én bátyám volnál?

Ete: Nagyon sajnálom, édes Krékám.

Kréka: Már mért?

Ete: Azért: mert Húgom vagy.

Kréka: Ugyan rendes szokásjok vagyon ezen nagy világi embereknek. Most bennünket magokhoz vesznek, az-után el-taszigálnak; most szeretnek, az-után nem szeretnek. Hiszen néked azon örvideni kellene: hogy én Húgod vagyok.

Ete: Csak inkább örvideném, ha az nem volnál.

Kréka: Anyám, édes Anyám! halljad csak halljad: hogy boszszant ez-is engemet. Oh anyám! maradjunk ezen kis Szigetben. — Ne mennyünk ama nagy Világba. Láttad-é: minők ottan a Férjfiak.

Széplaki, most jövén-elő Hengerinek kerestéből: Éppen ama Gaz embernek keresésében fáradoztam. Jó hogy itt találalak akasztó fára való. Íme Etelka! ezen ember ám ama gonosz pára, ki Etelének csendességét fel-háborította. Mondgya most szemébe Fejedelemséged, ha meri: hogy soha Hengerivel semmi barátságban nem volt Karjelben.

Ketela: Én? — Hengerivel? — Barátságban? — Karjelben? —

Széplaki: Ő suhant-ki akkor Fejedelemségednek háló-szobájából, midőn én Etelével bé-akartam menni.

Ketela: Az én háló szobámból? azon puruttya ember, kit én soha Karjelben nem ismértem, nem-is láttam soha. Szólly Hengeri: igazat mondok-é?

Hengeri: Igazat mond Fejedelemséged. Soha engem nem látott: velem soha se beszéllett.

Széplaki: Hát Te Országos Gaz-ember! nem azért tettelek-é-ki ezen vad Szigetbe, hogy Etelének Házát meg-böcstelenítetted? Mért nem szólottál akkor valamit? Mért hagytál bennünket illy utálatos hiszemben?

Hengeri: Mert engem akkor meg-nem-akart hallgatni Fejedelemséged. Veszett nevemet költötte, mivel el-akara-vesztetni.

Széplaki: Nem te jöttél-ki, azon reggel, Etelkának háló szobájából, midőn én Etelével bé-akartam menni?

Hengeri: Én jöttem-ki igen-is. De ebben a Karjeliek Fejedelemnöje ártatlan: mert felöllem semmit se tudott. Másra intéztem akkor czélotat.

Kanda: Oh hála a Magyarok Istenének! Ez másképpen meg-se-eshetett. — Hol vagy Etele?

Tabán: Oh az én édes anyám ártatlan. Oh édes anyám! ha bele-tekinthetnél szívembe: minő öröm foglalta-el minden érzékensegeimet! Kréka! Héjja! Örvidgyetek Ti-is.

Kréka: Tehát tik édes anyámat Rosznak tartották? — Oh Istentelen emberek! Hagygyuk itt édes anyám ezen nagy világi embereket. Még bennünket olyan lúgba kevernek, hogy lesz mit kiszappanyozni.

TIZEN-NEGYEDIK RÉSZ.

A Titók ki-menetele.

Etele, Márnával, és Nagyhabival ki-jövén: Már látom édes Nagyhabim, hogy: noha Etelkámnak cselekedete irtóztató, még se kellett oly keményen bánnom egy aszszonynak gyenge személyével.

Nagyhabi: Sokat el-kellettik újjaink közt nézni. Ha az Istenek is minden embert minden vétekért meg-nyilaznának, eddig ki-fogytak volna menyköveikből.

Etele: Te-is édes Márnám, meg-lágyítottad szívemet.

Márna: Édes Tabánom! A mi atyánk oly jó, oly kegyes, hogy csupán azt látszattatik óhajtani, a-mit mi akarunk.

Nagyhabi, *Ketelá*hoz: Kegyelmes Fejedelemszszony, ha mindgyárt egészben meg-nem-győzhettem-is édes urát Fejedelemségednek ártatlansága felől, leg-alább annyira vittem a dolgot: hogy azon illetlen látományról kételkedni kezdene. Ha ki-nem-űzheti-is egészben emlékezetéből; még-is (a-mint Etelének jó szívét ismerem) Fejedelemségednek bizonyosan meg-enged.

Etele: Igen-is Etelka, meg-engedek néked.

Ketela: Oh hála, ezer hála ezen szavadért. De engedgy-meg édesem tellyes szivedből.

Etele: Igen-is: tellyes szívedből.

Ketela: Oh köszönöm Nagyszívűségedet.

Széplaki: Fejedelemszszony! — A-kinek csak meg-engednek, annak Vétkezni kellett. Ezt pedig, valamint el-kezdette, magáról le-rázhattya.

Ketela: Oh lelkem Széplakim! Vagyon egy érzékenység az aszszonyi szívben, mely mindent fölül halad. Tudni-illik: hogy Etelémnek csupa meg-bocsátásával-is, vele boldogul élhetek.

Széplaki: De én Fejedelemségedet még-boldogabbnak látni kívánom: mert ártatlanságát el-aka-

rom Etelével hitetni. Így a bocsánatra szükségünk nem leszzen.

Ketela: Oh kedves Széplakim! Talán ez a mái napra elég-is volna. A bocsánatra-is meg-feszült szívem örömembe; attól tartok, hogy, ha nagyobb örömet vészen, egészben meg-reped.

Etele: És Te, Széplaki. Etelkát ártatlannak-is tarthatod? Rajtam a hitetések nem fognak.

Nagyhabi: Uram! Fejedelemségednek azon Komornokja, kit Magyar-országból hozott, ki Héjját a tengerből ki-mentette, és fel-nevelte, egygyet értett azon Gaz-emberrel ki Etelkának alvó szobájából ki-suhant. Azon ember: sok ajándékok meg-ígéréseivel, arra vitte a Komornokot: hogy ötlet éjtszakára a Fejedelemnőnek háló szobájába ereszsze, bé-is-eresztette. Erről pedig Etelka semmit se tudott. Imhol vannak az Irások, mellyekben ama haldokló Komornok bizonságot tézzen mindenek felől. Ő ezen Irásokat Héjjának kezeibe adta.

Széplaki: Hála légyen az Ur Istennek. Már most az igazság ki-sülhet. Mert azon Gaz-ember, ki akkor Etelkának háló szobájából ki-suhant, és kit mi-ketten Etelével szemünkkel láttunk, ezen Hengeri vala.

Etele: Hengeri vólt azon ember? Én dühös-ségemben lévén, akkor nem-is láttam: ugyan azért ezen Szigetben meg-se-ismérhettem.

Tabán: Oh ha van valami irgalmasság szívedben, édes Hengerim! mondgy igazat. — Tégy bizony-ságot édes anyámnak ártatlansága felől.

Márna: Én éretted ísedezni fogok, hogy ne bántsanak. Szólly igazat, édes Hengerim.

Etele: Oh átkozott lélek! mit reszkettsz? Avagy inkább, édes lelkem Hengerim! hitesd-el velem: hogy édes Etelkám ártatlan, és ime én Tégedet Test-éremnek fogadlak, Fele-országomat néked adom. Szólly Hengeri szólly.

Hengeri: Már látom: hogy tovább a dolgot

el-titkolnom nem lehet. Én Etelka-fejedelemnét, mihelyest Karjelbe érkezett, nagyon megszerettem: mert őtet, szépségjére nézve, a világ csudájának láttam. De mivel szebb erkölceiről többet hallottam, annak meghódítását alig reménlettem. Még-is, hogy kezemre kerítsem, szívjeknek el-választásáról gondolkodtam.

Kanda: Tudta Mesterségjét a gonosz.

Hengeri: Etelének tüzes indulatairól meg-valék immár győződve. Alkalmatosságot vártam: hogy Karjelből el-mennyen. Midőn Széplaki után indult, tudtam, hogy reggelre vissza-jövendene. Ugyan-azért reá-vettem az Komornokat, ki-engem Etelka szobájába bé-is-eresztett. Etelka aludt immár, és e dologról semmit se tudott. Én ágya alatt meg se moczcztam addig, még Etelének vissza-jövetelét remésemem szerént, meg-hallottam. Akkor ki-ugrottam, és örvendtettem: hogy a két szívet egymástól el-választottam.

Kanda: Istentelen ember.

Hengeri: Hogy ezt Széplaki meg-látta; mintha nem-is tudta volna, hogy az én voltam, hajójába csalt és Kapitánságot ígért. Azomban eme Szigetbe ki-tett: hogy itt el-veszszek. — Egy esztendővel, egy hajótörés után, ide vetődött Ketela és Kréka. Velek az ólta itt vagyok.

Ketela: Úgy vagyon édes Etelém. Minek-utánna Te engem elhagytál, egész eszteudeig utánnađ siránkoztam Karjelben. Nem győzván várni hazajöveledeđ, hajóra ültem Krékámmal és Héjjámmal, azon remésséggel lévén, hogy valahol meg-lellem, Országodba-is térítlek.

Etele: Oh Etelkám! én téged meg-nem-éremellemek. Menny vissza édes Zoltánodhoz, annak hátra lévő munkáit szemlélvén és abban gyönyörködven. Oh én téged soha meg-nem-éremlettelek. Menny vissza Hanzárhoz: hogy bé-vádold kegyetlen személyemet.

Ketela: Hallyad a Többit-is, édes Etelém. Hogy a tengeren megindúltunk (melly utazás nékem egész mételem¹ vala, mivel a tenger vizeit nem szenvedetem) még-is, a Te kedvedért, örömet hajókáztam mind-eddig, még a Szélvészek meg eredtek, és Héjjámat el-vesztvén, engemet Krékával e szigetbe vetettek.

Etele: Oh Zoltán! Oh Hanzár! ha ezt meg-álljátok!

Ketela: Itt már ezen Vad Szigetben tizen-öt esztendőttől fogva nyomorgok, róllad gondolkodván, s szünetlen téged látni óhajtván.

Etele: Itt állyak-é még sokáig, ki az egész történetben leg-gyalázatosabb vagyok? Minden velős meg-fontolás nélkül Etelkámát, csupán egy gyanú miatt, el-hagyni, irtóztató dolog.

Ketela: Azt én, édesem, nagy Szereteted jelének tartom. Ha annyira nem kedveltél volna, soha ennyi ideig érettem nem szenvedtél volna.

Etele: Nem-nem-azt Te ennékem meg-nem engedheted. Ha Magyar-országba vissza menni nem akarsz, hogy ott Test-véred előtt bé-vádolly, eredgy magzatiddal vissza Karjelbe. Tabán-fiamat házaisd-összse Márnával: hogy, a Te holttd után, ők uralkodgyanak. Add Etének Krékát: mert egymást szeretik. Ete nem az én Fiam, hanem a Finomi Fejedelemé. Úgy bizta reám holtta előtt: hogy, még fel-nő, országját igazgassam. Mennyetek-vissza, édeseim, én ezen vad Szigetben maradok. Somot és gyökeret eszem, mint egy szám-ki-vettetett, azon gondolattal emisztvén szívemet: hogy véthettem illy nagyon édes Etelkám ellen.

Kanda: Én Etelkának nemes szívét ismérem. Ó Fejedelemségedet itt nem hagyhattya.

Ketela: Hogy e Vad Szigetben maradhass. arra se én, se a természet szabadságot nem adhat. Fiaim, kérjétek édes Atyátokat.

¹ *Métel:* métely, betegség.

Etele: Oh ne kérjetekek édes fiaim. — Tanúlyátok meg ezen én esetemből: hogy kellessék a jó személy mind meg-érdemleni, mind meg-tartani. Én meg-bocsáthatatlanul vétettem mind Etelkám, mind fiaim ellen.

Kréka: No már most tetszik nékem azon vad ember. Bezzeg, ha el-nem-taszitanál meg-ölelnélek

Etele: Ide karjaim közé lelkeim, által-ölelvé Krékát, és Héjját: Oh hogy egy Oszloppá nem válhatok veletek egygyütt, szünetlen érezvén azon örömet, melyett mostanában érzek.

- 70-72. Bitynológia. Irta Dr. Losonczy Lajos.
 73. Általános zsenet. Irta Goll János.
 74. Államsszámviteltan. Irta Dr. Berényi Pál.
 75. Jogbölcselet. Irta Dr. Somló Bódog.
 76. Rovargyűjtő. Irta Dr. Cseréy Adolf.
 77. Szervesien chemia. Irta Schwickler Alfred.
 78. Mechanika. Irta Dr. Lévay Ede.
 79. Sociológia. Irta Dr. Somló Bódog.
 80. Logika. Irta Dr. Schmidt Márton.
 81. Akusztika. Optika. Hőtan. Irta Dr. Lévay Ede.
 82. Arutzleti szokások. Irta Dr. Matavovszky Béla.
 83. A német irodalom vázlata. Irta Albrecht János.
 84. Kereskedelmi jog. Irta Dr. Berényi Pál.
 85. Elektromosság és mágnesség. Irta Dr. Lévay E.
 86. Kosmografia. Irta Dr. Bozóky Endre.
 87-89. Lepkehatározó. Irta Dr. Cseréy Adolf.
 90-91. A testgyakorlás alapelemei. Irta Dr. Ottó József.
 92. Kis fizikai földrajz. Irta Dr. Bozóky Endre.
 93. Szerves chemia. Irta Schwickler Alfred.
 94. Világtörténet. III. rész. Irta Cseh Lajos.
 96. Analytikai síkmértan. Irta Dr. Lévay Ede.
 96-98. Bogárhatározó. Irta Dr. Cseréy Adolf.
 99. Meteorologia. Irta Dr. Bozóky Endre.
 100. A magyar művelődés története. Irta Dr. Bartha J.
 101. Astronomia. Irta Dr. Wonaszek A. Antal.
 102. Bevezetés a jog- és államtudom. Irta Dr. Kun B.
 103. Banktechnika. Irta Juhász Kálmán.
 104. Kereskedelem-isme. Irta Dr. Berényi Pál.
 105. Gyakorlati olasz nyelvtan. Irta Dr. Cs. Papp J.
 106. Fotografálás. Irta Sajóhelyi Béla.
 107. Dramaturgia. Irta Rakodczay Pál.
 108. Anthropológia. (Embertan) összeállít. Losy J.
 109. Lélektan. Irta Dr. Schmidt Márton.
 110. Fizikai zsebkönyv. Irta Dr. Bozóky Endre.
 111. Német helyesírás. Irta Albrecht János.
 112. Matematikai számórák. I. füz. Irta Mikola S.
 113. Aesthetika. Irta Dr. Bartha József.
 114. Matematikai számórák. II. füz. Irta Mikola S.
 115. Algebrai példatár. 2. kiad. Irta Dr. Lévay Ede.
 116. Görög régiségek. Irta Dr. Schmidt Márton.
 117-118. Az állatok fejlődése. I. rész. Irta id. Dr. Perényi J.
 119-120. Protestáns egyházjog. Irta Hörk József.
 121-123. Gombaisme. Irta Dr. Cseréy Adolf.
 124. Az állatok fejlődése. II. rész. Irta id. Dr. Perényi J.
 125. Építési enciklopedia. I. füz. Irta Lechner Jenő.
 126. Az állatok fejlődése. III. rész. Irta id. Dr. Perényi J.
 127. Építési enciklopedia. II. füz. Irta Lechner Jenő.
 128. Kis ásványtan. Irta Dr. Cseréy Adolf.
 129-130. Építési enciklopedia III., IV. füz. Irta Lechner Jenő.
 131-132. Növénytan. Irta Dr. Cseréy Adolf.
 133. Magyar közjog. Irta Dr. Balogh Arthur.
 134-135. Állattan. Irta Dr. Cseréy Adolf.
 136. Magyar bányajog. Irta Dr. Katona Mór.
 137. Kereskedelmi földrajz. Irta Pataki Simon.
 138. Alkotmánytan. Irta Dr. Balogh Arthur.
 139. Latin stilisztika. Irta Dr. Cseréy József.
 140-141. Polgári perrendtartás. Irta Dr. Pajor Ernő.
 142-143. Elektrotechnika. Irta Dr. Bozóky Endre.
 144. Kereskedelmi számtan. Irta Derszib Béla.
 145-146. A statisztika elmélete. Irta Dr. Kenéz Béla.
 147-148. A magyar jelmez és fejlődése dióhéjban. Irta Nemes M.
 149. Társadalmi gazdaságtan. I. (elméleti) rész. Irta Dr. Wildner Ödön.
 150. Társadalmi gazdaságtan. II. rész. Társadalmi gazdasági politika. Irta Dr. Wildner Ödön.
 151. Közigazgatástan. Irta Dr. Balogh Arthur.
 152-153. Geológia. I. (Általános rész.) Irta Sajóhelyi Frigyes.
 154-155. Geológia. II. (A föld története.) Irta Sajóhelyi Frigyes.
 156-157. A filozófia története. Irta Dr. Serédi Lajos.
 158. Geometriai példatár. Összeállította Dr. Lévay Ede.
 159-160. Könyvvitel. Irta Trautmann Henrik.

megjelent és tőle, valamint minden hazai könyvkereskedés utján megszerezhető:

Szegédkönyvek a magyar nyelv

Szerkeszti
dr. Bán Aladár. **és irodalom tanításához.**

Az új középiskolai tanterv két évre szabja ki a magyar nemzeti irodalom tanítását. Ez intézkedés lehetségessé teszi, hogy az ifjúság mélyrehatóbban ismerkedjek meg nemzetünk szellemi életével; hogy célszerűen megválogatott olvasmányok révén is beléhatoljon irodalmunk kiváló termékeinek elemzésébe. Jelen vállalat célja, hogy oly füzeteket adjon az ifjúság kezébe, melyekből *főképp szemelvények útján* tiszta képet alkothasson magának az illető korról vagy műről. A szemelvények megválogatásánál az a törekvés érvényesül, hogy lehetőleg *kerék egészet* nyújtsunk, ne egyes kiszakított részeket; a szemelvényeket fölvilágosító jegyzetek és — szükség szerint — nagyobb vagy kisebb terjedelmű bevezetés kíséri.

De nemcsak a középiskola, hanem bármely magasabb fokú tanintézet növendékei is haszonnal forgathatják e füzeteket, melyek észrevétlenül vezetik be a tanulót irodalmunk eszmeköreibe. Az egyes füzetek külön-külön is teljes egészet adnak, s nagy olcsóságuk meg a szegényebb sorsúaknak is módot nyújt arra, hogy megterhelés nélkül megszerezze őket. A *4-6 éves füzetek csinos kiállításban egyenként 50 fillér, a 10. füzet pedig 60 fillérbe kerül.*

A vállalatból eddig a következő füzetek jelentek meg:

1. **A magyarok eredete.** Irta dr. Bán Aladár.
2. **A magyarnyelvű történetírás 1820-ig.** Szemelvényekkel. Összeállította és jegyzetekkel ellátta: dr. Nógrádi László.
3. **Gróf Zrínyi Miklós prózai munkái.** Összeállította és jegyzetekkel ellátta: dr. Nógrádi László.
4. **Magyar egyházi énekek a keresztény középkorból.** Szerkesztette és bevezetéssel ellátta: dr. Bartha József.
5. **Balassi Bálint élete és költészete.** Szemelvényekkel. Összeállította: dr. Bán Aladár.
6. **Szemelvények Balassi B. követőinek verséből.** (Rimai, Beniczki, Kóháry.) Összeállította: dr. Bán Aladár.
7. **Pázmány Péter három prédikációja.** Bevezetéssel és jegyzetekkel ellátta: dr. Madarász Flóris.
8. **Márrsal társalkodó Murányi Venus.** Regényes historiás ének. Irta Gyöngyösi István. Bevezetéssel és jegyzetekkel ellátta: dr. Bán Aladár.
9. **Magyar egyházi énekek a vallási harezok korából.** Szerkesztette és bevezetéssel ellátta: dr. Bartha József.
10. **Etelka Karjelenben.** Szomorkás Történet. Kiadta és bevezetéssel ellátta: Dr. Prónai Antal.

